

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชา
สังคมศึกษากับเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร"
ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับ
งานวิจัย ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร ขอบเขตที่จะกล่าวถึงคือ
 - 1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.2 ความเป็นมาของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.4 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.5 หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.6 คุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.7 บทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.8 การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ขอบเขตที่จะกล่าวถึงคือ
 - 2.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.3 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.4 หลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.5 คุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.6 การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา
 - 2.7 บทบาทของครูสังคมศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

3. เจตคติ ขอบเขตที่จะกล่าวถึงคือ

- 3.1 ความหมายของเจตคติ
- 3.2 ลักษณะของเจตคติ
- 3.3 องค์ประกอบของเจตคติ
- 3.4 ประโยชน์ของเจตคติ
- 3.5 การวัดเจตคติ
- 3.6 การพัฒนาเจตคติ
- 3.7 เจตคติที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 4.1.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
- 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษา
 - 4.2.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คำว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" นี้ มีผู้เรียกชื่อแตกต่างกันออกไปมากมาย ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น เรียกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Promotional Curricular Activities) กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) กิจกรรมกึ่งหลักสูตร (Semi-Curricular Activities) กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra Curricular Activities) กิจกรรมนอกห้องเรียน (Outside Classroom Activities) หรือกิจกรรมนักเรียน (Student Activities)

แม้ว่าจะมีการเรียกชื่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรแตกต่างกันออกไป แต่ในด้านความหมายแล้ว จะมีความหมายใกล้เคียงกัน ดังนี้

สุรินทร์ สรสิริ (2509: 2) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "กิจกรรมร่วม หลักสูตรคือ กิจกรรมในการเรียนทั้งหลายที่มุ่งเอานักเรียนเป็นหลัก เพราะว่ากิจกรรมร่วม หลักสูตรที่นักเรียนร่วมจัดทำนั้น นักเรียนเป็นผู้เลือกจัดทำกิจกรรมเอง และมีส่วนรับผิดชอบในการวางแผนงานและการดำเนินงานนั้นอีกด้วย กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นไม่ค่อยเป็นทางการนักถึงแม้ว่าจะจัดไว้ในเวลาเรียนก็ตาม"

ธนู แสงศักดิ์ (2513: 4) ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนตามปกติ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่สืบเนื่องกับหลักสูตรและไม่สืบเนื่อง แต่โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการจัดเพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาเด็กโดยสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา"

สมบูรณ์ ทับทิมไทย (2522: 27-28) ได้ให้ความหมายว่า "กิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือเสริมหลักสูตรทั้งหลายที่จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมและดำเนินการเองทั้งในและนอกโรงเรียน โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากโรงเรียน ไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ อันที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา"

ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2522: 382) กล่าวว่า "กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อช่วยทำให้การเรียนตามประมวลในหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกิจกรรมประเภทนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนสนใจ"

ประดัม นิลพังงา (2524: 26) ได้ให้นิยามของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ร่วมจัดขึ้น เช่น ในรูปของสโมสร องค์การ สภา กลุ่ม ชุมนุม ชมรม โครงการ เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการจับเพื่อนักเรียนหรือเพื่อนิสิต นักศึกษา และโดยนักเรียน โดยนิสิต นักศึกษา เพื่อฝึกการปกครองตนเอง และปกครองกันเอง ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย"

เสริมศรี ไชยศรี (2526: 42) ได้กล่าวถึงกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "หมายถึง กิจกรรมที่แตกต่างหากจากกระบวนการเรียนของเด็ก และไม่ับหน่วยกิตการเรียน"

จาก Dictionary of Education ของ คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1945: 7) อธิบายว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ โปรแกรมและการจัดดำเนินงาน ซึ่งนักเรียน นักศึกษา หรือสถาบันทางการศึกษาจัดทำขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความสนใจ ความสามารถ ไม่มีการให้หน่วยกิต ต้องจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเอง และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา"

เจมส์ อี ฟราเซียร์ (James E. Frasier 1965: 221) กล่าวถึง กิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตรประเภทต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายนั้น ไม่มีการให้หน่วยกิตซึ่งจะทำให้นักเรียนสำเร็จการศึกษา"

โรนัลด์ ซี ฟอนซ์ (Ronald C. Faunce 1960: 506-507) กล่าวว่า "กิจกรรมนอกหลักสูตร คือ โปรแกรมและเหตุการณ์ที่จัดขึ้น โดยที่ไม่ได้มีหน่วยกิตให้นักเรียนจัดขึ้นโดยนักเรียน องค์กรนักศึกษา และสถาบันการศึกษา โปรแกรมและเหตุการณ์เหล่านี้จัดขึ้น เพื่อที่จะให้ความบันเทิง หรือส่งเสริมความถนัด ความสนใจ ภายใต้การดูแลของสถาบันนั้น ๆ ด้วย"

คาเมล เจ จาเมียส (Camel J. Jamias 1969: 98) กล่าวว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การจัดองค์การเพื่อเตรียมเปิดโอกาสในการเสริมประสบการณ์พิเศษ สร้างความสัมพันธ์มูลฐาน และเป็นที่พักประชาธิปไตย ซึ่งนักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงการเป็นประชาธิปไตยที่ดีในอนาคต สร้างนิสัยที่มีคุณค่า เจตคติที่นำสรร เสริญ และอุดมคติที่ถูกต้อง"

จากความหมายของคำว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" ที่นักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ให้ไว้ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติในห้องเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมดำเนินการภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเหล่านี้ไม่มีหน่วยกิต ไม่มีคะแนน ผู้เรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และทางกาย รวมทั้งทักษะทางด้านอื่น ๆ ด้วย

1.2 ความเป็นมาของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นได้มีผู้จัดให้กับนักเรียนเป็นเวลานานมาแล้ว จากประวัติการศึกษาจะเห็นได้ว่า โรงเรียนประจำของสปาร์ตาและเอเธนส์ ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น กิจกรรมด้านกีฬา ดนตรี การมีส่วนร่วมในการปกครอง การจัดชุมนุมได้วาทิ การใช้เด็กโตปกครองเด็กเล็ก และการให้นักเรียนช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน ในสหรัฐอเมริกาก็ได้เริ่มนำระบบหัวหน้านักเรียนไปใช้ในโรงเรียนตามแบบในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 และได้แพร่หลายไปเรื่อย ๆ (สุจริต เพียรชอบ 2525: 172) แต่เนื่องจากไม่ได้รับความสนใจและส่งเสริมเท่าที่ควร จึงไม่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ในระยะแรก ๆ ครูผู้สอนมักจะสนใจและจัดทำการสอนแต่เพียงวิชาในหลักสูตร ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็เอาใจใส่อย่างเสียไม่ได้ (สุรินทร์ สรสิริ 2509: 3) แต่ต่อมากิจกรรมเสริมหลักสูตรไปมีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนและการปกครองของโรงเรียน ยิ่งทำให้คณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนในสมัยนั้นไม่พอใจ เพราะเขาเหล่านั้นมีความคิดว่านักเรียนมีหน้าที่เรียนเพียงอย่างเดียว ไม่มีหน้าที่ใด ๆ ที่จะมาก้าวร้าวต่อการสอนและการบริหารของโรงเรียน ดังนั้นคณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนจึงต่อต้านแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ (ประภาพรรณ สุวรรณสุข 2525: 384) ต่อมาในตอนต้นศตวรรษที่ 20 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเป็นผู้เน้นการเรียนด้วยการกระทำได้นำเอาวิธีการเรียนรู้ที่ต้องการใช้กิจกรรมมาใช้ ทำให้นักศึกษาพากันยอมรับทฤษฎีนี้จึงรบเร้าครูตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้นำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนของตน ด้วยเหตุนี้เองทำให้คณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาในสมัยนั้นเริ่มเปลี่ยนท่าทีต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน จากที่เคยต่อต้านมาเป็นการสนับสนุนและได้มีการจัดระเบียบวิธีการต่าง ๆ ให้เป็นระบบยิ่งขึ้นนับว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรได้เริ่มต้นแล้วและมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจนเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ (สุรินทร์ สรสิริ 2509: 4) เช่น ในปี ค.ศ. 1919 อัลเบิร์ต เค เฟรทเวล (Elbert K. Fretwell) ได้เป็นผู้นำและริเริ่มเอากิจกรรมเสริมหลักสูตรเข้ามาในมหาวิทยาลัย โดยได้เปิดสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้นที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย นิวยอร์ก หลังจากนั้นโรงเรียนต่าง ๆ ก็เริ่มต้นด้ เห็นความสำคัญและมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมากขึ้น (สุจริต เพียรชอบ 2525: 172)

สำหรับในประเทศไทย ได้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมาตั้งแต่รัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ได้มีการแข่งขันกีฬา การฝึกหัด และแสดงละคร ขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ.2490-2500 ได้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ขึ้นบ้าง เนื่องจากนักการศึกษาไทยที่กลับมาจากสหรัฐอเมริกาได้นำความคิดในด้านการศึกษาแผน ใหม่มาใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของไทย (สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรชัย 2523: 196) แต่การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งแรกไม่ได้รับความสำเร็จมากเท่าใด เนื่องจากเป็นระยะทดลอง และไม่ได้รับการสนับสนุนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต้องมา ชะงักลงในปี พ.ศ.2519 เนื่องจากปัญหาทางการเมือง จนกระทั่งมีการปรับปรุงหลักสูตรเมื่อ พ.ศ.2521 จึงได้มีการฟื้นฟูการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จากการจัดหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2524 ได้มีการกำหนดให้โรงเรียน จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 คาบ ทุกภาคเรียน (ประภาพรรณ สุวรรณศุข 2525: 384)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นได้มีการจัดให้ กับนักเรียนมานานแล้วตั้งแต่สมัยโบราณเพียงแต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการและเห็น ความสำคัญเหมือนในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะกิจกรรมเสริมหลักสูตรในประเทศไทยซึ่งได้รับแนว ความคิดมาจากสหรัฐอเมริกานั้นปัจจุบันได้รับความสนใจ เป็นอย่างยิ่งจนกระทั่งกลายเป็นส่วน หนึ่งของการจัดการเรียนการสอน

1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนรอบด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างให้การเรียนรู้ตามหลักสูตร สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การเรียนการสอนในห้องเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นเนื้อหาวิชา หรือการพัฒนาด้าน สติปัญญา เป็นสำคัญ แต่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนาด้านสังคมและด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ผลผลิตจากระบบโรงเรียนได้พัฒนารอบด้าน เป็นกำลังคนที่สมบูรณ์และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ กระทรวงศึกษาธิการ (2528: 5) จึงได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี

พระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตกฎหมาย
5. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในคุณค่า คำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรม

อันดีงามของชาติไทย

6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจและให้รู้จักใช้เวลาให้เป็น

ประโยชน์

9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2518: 2) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น มีวัตถุประสงค์หลายประการคือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและฝึกความเป็นพลเมืองดีของชาติ
2. เพื่อให้ได้รู้จักนำตนเองและบังคับตนเอง
3. เพื่อให้มีความร่วมมืออันดีต่อกัน
4. เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ได้ฝึกและพัฒนาความสามารถนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้นไปด้วย

5. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเคารพกฎข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอยู่และวางตนได้ดีในสังคม

6. เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะ รักโรงเรียน หยิ่งในเกียรติของโรงเรียน และมีขวัญดี

7. เป็นการส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะในการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกิดความสุขสนานที่ได้ทำงานที่ตนเองสนใจ

8. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน
เอง
9. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและรู้จักเคารพ
บุคคลอื่น
10. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา
อย่างแท้จริง
11. เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรของนักเรียนให้ดีขึ้น
12. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
- นอกจากนี้ ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (2528 : 8) ยังได้
ให้ข้อคิดเพิ่มเติมว่า ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น มีวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ ดังนี้
1. เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความถนัด ความสนใจ และความสามารถ
พิเศษ
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณภาพและมี
เพื่อนมากขึ้น
3. เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย
4. เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมกัน และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้
อย่างมีความสุข
5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบและเสียสละเพื่อ
ส่วนรวม
6. เพื่อปลูกฝังค่านิยมหรือคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามให้แก่ นักเรียน
7. เพื่อฝึกฝนให้ เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมตนเองและเคารพกฎเกณฑ์
ต่าง ๆ ในสังคม
8. เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ
9. เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด
10. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและรู้จักการ
เคารพบุคคลอื่น

11. เพื่อปลูกฝังและรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ
12. เพื่อเพิ่มทุนประสมการณ์และส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
13. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาไปทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้ให้นักเรียน เหล่านั้นได้เติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบ สามารถปรับตัว เข้ากับผู้อื่นในสังคมได้ มีสติปัญญาที่เฉียบแหลม และเป็นกำลังที่สำคัญในการช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดก็คือ เป็น พลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาตินั่นเอง

1.4 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความแตกต่างกันในด้านจุดมุ่งหมาย ขอบเขต โครงการ กระบวนการจัดและการดำเนินงาน ตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้น จึงได้มีผู้จัดประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

จิตรารัตน์ โพธิามกะ (2523: 5) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็น 3 ประเภท คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตรในเชิงวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างแท้จริง เพราะช่วยให้ผู้เรียนสนใจวิชาการในหลักสูตรนั้น ๆ และได้รับความรู้เพิ่มเติมกว้างขวางขึ้น ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะชุมนุม ชมรม หรือสมาคม เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์
2. กิจกรรมพิเศษ มุ่งในลักษณะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มพัฒนาชนบท เป็นต้น
3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะอื่น ๆ กิจกรรมประเภทนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางอ้อม เพราะจุดมุ่งหมายหลักไม่เป็นการส่งเสริมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น องค์กรนักเรียน กิจกรรมหารายได้เพื่อเป็นสาธารณกุศล เป็นต้น

สุทธนู ศรีไสย์ (2524: 14-15) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรม เสริม

หลักสูตรไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครองหรือบริหาร เช่น สถาบันนักเรียน กรรมการนักเรียนต่าง ๆ ทั้งระดับชั้นเรียนจนถึงระดับโรงเรียน
2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการประชุม เช่น การฟังดนตรี ปรากฏา การชมละคร การชมภาพยนตร์ ฯลฯ
3. กิจกรรมทางด้านวิชาการ เช่น ชุมนุมทางวิชาการต่าง ๆ
4. กิจกรรมทางด้านกีฬา เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาของโรงเรียน
5. กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ของโรงเรียนวารสาร บทความ หนังสือรุ่น
6. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม และกิจกรรมที่กระทำนอกโรงเรียน ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ การทัศนศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2524: 2) ได้ระบุประเภทของกิจกรรมที่ควรจัดในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการว่ามีดังนี้

1. กิจกรรมลูกเสือหรืออนุชาชาติ หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร

เสริมศรี ไชยศรี (2526: 42-43) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมหลักสูตร ซึ่งได้ใช้คำว่ากิจกรรมนักเรียนแทนกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองโรงเรียน (School Government) เช่น กิจกรรมสภานักเรียน (Student Council)
2. กิจกรรมที่ต้องการความชำนาญสูง (Large Technical Activities) เช่น วงดุริยางค์ การละคร หนังสือพิมพ์โรงเรียน เป็นต้น
3. กิจกรรมชุมนุม (School Clubs) ซึ่งแบ่งเป็น
 - 3.1 ชุมนุมวิชาการ (Academic Clubs) เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อสนองความสนใจทางวิชาการ เช่น ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมภาษาอังกฤษ
 - 3.2 ชุมนุมความสนใจพิเศษ (Special Interest Clubs) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพิ่มประสบการณ์ เช่น ชุมนุมถ่ายรูป ชุมนุมกีฬา เป็นต้น
 - 3.3 ชุมนุมเพื่อสังคม (Social Clubs) เป็นกิจกรรมที่มุ่งบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ลูกเสือ ยุวกาชาด เป็นต้น

ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (2528: 9-10) ได้สรุปประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ 7 ประเภทด้วยกันคือ

1. กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการสอนในชั้นเรียน ได้แก่ ชุมนุมทางวิชาการต่าง ๆ เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมสังคมศึกษา ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมเหล่านี้อาจไม่เกี่ยวข้องกับวิชาใดวิชาหนึ่งเพียงวิชาเดียวในชั้นเรียน แต่อาจเกี่ยวข้องกับหลายหมวดวิชาด้วยกัน ซึ่งเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและหน้าที่ ตลอดจนความต้องการและความสนใจของเด็ก
2. กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความสนใจและความสามารถพิเศษ ประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้ค้นหาหรือพัฒนาความสนใจและความสามารถพิเศษของตนเอง ซึ่งมักจะไม่มีเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนโดยตรง เช่น ชุมนุมการละคร ชุมนุมดนตรี ชุมนุมหนังสือพิมพ์โรงเรียน และชุมนุมอดิเรกต่าง ๆ
3. กิจกรรมที่เป็นบริการภายในโรงเรียน กิจกรรมประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อบริการส่วนรวม ได้แก่ กลุ่มสวัสดิการนักเรียน กลุ่มรักษาโรงอาหาร เป็นต้น

4. กิจกรรมที่พัฒนาทางด้านจิตใจและศีลธรรม กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ อุกเสียด ฆราวาส และกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ

5. กิจกรรมทางสังคมและนันทนาการ กิจกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกัน การเข้าสังคม และการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ กิจกรรมหบปะสังสรรค์ การท่องเที่ยว การไต่เขา การปารุณา

6. กิจกรรมทางด้านกีฬา กิจกรรมทางด้านนี้นับว่ามีความสำคัญในการช่วยให้เด็กมีความสามัคคีและมีจิตใจ เป็นนักกีฬา รู้จักเสียสละและให้อภัย ได้แก่ ชุมนุมกีฬาต่าง ๆ

7. กิจกรรมเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่อาจจัดขึ้นตามความต้องการ เช่น ชุมนุมสะสม แสตมป์ ชุมนุมแม่บ้านการเรือน เป็นต้น

นอกจากนี้ เดล เอ็ม เบิร์กแมน (Dale M. Baughman 1969: 185) ยังได้จำแนกประเภทของกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่สำคัญที่สถานศึกษาควรจัดเป็น 10 ประเภทดังนี้

1. สภานักเรียน (Student Council) คือ สภาของผู้แทนนักเรียนที่ได้รับการเลือกเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการปกครอง การจัดกิจกรรม และความคุมดูแลการจัดบริการต่าง ๆ ของนักเรียน

2. ชุมนุม (Clubs) คือ ศูนย์รวมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความสนใจในวิชาการหรือกิจกรรมทำนองเดียวกัน เช่น ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมถ่ายรูป ชุมนุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพิมพ์ (Publications) ได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน หนังสือประจำปีหรือประจำรุ่น หนังสือคู่มือนักเรียน ตลอดจนการออกวารสารตาม เทศกาลหรือในโอกาสบางอย่าง เอกสารเหล่านี้ควรจำหน่ายในราคาถูก และไม่เก็บเอกสารที่เป็นพิษ เป็นภัยแก่ผู้ใด

4. การแสดงนิทรรศการทางศิลปะ (Art Exhibition) โรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้จัดแสดงผลงานทางศิลปะที่นักเรียนได้เรียนในชั้นชั้น เป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชน เข้าชมผลงานของนักเรียน และเป็นการส่งเสริมความสามารถของนักเรียนทางด้านนี้

5. การแสดงละคร (Drama) โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการแสดงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวรรณคดี วัฒนธรรมของชาติ ศิลปะประจำชาติ และให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของหมู่คณะ

6. การแสดงดนตรี (Music) ควรส่งเสริมการแสดงดนตรีไทยและสากล เพื่อทางโรงเรียนจะได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมได้สะดวกขึ้น และยังเป็นส่งเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ให้ดีขึ้นด้วย

7. การทัศนศึกษา (Sight Seeing Excursion) คือการจัดพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดควรคำนึงถึงวัย สถานที่ และฤดูกาลด้วย

8. การกีฬาและกรีฑา (Sport and Athletics) โรงเรียนสามารถจัดแข่งกีฬาและกรีฑาได้ทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของเด็ก ความมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา และความสามัคคีในหมู่คณะ

9. การประชุม (Assembly) ได้แก่ การประชุมเพื่ออบรมสั่งสอน รวมทั้งการประชุมทางวิชาการ เช่น การแสดงปาฐกถา การอภิปราย ชมภาพยนตร์ และชมการแสดงต่าง ๆ ด้วยนอกเหนือไปจากความรู้และความบันเทิงใจที่จะได้รับจากการประชุมแล้ว การประชุมยังก่อให้เกิดประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ฝึกมารยาทในการเข้าร่วมประชุม ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสังคมโดยทั่วไป

10. การสังคมสงเคราะห์ (Social Welfare) คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การออกไปช่วยเหลือและเยี่ยมเยียนคนไข้ คนชรา เด็กอ่อน เด็กพิการ ฯลฯ การช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน การซ่อมแซมสาธารณสถาน และการบำรุงขวัญทางด้านอื่น ๆ กิจกรรมนี้จะช่วยให้เด็กได้รู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และจะต้องช่วยเหลือสังคมด้วยความเต็มใจ ทั้งยังเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเภทของกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นมีนักวิชาการได้แบ่งไว้มากมายหลายประเภท เช่น จิตรารัตน์ โพธิ์งามกะ (2523: 5) แบ่งประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 3 ประเภทคือ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงวิชาการ กิจกรรมพิเศษ กิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะอื่น ๆ สุทธิชัย ศรีไสย์ (2524: 14-15) แบ่งประเภทของกิจกรรมออกเป็น 6 ประเภทคือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครองหรือบริหาร กิจกรรมที่เกี่ยวกับการ

ประชุม กิจกรรมทางด้านวิชาการ กิจกรรมทางด้านกีฬา กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือต่าง ๆ กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม เสริมศรี ไชยศรี (2526: 42-43) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 3 ประเภทคือ กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองโรงเรียน กิจกรรมที่ต้องการความชำนาญสูง กิจกรรมชุมนุม เป็นต้น แต่ถ้ากล่าวโดยสรุปแล้วกิจกรรมเสริมหลักสูตรอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านวิชาการ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างแท้จริง และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องทางด้านวิชาการโดยตรง แต่ส่งเสริมความสนใจหรือ เป็นการเพิ่มประสบการณ์ของนักเรียน

1.5 หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำต่อเนื่องกันตลอดทั้งปี จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดและวางหลักเกณฑ์ในการจัดให้ดี ถูกต้อง และรัดกุม เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรม เป็นไปได้ด้วยดีและมีระเบียบแบบแผนเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการ (2528: 6-7) จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรม ต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมีการวางแผนและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการและระเบียบข้อบังคับนั้นจะต้องเป็นของโรงเรียน
7. นักเรียนจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ไม่น้อยกว่า 1 อย่าง การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาคเรียน จะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู-อาจารย์ ในโรงเรียน เข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ

9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้อง เป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น
11. การจัดกิจกรรมใด ๆ โรงเรียนควมคุมเรื่องการรับ-จ่ายเงินหรือพัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัด เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ
12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสมมีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ เสีย ให้กรมเจ้าสังกัดควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ธีรศักดิ์ ศรีพรวิสิฐ (2519: 19) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักในการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียนทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของโรงเรียน ในขั้นแรกจะต้องได้รับความเห็นชอบจากครูที่ปรึกษา และได้รับอนุญาตจากครูใหญ่
2. กิจกรรมทุกอย่างที่จัดขึ้นจะต้องมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมความเจริญของงานในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน และมีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน
3. ลักษณะและจำนวนกิจกรรมนักเรียนจะต้อง เป็นไปตามส่วนของจำนวนนักเรียนการจัดกิจกรรมควรจะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป
4. โรงเรียนจะต้องพยายามหาทางส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีวิธีการจำกัดนักเรียนคนหนึ่ง ๆ ให้เข้าร่วมในกิจกรรมไม่มากอย่างจนเกินไป
5. การใช้สถานที่เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรพยายามจัดในโรงเรียน เพราะสะดวกในการดูแลและส่งเสริม อีกทั้งควรกำหนดวันเวลาให้แน่นอนในการใช้สถานที่ เพื่อป้องกันการสับสนไม่ให้กิจกรรมซ้ำซ้อนกัน

ประดิษฐ์ ชวบเจริญ (2528: 164-165) ได้เสนอหลักในการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. จะต้องยึดหลักประชาธิปไตย คือ การเคารพนับถือสิทธิมนุษยชน ความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะเด็กที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นมา ครูเป็นเพียงผู้คอยแนะแนวทางเท่านั้น ไม่มีสิทธิ์สั่งการ บังคับ ตามใจตัวเอง
2. นักเรียนแต่ละคน ควรทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจและถนัดที่สุด เท่านั้น ไม่ควรทำกิจกรรมหลายอย่าง ผลงานจะไม่เกิดขึ้น
3. การทำกิจกรรมควรจะยึดถือ การพัฒนาการของผู้จัด มากกว่าที่จะยึดถือ ผลงานที่เสนอออกมา
4. กิจกรรมไม่ควรเน้นที่ระเบียบข้อบังคับ จะมีได้เพียงตามความจำเป็น เท่านั้น ระเบียบข้อบังคับควรเป็นความจำเป็นของเด็กเอง ควรยึดถือวินัยทางจิตใจมากกว่า
5. นักเรียนควรจะมีบทบาทในกิจกรรมมากที่สุด เพราะเป็นงานของนักเรียน คิดริเริ่มขึ้นมา ครูเพียงช่วยส่งเสริม
6. กิจกรรมนักเรียนควรคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับมากที่สุด เพราะกิจกรรมบางอย่าง ผลได้ไม่เท่าผลเสีย ทำให้สิ้น เบื่องทั้งเวลา แรงงาน และทรัพย์สินอีกด้วย

ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (2528: 16) ได้อธิบายถึงหลักการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ควรให้นักเรียนมีอิสระในการสมัคร เข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ
2. โรงเรียนควรจัดให้มีการแนะแนวแก่นักเรียน เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรมที่เข้าร่วมและการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมตามความสามารถ ความสนใจและความเหมาะสมอื่น ๆ
3. โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควร เปิดโอกาสให้นักเรียนดำเนินงานตามกระบวนการประชาธิปไตย
4. สมาชิกของกิจกรรมเสริมหลักสูตรควร เป็นนักเรียน ในสถาบันการศึกษานั้น ๆ
5. ในการปฏิบัติงานครูจะต้องตระหนักว่าการจัดกิจกรรมนั้นจะมุ่งช่วยการพัฒนาตัวนักเรียน เป็นสำคัญ
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรจะมีความสำคัญเท่ากับการจัดการเรียนการสอน

7. โครงการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควร เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา และสภาพของสังคม
8. การจัดงบประมาณสำหรับการจัดทำควรพิจารณาให้ เหมาะสมกับกิจกรรม แต่ละประเภท
9. การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควร จะสอดคล้องกับบทเรียนในชั้นเรียน
10. อุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำกิจกรรมต้องมีการตระเตรียมให้พร้อมเพรียง
11. สถานศึกษาจะต้องมีความรับผิดชอบและให้ความช่วยเหลือในการจัดทำกิจกรรม
12. ควรมีการจัดการแนะนำและควบคุม ในการใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอย่างละเอียดรอบคอบ
13. ควรยอมรับให้สังคมภายนอก เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือการจัดกิจกรรมบางกิจกรรมตามความเหมาะสม
14. ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม เพื่อสำรวจดูผลการดำเนินงาน
15. การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรต้องมีกติกา มีระเบียบข้อบังคับ เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

ระดับ นิลพังงา (2524.68-76) ได้รวบรวมหลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติไว้ 25 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. สมาชิกที่จะ เข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตร ควร เป็นผู้เรียนในสถาบันการศึกษา นั้น ๆ
2. สถาบันควร จะส่งเสริม ให้ เด็กแสดงออกซึ่งความต้องการตามธรรมชาติของ เด็ก
3. นักเรียน อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา ควรช่วยเหลือส่งเสริมและทำโปรแกรมกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น
4. การจัดกิจกรรมจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน
5. โครงการจัดกิจกรรมควร เปิดโอกาสให้นักเรียนดำเนินงานอย่างประชาธิปไตย

6. ควรจัดกิจกรรมไว้ในเวลาเรียน

7. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องตรงกับจุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา และไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ

8. จำนวน และประเภทของกิจกรรม จะต้องเป็นไปตามสัดส่วนของนักเรียนที่เข้าร่วม

9. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของสถาบัน

10. ควรให้นักเรียนมีอิสระในการสมัคร เข้าร่วมกิจกรรม

11. ไม่ควรให้สิทธิพิเศษแก่นักเรียนงดเรียนหนังสือ เพื่อเข้าไปช่วยกิจกรรม

12. สถาบันควรจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร โดย เริ่มจากจำนวนน้อยแล้วขยาย

เป็นจำนวนมาก

13. ควรมีการแนะแนวทาง ในการจัดกิจกรรม

14. ควรวางแผนการดำเนินงานให้รอบคอบ

15. การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควรมีหลักการว่า กระบวนการปฏิบัติงานย่อม

สำคัญกว่าผลงานที่ได้รับ

16. ผู้รับผิดชอบกิจกรรม ควรรู้จักหน้าที่และ เข้าใจหน้าที่ดี

17. ควรมีการประเมินผลกิจกรรมอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ

18. การจัดกิจกรรมควรให้สอดคล้องกับบทเรียนในชั้นเรียน

19. ควรจัดให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรม

20. ผู้บริหารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อโปรแกรมกิจกรรม เสริมหลักสูตร

21. สถานที่สำหรับจัดกิจกรรมจะต้องกำหนดวัน เวลาให้แน่นอน

22. จะต้องเตรียมอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมให้พร้อม

23. การจัดงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมควรพิจารณาให้เหมาะสมกับ

กิจกรรมแต่ละประเภท

24. นักเรียนควรจะรู้ เรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ ดี เช่น มีวิธีการจัดอย่างไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร เป็นต้น

25. กิจกรรมแต่ละหน่วยควรจะมีระเบียบการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ของผู้ที่จะจัดงานต่อไปภายหน้า

นอกจากนี้ วิจิตร วรุตบางกูร และ สุพิชญา อีระกุล (2523: 59-60) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า เพื่อให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปด้วยดี ผู้บริหารควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กิจกรรมทุกประเภทต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของครูและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด
2. ต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
3. จำนวนชนิดและประเภทของกิจกรรมควรได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียนและความต้องการของนักเรียน
4. ต้องมีวิธีการจำกัดจำนวนกิจกรรม จำนวนสมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านั้นด้วย
5. ควรมีการแนะแนวเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรม
6. ครูและนักเรียนทุกคนมีสิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
7. เวลา สถานที่ และภาวะเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเสมอ
8. กิจกรรมทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ใช่เพื่อความดีความชอบของครูหรือนักเรียน
9. พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมบางอย่าง
10. หากมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง จะต้องแสดงรายรับรายจ่ายให้ละเอียดจากหลักการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าหลักการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นควรจัดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ
 1. ควรจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
 2. ควรจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อฝึกความเป็นประชาธิปไตย และควรให้นักเรียนมีอิสระในการสมัคร เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ตามความถนัดและความสนใจ
 3. ควรจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมระเบียบวินัยและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
 4. นักเรียนควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้น ๆ มากที่สุด เพราะเป็นงานของนักเรียน

5. ควร เป็นกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่สอดคล้องกับบท เรียน และหลัก เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ต้องคำนึงถึงก็คือ กิจกรรมที่นักเรียนควร เป็นผู้ริ เริ่มแต่อยู่ภายใต้การแนะนำควบคุมดูแลของครู อาจารย์

1.6 คุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร

กิจกรรม เสริมหลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ๆ ก็ตามย่อมเกิดประโยชน์แก่นัก เรียน กล่าวคือทำให้หลักสูตรของการ เรียนในแต่ละระดับการศึกษาสมบูรณ์ขึ้น กิจกรรม เสริมหลักสูตรมีส่วนช่วยส่งเสริมความ เจริญงอกงามของนักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมและในด้านจิตใจ นอกจากนี้กิจกรรม เสริมหลักสูตรก็มีส่วนช่วยในด้านการบริหารของโรงเรียน และกิจกรรมบางอย่างมีส่วนช่วย เติบโตพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นส่วนช่วย เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียน กับชุมชนฉะนั้นกิจกรรม เสริมหลักสูตรจึงมีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก ดังที่มีผู้เสนอไว้นานาทัศนะดังนี้

ธีรศักดิ์ ศรีทวีสิริ (2519 : 17-18) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง โดยได้มีโอกาส เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
2. ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสทดลอง ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนมาจากห้องเรียน
3. ช่วยส่งเสริมนักเรียนในด้านความเป็นผู้นำ และเป็นสมาชิกที่ดีของหมู่คณะ ช่วยให้เข้าใจถึงสิทธิหน้าที่และบทบาทของตนเอง และผู้อื่น
4. ช่วยฝึกทักษะในการทำงานร่วมกัน รู้จักการติดต่อกับผู้อื่น และรู้จักปกครองตนเอง
5. ช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์ ความขยันอดทน ความสามัคคี ความยุติธรรม ความเสียสละ ฯลฯ
6. ช่วยให้นักเรียน เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะตามความเป็นจริง การจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น เด็กนักเรียนเป็นผู้จัด ครู เป็นแต่เพียงคอยให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา

7. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยส่งเสริมเด็กให้เป็นผู้มีพลานามัยดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. ช่วยให้เด็กรู้จักคุณค่าของเวลา และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. ช่วยให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู
10. ช่วยให้ครูได้มีโอกาสศึกษาและเข้าใจเด็ก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เป็นผลดีต่อทั้งด้านการเรียนการสอน
11. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้ครูได้รู้จักเด็ก ได้ใกล้ชิดเด็ก หากมีปัญหาคิด ๆ ก็จะได้ให้ความช่วยเหลือได้ทันทันที และช่วยได้อย่างเหมาะสมตรงกับปัญหาของเด็ก
12. กิจกรรมนักเรียนบางประเภท เช่น สถานักเรียน หากวิธีการจัดดำเนินไปอย่างรัดกุม ประโยชน์ส่วนหนึ่งที่จะได้คือ จะช่วยควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนโดยเฉพาะที่เป็นพฤติกรรมของกลุ่ม โดยนักเรียนเป็นผู้ควบคุมกันเอง
13. ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การช่วยเหลือพัฒนาชุมชน กิจกรรมของลูกเสือ อนุภาคชาด
14. กิจกรรมนักเรียนช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและข้อคิดเห็นบางอย่างซึ่งอาจจะไม่ได้รับในเวลาเรียนตามปกติ ในชั้นเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2521: 201-202) ได้อธิบายถึงกิจกรรมนักเรียนว่ามีประโยชน์หลายประการคือ

1. กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น
 - 1.1 ทำให้นักเรียนได้ทำสิ่งซึ่งตนสนใจ เช่น บางคนชอบดนตรีก็มีโอกาสที่จะได้ฝึกซ้อมหรือเล่นดนตรีตามที่สนใจ
 - 1.2 กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมความเป็นผู้นำ เพราะการจัดกิจกรรมเหล่านี้เราหัดให้นักเรียนจัดการกันเอง
 - 1.3 กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสามัคคีจิตให้เกิดขึ้นในหมู่เด็กเรียน เช่น การกีฬา
 - 1.4 กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิต นักเรียนมีโอกาสได้พักผ่อน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

1.5 ทำให้นักเรียนรู้จักติดต่อกับบุคคลอื่น. รู้จักการปกครองตนเอง
เช่น การจัดทัศนาวจร การจัดสถานักเรียน เป็นต้น

1.6 ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น ครูจัดการประกวด
กระทงระหว่างห้อง นักเรียนจะต้องช่วยกันคิดตกแต่งให้งดงาม

2. กิจกรรมนักเรียนทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ

2.1 กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลอง หรือสำรวจความ
สามารถ ตลอดจนความสนใจของตัวเอง เช่น บางคนพบว่าตนเองชอบการถ่ายรูปและถ่ายได้ดี
บางทีการถ่ายรูปอาจนำไปสู่อาชีพถ่ายรูปก็ได้

2.2 กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมา
จากห้องเรียน เป็นการทำให้สิ่งที่เรียนมีความหมายขึ้น เช่น ชุมนุมภาษาอังกฤษจัดเลี้ยงน้ำชา
(Tea party) ซึ่งตามปกติเราไม่ค่อยจะมีโอกาสได้จัดในเวลาเรียนจริง ๆ

2.3 กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้ครูช่วยแนะแนวให้แก่เด็กนักเรียนซึ่ง
มีความสนใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี

3. กิจกรรมนักเรียนช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ

3.1 กิจกรรมนักเรียนก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียน
และบุคคลอื่นในโรงเรียน ทุกคนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน

3.2 ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น เราคงไม่ลืมว่า เราจะรู้จักนักเรียน
ได้ดี ในสนามเล่นมากกว่าในห้องเรียน

3.3 กิจกรรมนักเรียนบางประเภท เช่น สภานักเรียน (Student
Council) เป็นส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกเสื่อ
กิจกรรมเกี่ยวกับการสังคมนาฬิกา เป็นต้น

วิจิตร วรุดบางกูร และ สุพิชญา อีระกุล (2523: 59) ได้กล่าวถึงคุณค่า
และประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีต่อนักเรียนไว้ว่า

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และได้แสดงความสามารถของตนเอง
อย่างเต็มที่

2. ค้นหา และฝึกฝนลักษณะของการ เป็นผู้นำที่แอบแฝงอยู่ในตัวเด็กให้เด่นชัดขึ้น
3. เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำตนให้ เป็นพล เมืองดี
4. เปิดโอกาสให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนร่วม
5. ส่งเสริมความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ให้เด็ก

สุทธบุ ศรีไสย์ (2524: 11-13) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน

ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียน เป็น เครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น
 - 1.1 ส่งเสริมและขยายความสนใจของนักเรียนแต่ละคนให้กว้างขวาง
 - 1.2 ส่งเสริมความเป็นผู้นำ และความรับผิดชอบในงานที่ทำของนักเรียน
 - 1.3 ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่เด็กเรียน
 - 1.4 ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสุขภาพและจิตใจของนักเรียน
 - 1.5 ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของนักเรียน
 - 1.6 ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - 1.7 ส่งเสริมความเป็นอยู่แบบประชาธิปไตย
 - 1.8 ส่งเสริมให้นักเรียน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ยิ่งขึ้น

2. กิจกรรมนักเรียนทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ

2.1 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าทดลองหรือสำรวจความสามารถ

ของตน

2.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติจากสิ่งที่เรียนมาจากห้องเรียน เป็น

การช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่สิ่งที่ตนได้เรียนมามีความหมายมากขึ้น

2.3 เปิดโอกาสให้ครูได้แนะแนวแก่นักเรียน

3. กิจกรรมนักเรียนช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ

3.1 ก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียน และบุคคลอื่นใน

โรงเรียน โดยที่ทุกคนมีโอกาสทำงานร่วมกัน

3.2 ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น

3.3 กิจกรรมนักเรียนบางประเภท เช่น สภานักเรียน (Student

Council) มีส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเกี่ยวกับอนุภาค หรือการสังเคราะห์

5. กิจกรรมนักเรียนส่งเสริมความมุ่งหมายของการศึกษาของชาติ กล่าวคือ

5.1 ส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตย

5.2 ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ

5.3 ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย

5.4 ส่งเสริมจริยธรรม ศีลธรรมของคนในชาติ

ประดิษฐ์ ชาวเจริญ (2528: 162-163) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. นักเรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์ ได้ฝึกฝนทักษะ ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ๆ อันเป็นการสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ

2. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยอันสง่างาม เพราะว่าการกิจกรรมนักเรียนดำเนินการโดยนักเรียนเพื่อนักเรียน เป็นของนักเรียน ครูเป็นเพียงช่วยแนะแนวนักเรียน ได้ฝึกการปกครองกันเอง ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ฝึกการทำงานร่วมกัน ฝึกการแสดงความคิดเห็น ฝึกความรับผิดชอบ

3. กิจกรรมนักเรียนทำให้เกิดความสามัคคี เกิดความรักหมู่คณะ เกิดความเข้าใจกัน เนื่องจากกิจกรรมต้องทำเป็นกลุ่ม ต้องอยู่ร่วมกัน ได้พบความสุขความทุกข์ ทำให้เกิดความประทับใจและมีความสามัคคีกลมเกลียว

4. กิจกรรมนักเรียนทำให้เกิดความคิด เกิดงานที่สร้างสรรค์แปลกใหม่ออกมา อันเนื่องมาจากการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนต้องใช้ความคิด ต้องศึกษาค้นคว้า จึงทำให้ความคิดงอกงามออกไป จึงได้ความคิดและงานสร้างสรรค์ที่แปลก ๆ ใหม่ๆออกมา

5. กิจกรรมนักเรียน ทำให้นักเรียนมีทางเลือก มีทางแสดงออกตามความคิด ความสนใจของตน เพราะแต่ละคนย่อมสนใจแตกต่างกัน การมีกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ทำให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและมีโอกาสแสดงถึงความต้องการ ความสนใจที่เขามีอยู่เป็นอันมาก และได้พัฒนาตัวเองตามความถนัดนี้ ทำให้เจริญก้าวหน้าขึ้น

6. กิจกรรมนักเรียนช่วยสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียน เนื่องจากกิจกรรมนักเรียนแสดงออกไม่เฉพาะในโรงเรียน แต่แพร่ไปถึงสังคม ชุมชนที่ตั้งโรงเรียน กิจกรรมที่ดีประชาชนย่อมสนใจ และสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียนจึงมีโอกาสแพร่ขยายชื่อเสียงเกียรติคุณให้

กับโรงเรียนอย่างมากเช่น การกีฬา การละคร การบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ เมื่อชื่อเสียงของโรงเรียนดี ประชาชนก็สนับสนุนนักเรียนก็รักโรงเรียน

7. กิจกรรมนักเรียนทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนดีขึ้น เพราะนักเรียนเป็นคนทำกิจกรรม เมื่อเห็นผลงานก็ยอมเข้าใจเด็ก เข้าใจความถนัด เข้าใจความสนใจ ครูสามารถช่วยเหลือเด็ก เพื่อให้เขาได้พัฒนาความสามารถได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

8. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงแต่หลักสูตรยังคงที่กิจกรรมนักเรียนที่แสดงออกเป็น เครื่องชี้ว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง เพราะว่ากิจกรรมทำในเวลาขณะนั้น ก็ยอมคำนึงถึงคนและเหตุการณ์ในขณะนั้นด้วย จึงทันต่อเหตุการณ์ กิจกรรมนักเรียนจึงมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร

9. กิจกรรมนักเรียนช่วยในการฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพราะว่ากิจกรรมเป็นสิ่งค่อย ๆ น้อย ๆ สิ่งหนึ่ง ที่ดำเนินการโดยนักเรียน สิ่งนี้ต้องมีการปกครอง มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีการใช้สิทธิหน้าที่ กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของนักเรียน

10. กิจกรรมนักเรียนช่วยสนับสนุนการศึกษา ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ประสพการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดในหลักสูตรเป็นหลักใหญ่เท่านั้น ข้อยละเอียดมีก็ค่อยไม่อาจจัดไว้ได้ กาลเวลาทำให้หลักสูตรล้าหลัง กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยสนับสนุนการศึกษานอกเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

นอกจากนี้ ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (2528: 28-29) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรม เสริมหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาท่านอื่น ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถพิเศษ ความถนัดและความสนใจทำให้ เป็นที่ยอมรับของ เพื่อนนักเรียนและครูอาจารย์ ตลอดจนบุคคลในสังคม ทำให้ช่วยลดปมด้อยของนักเรียนบางคนได้ เช่น คนที่เรียนหนังสือไม่เก่งอาจเป็นนักกีฬาหรือนักดนตรีที่มีชื่อเสียงได้

3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมและมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคม รู้จักการทำงานร่วมกับ

บุคคลอื่น รู้จักการติดต่อกับบุคคลอื่น รู้จักการเสียสละ เพื่อส่วนรวม และเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว หรือสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมได้

4. กิจกรรม เสริมหลักสูตร ช่วยส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษาหรือนันทนาการ กิจกรรมกีฬา ทำให้นักเรียนได้ออกกำลังกายหรือผ่อนคลายความตึงเครียด เกิดความสนุกสนาน ตลอดจนรู้จักการควบคุมอารมณ์ได้

5. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยลดปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน ถ้าโรงเรียนจัดหรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนอยากมาโรงเรียนมากขึ้น

6. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย หรือมีความประพฤติดี เช่น กิจกรรมประเภทสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน

7. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หรือมีความรักโรงเรียนมากขึ้น

8. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามแบบประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่มีการวางแผนการดำเนินการโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น กิจกรรมประเภทโครงการหรือชุมนุม

9. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หรือใช้เวลาไปในทางสร้างสรรค์ตนเองและสังคมได้

10. กิจกรรมเสริมหลักสูตรทำให้ครูอาจารย์ รู้จักนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น อาจมีผลต่อการปกครอง การแนะแนว การให้คำปรึกษาหรือการแก้ปัญหาของนักเรียน

11. กิจกรรม เสริมหลักสูตรบางประเภทมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนให้เป็นที่รู้จักของชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น กิจกรรมประเภทกีฬา ดนตรี หรือการละคร กิจกรรมทัศนศึกษาหรือนันทนาการ เป็นต้น

12. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยสร้างเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรบางประเภทโรงเรียนอาจจัดร่วมกับชุมชนได้ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น หรือประเพณีทางศาสนา เป็นต้น

13. กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีส่วนช่วยในการปกครองและการบริหารของโรงเรียนได้ เช่น กิจกรรมสภานักเรียนหรือองค์การนักศึกษา หรือกิจกรรมเชียร์ ทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระของครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนได้

จากคุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรมีคุณค่าและประโยชน์มากมายหลายด้าน ทั้งในด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอนช่วยทำให้บทเรียนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้มีโอกาสทดลองได้ปฏิบัติจริง ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจความถนัด และความสนใจ ตลอดจนความสามารถพิเศษของตัวเอง เพราะให้นักเรียนเลือกเรียนได้อย่างเสรีตามความสนใจและความถนัด ช่วยให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของเวลาและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม รวมทั้งประเทศชาติ โดยไม่ปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการแสดงออกในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านการพูด คิด อ่าน เขียน และนอกจากนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและทักษะในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

1.7 บทบาทและหน้าที่ของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ประภาพรรณ สุวรรณสุข 2525: 393-396) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 เป็นผู้ริเริ่มวางแผนงานของกิจกรรมนักเรียน

1.2 มีความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และวิธีการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างถูกต้อง โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการตั้งจุดมุ่งหมาย การกำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และการวางแผนเกี่ยวกับการจัดหารายได้และการใช้จ่ายเงินของกิจกรรมนักเรียน

1.3 เห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนและให้การสนับสนุนโดยมีความรับผิดชอบในหน้าที่และให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมนักเรียน เช่น แนะนำแหล่งวิทยาการของชุมชน เป็นที่ปรึกษาในการเชิญวิทยากร จัดหาเงิน จัดหาอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น

1.4 สามารถให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้และควบคุมดูแลให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่วางไว้

1.5 สามารถนิเทศอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกิจกรรมนั้น ๆ ได้พร้อม ทั้งจัดอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมให้เหมาะสมกับความสามารถและพอเหมาะแก่จำนวนนักเรียน

1.6 มีหน้าที่สั่งยกเลิกกิจกรรมนักเรียนถ้าเห็นว่ากิจกรรมนั้นอาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่โรงเรียน

1.7 ชี้แจงถึงเรื่องโครงการจัดกิจกรรมนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ในเวลาที่มีการประชุมสมาคมครู ผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงนโยบายของสถานศึกษาให้ผู้ปกครองได้ เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และนโยบายของการจัดกิจกรรมนักเรียนได้ถูกต้อง

2. บทบาทและหน้าที่ของครูต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน

ครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะ ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางที่ดีและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ บทบาท และหน้าที่ของครูต่อการจัดกิจกรรมนักเรียนมีดังนี้

2.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงาน ของกิจกรรมนักเรียนเป็นอย่างดี

2.2 สามารถเร้าความสนใจของนักเรียนเพื่อให้มาร่วมกิจกรรมนักเรียน ได้

2.3 สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของกิจกรรมแก่นักเรียนได้

2.4 สามารถให้คำแนะนำแก่นักเรียนให้รู้จักการเลือกเข้า เป็นสมาชิก ของชุมนุม

2.5 ต้องอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมและคอยดูแลให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมไปตามแผนที่ได้วางไว้

2.6 มีส่วนร่วมในการดำเนินการประเมินผลของกิจกรรม

2.7 เป็นผู้รายงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ปฏิบัติไปแล้วต่อผู้บริหาร โรงเรียน และถ้ามีสิ่งใดไม่ดั่งงามเกิดขึ้นภายในชุมนุม ครูควรต้องรายงานให้ผู้บริหารทราบ

3. บทบาทและหน้าที่ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา เป็นนักเรียนที่มีวุฒิภาวะและประสบการณ์ เพียงพอที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนกันเองได้ ดังนั้นบทบาทของนักเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียนควรมีดังนี้

- 3.1 เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานของกิจกรรมนั้น ๆ เป็นอย่างดี
- 3.2 ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎข้อบังคับ
- 3.3 เข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนสนใจและมีความสามารถ
- 3.4 รู้จักแบ่งเวลาให้ถูกต้องระหว่าง เวลาที่ใช้ในกิจกรรมในห้องเรียน และเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน

3.5 ช่วยบริจาควัสดุอุปกรณ์หรือทุนทรัพย์ในบางโอกาส

4. บทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองกับการจัดกิจกรรมนักเรียน

โดยทั่วไปผู้ปกครองย่อมมีหน้าที่ให้การดูแลบุตรในเรื่องการเรียนการสอน อยู่แล้ว และนอกเหนือจากนั้นผู้ปกครองควรให้ความสนใจในเรื่องการจัดกิจกรรมนักเรียนด้วย หน้าที่ของผู้ปกครองต่อการจัดกิจกรรมนักเรียนมีดังต่อไปนี้

4.1 ควรเข้าร่วมประชุมทุกครั้งกับทางโรงเรียนได้เชิญมา ทั้งนี้เพื่อจะได้ฟังคำชี้แจง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน เพื่อจะได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ

4.2 ให้ความสนับสนุน ถ้าบางครั้งนักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน นอกเวลาเรียนบ้าง ผู้ปกครองไม่ต้องวิตกว่าจะทำให้การเรียนของเด็กเสียไป เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กทั้งสิ้น

4.3 ควรเอาใจใส่ในการแสดงกิจกรรมของบุตรหลานอยู่เสมอ เพื่อได้ทราบความเป็นไปถ้ามีอะไรที่ไม่ถูกต้องจะได้ตักเตือนแก้ไขเสียแต่เนิ่น ๆ

4.4 ควรติดตามดูผลการทำงานของบุตรหลานอยู่เสมอ เพื่อให้เด็กได้มีกำลังใจในการทำกิจกรรม

4.5 ผู้ปกครองที่มีความสามารถควรช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การเป็นวิทยากรหรือเป็นผู้แนะนำ เป็นต้น

4.6 ถ้าโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือทางด้านทุนทรัพย์หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ผู้ปกครองควรช่วยกันบริจาคเพื่อส่งเสริมให้การดำเนินงานของโรงเรียนสำเร็จได้ด้วยดี

จากบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกัน หลายฝ่ายทั้งผู้บริหารโรงเรียนซึ่งก็มีบทบาทและหน้าที่ในการให้ความสนับสนุน เป็นที่ปรึกษา เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ครูที่ปรึกษาก็มีหน้าที่ในการชี้แจงให้นักเรียน เข้าใจถึงจุดประสงค์ในการจัด เราความสนใจให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรม ให้คำแนะนำ ปรึกษาแก่นักเรียน ตัวนักเรียนเองก็มีบทบาทและหน้าที่ในการ เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมวางแผน และดำเนินงานร่วมกับครู ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามข้อบังคับ ส่วนบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครอง ก็คือให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือทุกครั้งที่โรงเรียนขอความร่วมมือ เป็นต้น ดังนั้นจึง กล่าวได้ว่าในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย จึงจะทำให้กิจกรรม เสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้

1.8 การประเมินผลกิจกรรม เสริมหลักสูตร

เพื่อที่จะได้ทราบว่ากิจกรรม เสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นได้รับผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ และถ้ามีปัญหาหรือข้อบกพร่องก็จะได้ทำการปรับปรุงแก้ไข เพื่อ เป็น แนวทางในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรในครั้งต่อ ๆ ไป ในการประเมินผลนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมทุกฝ่ายซึ่งได้แก่ ครู นักเรียน ผู้บริหาร ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลร่วมกัน กรมสามัญศึกษา (2526: 43-56) ได้กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายและเครื่องมือที่ใช้ในการ ประเมินผลไว้ดังนี้

1. นักเรียนประเมินผลตนเองและประเมินผลเพื่อนร่วมงานตามจุดประสงค์ ปลายทางของกิจกรรม
2. ครูที่ปรึกษา ประเมินผลการทำงานของตนเองว่าได้ผลตามจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้หรือไม่และประเมินการทำงานของนักเรียนโดยดูที่ผลงานของนักเรียนว่าสอดคล้อง กับจุดประสงค์หรือไม่ โดยตรวจสอบแบบประเมินตนเองและแบบบันทึกการทำงานของนักเรียนและ สังเกตพฤติกรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ว่าถ้าไม่ได้ผลเป็นเพราะสาเหตุที่ตัวครูที่ ปรึกษาเอง หรือเป็นเพราะตัวนักเรียน เพื่อที่จะแก้ปัญหา
3. ครูผู้ร่วมงาน ประเมินเพื่อปรับปรุงและรักษาคุณภาพการจัดกิจกรรมใน โรงเรียน โดยประเมินตนเองเรื่องการให้ความร่วมมือ ความสนใจ ความรู้สึกต่องานและ ประเมินงานของผู้อื่น

4. ผู้บริหารประเมินเพื่อควบคุมการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยประเมินตนเองในด้านบริหารและประเมินผลการจัดกิจกรรมในโรงเรียน โดยมีขอบเขตที่ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมิน สำหรับแบบประเมินนั้น มีลักษณะแตกต่างไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประเมินและการสังเกตพฤติกรรม ประเมินแล้วให้นำนักคำตอบเพื่อนำมาแปลความหมายอีกต่อหนึ่งตามเกณฑ์ที่ดังนี้ ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละโรงเรียน แต่ละประเภทและแบบของการประเมิน

พนัส หันนาคินทร์ (2521: 211-212) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมนักเรียน ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนช่วยให้เกิดความเจริญแก่นักเรียนเพียงไร และมีความสัมพันธ์กับการสอนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนเพียงไร
2. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบ การรู้จักร่วมมือกันทำงานและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรักโรงเรียนขึ้นเพียงไร
3. โรงเรียนได้พยายามจัดการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรมเพียงไร หลักการเลือกสมาชิกของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ไม่มีการกีดกันด้วยเชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ หรือไม่
4. กิจกรรมของโรงเรียนก่อให้เกิดความรู้สึกรักผูกพัน แดกพวก เช่น เป็นสมาชิกหรือไม่
5. คณะครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการและให้ความสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพียงไร
6. โรงเรียนพยายามจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ หลายชนิด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเป็นสมาชิกได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคลเพียงไร
7. โรงเรียนได้เอาใจใส่ปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทันต่อความสนใจของนักเรียนหรือไม่ เพียงไร

และจากเอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ชุดวิชาพฤติกรรม การสอนประถมศึกษา (2526: 177) ได้เสนอแนะการประเมินผลการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม (ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน) จะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลของชุมนุม

2. การประเมินผลนั้นต้องใช้วิธีการประเมินผลหลายวิธีด้วยกัน เช่น การ ออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การวางกล่องแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การสังเกต การ แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น

3. การประเมินผลนั้นควรจะต้องประเมินคุณค่าของกิจกรรมนั้นหลาย ๆ ด้าน เช่น ลักษณะของกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม วิธีดำเนินการกิจกรรม ช่วงระยะเวลาของการดำเนิน กิจกรรม เป็นต้น

4. การประเมินผลนั้น ควรที่จะต้องประเมินในขณะที่กิจกรรมกำลังดำเนินอยู่ และหลังกิจกรรมนั้นสิ้นสุดลงแล้ว

5. ผลของการประเมินผลนั้นควรจะได้นำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมของ ชุมนุมที่จะทำต่อไปในอนาคต

นอกจากนั้น วันนอร์ มะทา (2523: 18) ยังได้เสนอแนะว่าการประเมินผล การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควรมีวิธีการดังนี้คือ

1. ประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปผลโครงการศึกษาความสำเร็จและ ข้อบกพร่องในการจัดดำเนินงาน

2. สุ่มสมาชิกออกแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรม

3. รับฟังข้อคิดเห็นจากครู อาจารย์ ซึ่งมีความสนใจในการจัดกิจกรรม

4. รังฟังการวิเคราะห์ผลงานจากผู้บริหาร หลังจากสรุปเสนอผลโครงการ แล้ว

การประเมินผลการจัดกิจกรรมควรวาง เกณฑ์และแบบฟอร์มให้ใช้เหมือนกันทุก ชุมนุมหรือชมรม การประเมินผลควรจัดทำดังนี้คือ

1. ประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

2. สรุปประเมินผลการจัดกิจกรรมก่อนสิ้นปีการศึกษา

การประเมินผลทุกครั้งจะต้องมีการทำรายงานสรุปผลการประเมิน เก็บไว้เป็นหลักฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้คณะกรรมการรุ่นต่อไปได้ศึกษาวิธีการจัดการดำเนินงานทั้งด้านความสำเร็จและความล้มเหลว

จากการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการประเมินผลในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลจากการประเมินผลจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมนั้นมีความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังทำให้ได้สำรวจดูความสนใจ ความต้องการของสมาชิก และข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในคราวต่อไปให้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลที่ดีควรทำหลาย ๆ วิธี เพื่อจะได้ข้อมูลใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด ฉะนั้นการจัดการประเมินผลควรใช้หลักเกณฑ์และวิธีการที่รัดกุม และควรให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่ายช่วยกันประเมินทั้งผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ครูผู้ร่วมกิจกรรม นักเรียน สำหรับวิธีการประเมินนั้น อาจเป็นการใช้แบบสอบถาม สังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ การวางกลอง แสดงความคิดเห็น หรือให้รายงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

2.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

เนื่องจากเป็นที่เข้าใจและเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาว่า การเรียนการสอนนั้น มิได้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะชั่วโมงสอนหรือภายในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ได้ขยายกว้างไปถึงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนด้วย อิทธิพลของประสบการณ์ภายนอกห้องเรียน จะสอนให้นักเรียนรู้จักอยู่ร่วมกันและมีการทำงานให้เกิดผลดี ก็จะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตอย่างยิ่ง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น กิจกรรมจะมีส่วนช่วยส่งเสริมได้เป็นอันมาก โดยเฉพาะกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะมีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะช่วยส่งเสริมและฝึกฝนให้ผู้เรียน เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมให้ผู้เรียน เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ดังมีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

อัมพร ศิลารังษี (2515: 12) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษาไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หมายถึง งานหรือการกระทำที่ ได้กระทำนอกเหนือจากเวลาเรียนในชั้น ซึ่งอาจจะกระทำในโรงเรียน ที่บ้าน หรือร่วมกับ สมาคม สโมสรเยาวชนต่าง ๆ ทั้งด้วยความสมัครใจและทางโรงเรียนจัดทำให้ ในอันที่จะได้มา ซึ่งความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรในหมวดวิชาสังคมศึกษา

จันทร์พร พ่วงเจริญ (2516: 16) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่จัด ขึ้นนอกเหนือจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่สอนในชั้นเรียน เพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ฝึกฝนทักษะ เพิ่มเติมประสบการณ์ตลอดจนได้มีโอกาสทำงานด้วยตนเอง มากขึ้น ให้มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเพื่อให้ เป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประสิทธิ์ ปริกขิตตานนท์ (2519: 7) ได้อธิบายความหมายของกิจกรรมเสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้น นอกเหนือจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่สอนในชั้นเรียน เป็นกิจกรรมทุกประเภทที่จัดและดำเนินการ โดยนักเรียน ภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนทักษะเพิ่มเติมประสบการณ์ ตลอดจนได้มีโอกาสทำงานด้วยตนเองมากขึ้น รวมทั้งให้มี สุขนิสัยในการทำงานเป็นกลุ่ม การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการเป็นพลเมืองดีในระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตย

จากความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมวิชาสังคมศึกษา ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อช่วยเสริมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมที่ไม่มีหน่วยกิต ไม่มีคะแนน ไม่มีการบังคับให้เรียน นักเรียนจะสมัครเรียนด้วยการ ตัดสินใจของนักเรียนเอง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์กว้าง ขว้างขึ้น รวมทั้งช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและอุปนิสัยอันดีงามให้กับนักเรียน

2.2 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น ควรจะได้วางจุดประสงค์ของการจัดให้แน่นอนว่า กิจกรรมแต่ละครั้งที่จัดขึ้นนั้นต้องการผลอย่างไร ต้องการให้นักเรียนได้พัฒนาการทางด้านไหนบ้าง เช่น ทางด้านกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ต้องการให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ต้องการให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น ฉะนั้นในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะต้องจัดเพื่อสนองความต้องการ เหล่านั้น

จิตรรา พงษ์กิจมงคล (2517 : 8-10) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและฝึกความเป็นพลเมืองดีของชาติ
2. เพื่อให้เด็กรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. เพื่อฝึกให้เด็กมีความสามัคคีในหมู่คณะ ให้เกิดความรักในโรงเรียนของตน
4. เพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัดของตนเอง เพื่อจะได้พัฒนาความสามารถนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น
5. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเคารพกฎข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอยู่และวางตนได้ดีในสังคมนั้น
6. เป็นการส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะในการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การทำงานร่วมกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเกิดความสนุกสนานที่จะได้ทำงานที่ตนสนใจ
7. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนเอง
8. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ ให้มีความรับผิดชอบและรู้จักเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

9. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้บริการลดอุปสรรคของการศึกษาอย่างแท้จริง
10. เพื่อช่วยส่งเสริมให้การเรียนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรของนักเรียนดีขึ้น
11. ช่วยให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
12. ช่วยพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดในสิ่งต่าง ๆ
13. เพื่อเชื่อมโยงโปรแกรมการเรียนต่าง ๆ ของโรงเรียนให้สัมพันธ์กัน
14. เพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนในการที่จะได้คิดวางแผนงานและทำงานร่วมกัน ตลอดจนรู้จักวัดผลงานที่ทำแล้วได้ดี

15. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถพิเศษของคนให้ผู้อื่นได้ดูและเปิดโอกาสให้ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ได้อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาหรือวิธีการซึ่งจะมีผลต่อนักเรียนส่วนใหญ่

16. เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กชายและเด็กหญิงได้ศึกษาโลกรอบ ๆ ตัวด้วยตนเอง

17. เพื่อแนะนำผู้เรียน เกี่ยวกับการสอนในบรรยากาศที่เป็นวิธีการน้อยที่สุด ซึ่งเป็นประสบการณ์แบบประชาธิปไตย

18. เพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนในการที่จะได้ใช้และค้น เค้นกับอุปกรณ์การเรียนการสอนของโรงเรียน

นอกจากนี้ สิรินันท์ ศรีอุทอง (2517 : 4-5) ให้ความเห็นว่าความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา มีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความชำนาญกว้างขวางยิ่งขึ้น ในวิชาที่เรียนตามหลักสูตรและ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสนใจวิชาที่เรียนมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษและความสนใจของนักเรียน เป็น

รายบุคคล

3. เพื่อจัดประสบการณ์ให้แก่ักเรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. เพื่อให้ักเรียนค้นพบและทราบถึงความสามารถพิเศษ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสนใจของเขา และให้มีโอกาสฝึกทักษะได้มากขึ้น
5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมตามแบบพล เมืองดีในระบอบประชาธิปไตย
6. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักความร่วมมือในการทำงานกับหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
8. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนให้ดีขึ้น
9. เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
10. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกตนเองในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและให้นักเรียนมีโอกาสในการเข้าสังคมอย่างกว้างขวาง แต่เหมาะสมกับบุคลิกภาพและความสามารถของตน

11. เพื่อให้โอกาสนักเรียนได้ประสบความสำเร็จในสิ่งหนึ่งสิ่งใด นอกเหนือไปจากการเรียนตามหลักสูตรและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

จากจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ และครูสังคมศึกษาจะเป็นผู้ที่มีส่วนเป็นอย่างมากในการทำให้การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษามีความรับผิดชอบโดยตรง ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน โดยอาศัยความรู้ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตร เป็นเครื่องมือในการช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความคิดและวิจารณญาณที่ถูกต้องในการตัดสินใจหาต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทำให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เป็นอย่างดี

2.3 ประเภทของกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

กิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น มีมากมายหลายประเภทด้วยกัน เพราะวิชาสังคมศึกษา เข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เป็นอย่างมาก วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่กว้างขวาง ความอุดมคติธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจ มีทักษะและความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่าง เป็นปกติสุข ดังนั้นครูสังคมศึกษา จึงควร เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมให้มาก ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่สามารถจัดขึ้นได้ มีดังนี้คือ

จิตรา พงษ์กิจมงคล (2517 : 10-11) ได้กล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ได้ในการ เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา คือ

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครองหรือการบริหาร ได้แก่ สภานักเรียน กรรมการนักเรียน หัวหน้านักเรียน
2. กิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัคร เพื่อรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา การทำงานในห้องสมุด การพัฒนาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
3. กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาและสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ ชุมนุมศาสนศึกษา ชุมนุมฆราวาส ชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ชุมนุมบริจาคโลหิต
4. กิจกรรมเกี่ยวกับการเข้าสังคม เช่น การศึกษารายาท์ในการเข้าสังคม ชุมนุมวัฒนธรรมไทยและนานาชาติ การอภิปราย ปาฐกถาและโต้วาที
5. กิจกรรมด้านสันตนาการ เช่น ชุมนุมดนตรี นักร้องประสานเสียง เต้นรำ
6. กิจกรรมด้านวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้แก่ ชุมนุมวิชาการต่าง ๆ
7. กิจกรรมทางด้านการกีฬา ได้แก่ การแข่งขันภายในโรงเรียน ระหว่างสีและชั้นต่าง ๆ
8. กิจกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ เช่น ชุมนุมที่จัดทำหนังสือประจำปีของโรงเรียน วารสารของชุมนุมวิชาการต่าง ๆ
9. กิจกรรมเกี่ยวกับการประชุม เช่น การประชุมนักเรียน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย หรืออภิปรายกันเอง

10. กิจกรรมเกี่ยวกับการสำรวจค้นคว้า เช่น สำรวจบริเวณที่ตั้งของโรงเรียน ชุมชน และการศึกษาสถานนอกสถานที่

11. กิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นสมมติ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การแสดงละคร การแต่งกายสมัยต่าง ๆ

12. กิจกรรมเบ็ดเตล็ดที่จัดขึ้นตามวาระและโอกาสที่สำคัญ เช่น จัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศในวันสำคัญต่าง ๆ

นอกจากนี้ ศิรินันท์ ศรีอุทอง (2517 : 8-9) ยังได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ที่สามารถจัดขึ้นได้ มีดังนี้คือ

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการฟัง นอกเหนือจากฟังคำอธิบายของครูในห้องเรียนแล้ว ครูควรแนะนำให้นักเรียนติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ โดยการฟังวิทยุ ฟังปาฐกถา ใต้วาที ที่สถานต่าง ๆ จัดขึ้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ ในอันที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2. กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด คือ การสนทนาซักถาม เรื่องราวที่ตนสนใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้นักเรียนเล่าข่าวต่าง ๆ ที่อ่านพบหรือที่ติดตามจากวิทยุ โทรทัศน์ ให้เพื่อน ๆ ในห้องได้รับฟัง และจะได้เป็นหัวข้อในการอภิปรายร่วมกัน

3. กิจกรรมเกี่ยวกับการอ่าน ได้แก่ การค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุดจากสำนักแถลงข่าวและสถานทูตประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบบทเรียน รวมทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ เพื่อติดตามเหตุการณ์ของประเทศและของโลก

4. กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน เช่น การบันทึก รายงานการค้นคว้า การเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ เขียนเรียงความต่าง ๆ เข้าประกวด

5. กิจกรรมเกี่ยวกับการสาธิต เช่น การสาธิตมารยาท การแต่งกาย การจัดแบบจำลองของโครงการต่าง ๆ จะให้นักเรียนจัดหรือเชิญวิทยากรหรือครูจัดเองก็ได้

6. กิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมมารยาทและการฝึกหัดนิสัย ได้แก่ การฝึกแสดงความเคารพ การพูดจา

7. กิจกรรมเกี่ยวกับการสำรวจค้นคว้า เช่น การศึกษาสถานนอกสถานที่ การสัมภาษณ์เรื่องราวต่าง ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ การสำรวจชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน

8. กิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นสมมติ ได้แก่ การแสดงละครตามเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ สมมติปัญหาแล้วช่วยกันแก้ไข การแต่งกายนานาชาติ

9. กิจกรรมเกี่ยวกับรูปภาพ คือ การวาดภาพและการรวบรวมภาพ เช่น ภาพบุคคลสำคัญ ภาพสถานที่สำคัญ ภาพประวัติศาสตร์
10. กิจกรรมเกี่ยวกับการประดับและตกแต่งห้อง เช่น การจัดป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการในวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญอื่น ๆ
11. กิจกรรมเกี่ยวกับการสะสม ได้แก่ การจัดสมุดภาพ สะสมแสตมป์ หนังสือ ฯลฯ
12. กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปการฝีมือ เช่น การวาดภาพ สร้างหุ่นจำลอง ฉลุไม้ เป็นรูปต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสังคมศึกษา
13. กิจกรรมเกี่ยวกับแผนที่ ให้นักเรียนทำแผนที่จังหวัด เส้นทางการคมนาคม แผนที่ห้องเรียน การเติมเรื่องราวต่าง ๆ ลงในแผนที่หรือทำแผนที่ฉบับถาวร เป็นต้น
14. กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การพานักเรียนไปเวียนเทียน ฟังเทศน์ ทำบุญ ตักบาตร ในวันสำคัญทางศาสนา และให้ไปร่วมพิธีทางศาสนา เช่น พิธีบวชนาค ทอดกฐิน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเลื่อมใสศรัทธาของศาสนายิ่งขึ้น
15. กิจกรรมเกี่ยวกับการบันเทิง เช่น การแสดงละคร การเล่านิทาน ประกอบบทเรียน การใช้บทกวี บทเพลงมาประกอบการเรียนบทเรียนที่เกี่ยวข้อง

จากประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น มีมากมายหลายประเภทที่สามารถจัดกิจกรรมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความชอบ และความต้องการของนักเรียนที่จะเลือกเรียนหรือจัดกิจกรรมประเภทใด ครูจะเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ นำแนวทางในการจัดให้กับนักเรียนเท่านั้น ซึ่งกิจกรรมแต่ละประเภทก็จะมีประโยชน์แก่นักเรียนด้วยกันทั้งสิ้น

2.4 หลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดกิจกรรมนี้ให้ได้ผลดีบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนส่วนใหญ่ โดยเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ซึ่งความคิดเห็น ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และส่งเสริมความสามัคคี เพื่อให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ฉะนั้นในการจัด

กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะต้องมีส่วนในการจัดให้ดี เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ และให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด ดังที่นักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้วางหลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ยุทธธีวัลย์ วณิชจินดา (2513 : 41) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า

1. ครูสังคมศึกษาทุกคนควรร่วมกันจัดชุมนุมสังคมศึกษาขึ้น ชี้แจงให้นักเรียน เห็นความสำคัญของชุมนุม เพื่อให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุม และนอกจากแนะนำให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมทางวิชาการอื่น ๆ ที่จัดขึ้นแล้ว ครูควรแนะนำให้ นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมสันตนาการต่าง ๆ เช่น ชุมนุมกีฬา คณิต หรือนาฏศิลป์ด้วย เพื่อเป็นการพักผ่อนและให้ความเพลิดเพลิน แต่ทั้งนี้ควรมีการควบคุมไม่ให้นักเรียนสมัคร เป็นสมาชิกชุมนุมต่าง ๆ เกินกว่า 2 ชุมนุม เพราะอาจจะทำให้เป็นผลเสียต่อการเรียนในชั้นได้
2. ควรจัดให้มีการฉายภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสังคมศึกษา โดยติดต่อขอยืม จากกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาลัย สถาบันและองค์การต่าง ๆ
3. ควรจัดหาสไลด์ และฟิล์มสตริป ไว้ใช้ประจำในโรงเรียน ซึ่งใช้ประโยชน์ได้หลายทาง เช่น ใช้ประกอบการสอนวิชาตามหลักสูตร ประกอบกิจกรรมเสริม หลักสูตรและอาจใช้ในการวัดผลการเรียน โดยการตั้งคำถามให้ตอบในขณะที่ฉายฟิล์มสตริป
4. ควรจัดนิทรรศการทางสังคมศึกษาตามวันสำคัญของชาติ
5. จัดป้ายนิเทศ กระดานข่าว สำหรับติดข่าว เหตุการณ์และภาพที่สำคัญ
6. ควรเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นครั้งคราว
7. ควรสนับสนุนให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์สังคมศึกษาขึ้นในโรงเรียน
8. พาหรือแนะนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การบวชนาค ทอดกฐิน เวียนเทียน ทอดผ้าป่า เป็นต้น
9. ควรให้มีรายงานข่าวที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา โดยการนำข่าวมาติดในห้องเรียน หรือนำเหตุการณ์ประจำวันมารายงานทุกวัน เพื่อจะได้รู้จักติดตาม ข่าวในชีวิตประจำวัน
10. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการอภิปรายเรื่องราวเกี่ยวกับบทเรียน บ้าง เพื่อให้นักเรียนที่สนใจในการค้นคว้าได้แสดงออก

11. แนะนำให้นักเรียนไปฟังการอภิปราย ปาฐกถา ได้ว่าที่ตามสถาบันต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อสอนให้มีมารยาทในการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง
12. สนับสนุนและพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่อย่างน้อยปีละครั้ง
13. แนะนำให้นักเรียนไปค้นคว้าจากหอสมุดแห่งชาติ สถานทูต สำนักแถลงข่าวต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบบทเรียนทางสังคมศึกษา ทั้งนี้ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างเสรี
14. ควรสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้รอบตัวมาถามตอบกันในห้องเรียน
15. จัดให้มีการแข่งขันตอบปัญหาความรู้รอบตัวกันภายใน โรงเรียนและระหว่างโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และ เป็นการฝึกให้รู้จักคิดได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง
16. พยายามให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และป้องกันการแบ่งแยก ทั้งยังจะได้รู้จักรับผิดชอบร่วมกันด้วย
17. จัดให้มีการแสดงละครประกอบบทเรียนทางสังคมศึกษาตามโอกาสอันควร
18. พยายามใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนใกล้โรงเรียนให้ เป็นประโยชน์แก่การสอนให้มาก
19. จัดให้มีการสาธิต เช่น สาธิตการแต่งกายตามโอกาสต่าง ๆ มารยาทที่ถูกต้อง โดยอาจเชิญวิทยากรหรือให้นักเรียนแสดงให้ดู
20. ครูผู้สอน ควรทำบันทึกรายงานผลงานของนักเรียนไว้ เปรียบเทียบแสดงประโยชน์ของการมีกิจกรรม เสริมหลักสูตร หรือสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุง เสริมสร้างต่อไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักฐานให้ผู้บริหารได้สนับสนุนกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้ทำมานั้น นำประโยชน์ให้แก่การเรียนอย่างไร
21. ควรมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ระหว่างบรรดาครูสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ในระดับเดียวกัน และถือโอกาสสังเกตุการจัดกิจกรรมกับโรงเรียนอื่น ๆ บ้าง
22. พยายามให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรสังคมศึกษา โดยชี้แจงให้เห็นว่าผลที่ได้ นอกจาก เป็นประโยชน์ต่อการเรียนแล้ว ยังมีประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

จันทร์พร พ่วงเจริญ (2516 : 153) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า

1. ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนควรทำ ความเข้าใจความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา และเห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษาที่มีต่อการ เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา การนำไปใช้ประโยชน์ของนักเรียน รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมอย่างแท้จริง
2. ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาควรมีการวางแผนการ จัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรประกอบบทเรียนบทต่างๆ มีการตั้งวัตถุประสงค์ในการจัด ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ ของการจัดกิจกรรม ผลงาน ความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมกิจกรรมให้นัก เรียนทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาให้แก่ นักเรียนและมีการวัดผล ติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอด้วย
3. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะครูผู้ที่มีหน้าที่ เป็นที่ปรึกษาของ ชุมชน ควรเป็นผู้มีความรู้กว้างขวาง ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติม จากแหล่งวิชาการหรือจากผู้ที่ มีประสบการณ์มากกว่า ทั้งด้านวิชาการและการจัดกิจกรรม เสริม หลักสูตร เพื่อนำมาปรับปรุงใช้ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรของคนให้ดียิ่งขึ้น
4. ครูผู้สอนควรมีความเต็มใจที่จะให้คำปรึกษาแนะนำใน เรื่องการจัด กิจกรรม เสริมหลักสูตร ยินดีทำงานนี้ด้วยความเสียสละอย่างจริงจัง และในการให้คำปรึกษา หาหรือ ควรเป็นแบบประชาธิปไตย เช่น จัดให้มีการอภิปราย เรื่องที่จะจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงตามความสนใจด้วย

นอกจากนี้ จิตรา พงษ์กิจมงคล (2517 : 10) ยังได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญ ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้เกิดผลดีไว้ดังนี้

1. โรงเรียนจะต้องพยายาม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ให้มากที่สุด
2. โรงเรียนควรมีการวางแผนการร่วมกับนักเรียน เพื่อจัดกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด
3. ควรจัดกิจกรรมโดยสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เร้าความสนใจของ ผู้เรียนส่วนใหญ่

4. กิจกรรมที่จัดควร เป็นกิจกรรมที่ประหยัด ไม่ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรม ต้องเสีย เวลาและค่าใช้จ่ายมากเกินไป
5. ควรให้ความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่นักเรียนทุกคน ไม่ควรมีการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ใดในการร่วมกิจกรรม
6. ควรจัดให้ เป็นงานประจำของครูและหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น ไม่ควรทำตน เป็นผู้มีอำนาจ เหมือนนักเรียน
7. ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ควรจะ เตรียมอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ สถานที่และความสะดวกต่าง ๆ ของการจัดงานให้พร้อม
8. เงินที่ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรทำด้วยความรอบคอบและยุติธรรม
9. กิจกรรม เสริมหลักสูตร ควร เป็นส่วนประกอบของกิจกรรมในหลักสูตร ซึ่งนักเรียนจะต้องรู้วิธีการจัดเป็นอย่างดี

จากหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น จะอาศัยความสามารถของครูอย่าง เดียวไม่พอ ต้องอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน จากผู้บริหาร จากครูผู้สอนคนอื่น ๆ ต้องอาศัยความรับผิดชอบและความมีลักษณะ เป็นผู้นำของนักเรียนด้วย ครู เป็น เพียงที่ปรึกษาของ ชุมชนต่าง ๆ ซึ่งมีความรับผิดชอบที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เกิดความสนใจและความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น จึงควร เป็นความร่วมมือของทุกฝ่าย การดำเนินงานกิจกรรมจะไม่ประสบผลดี ถ้าครู เป็นผู้ดำเนินงานฝ่ายเดียว เพราะผู้เรียนจะไม่เกิดความคิดหรือมีอิสระพอที่จะจัดกิจกรรมภายใต้การควบคุมของครูทั้งหมดได้ ผู้เรียนต้องการคำแนะนำปรึกษาอย่างจริงจัง ควรมีการให้คำปรึกษาและกำลังใจ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมเอง และพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

2.5 คุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและความสามารถในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการสอนวิชาสังคมศึกษาจึงควร เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้มีส่วน เข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมาก ดังที่ ศิริพันธ์ ศรีอุทอง (2517 : 6-8) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการให้กว้างขวางและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ ทำให้นักเรียนได้พบเห็น ได้สัมผัส เกิดด้วยตาของตนเอง เข้าใจสิ่งที่ตนได้เรียนมาจากหนังสือแบบเรียนได้ชัดเจนขึ้น นับ เป็นประสบการณ์ตรง
2. ช่วยส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียนปรับตัว เข้ากับสังคม นักเรียนจะได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการ แสดงละคร และกิจกรรมที่ต้องแสดงตัวอยู่เสมอ นักเรียนจะได้รับการฝึกหัดให้ปรับตัวให้ เข้ากับสังคมและสามารถแสดงออกได้ด้วยความมั่นใจในตนเอง
3. ส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียน เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน มีส่วนในการคิด การทำ เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนและรู้จักทำตน เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
4. ช่วยปลูกฝังการทำงานเป็นหมู่คณะ อันจะช่วยส่งเสริมความสามัคคีในโรงเรียนให้ดีขึ้น การที่นักเรียนได้ทำงานของส่วนรวม เช่น ทำหนังสือพิมพ์โรงเรียน นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำงานอย่างใกล้ชิด อันจะนำไปสู่ความสามัคคีของหมู่คณะในที่สุด
5. ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนยิ่งขึ้น การที่นักเรียนมีการแข่งขันกีฬา ประกวดสิ่งต่าง ๆ ตอบปัญหา จะมีการเอาใจช่วยเพื่อน ๆ ร่วมโรงเรียนของตน ไม่ว่าจะการแข่งขันจะแพ้หรือชนะ นักเรียนก็จะรักและภูมิใจในโรงเรียนของตน
6. ช่วยส่งเสริมความสามารถ เฉพาะตัวหรือความถนัดของแต่ละบุคคล นักเรียนมีความถนัดและความสามารถ เฉพาะตัวแตกต่างกัน และสิ่งนี้ครูจะสังเกตเห็นได้ยาก บางครั้งตัว เด็ก เองก็ยังไม่สามารถทราบว่าคุณมีความสามารถพิเศษอะไร จนกว่าครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกมาด้วยตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมที่ตนชอบ เป็นการสำรวจความถนัด ซึ่งครูสามารถส่งเสริมได้ต่อไป
7. ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น งานด้านศิลปะ การจัดนิทรรศการ จัดป้ายนิเทศ การวาดภาพเกี่ยวกับสังคมศึกษา และการประดิษฐ์เศษวัสดุ
8. ช่วยส่งเสริมให้เป็นคนมีเหตุผล การอภิปราย การโต้วาที ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสำรวจค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้นักเรียน เป็นคนรอบคอบ คิดถึง เหตุผลก่อนที่จะทำและ เชื่อถือสิ่งใด

9. เป็นการให้พลังงานส่วน เหลือของนักเรียนและปลูกฝังให้นักเรียน รู้จักทำงานอดิเรก และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การจัดให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมและแนะนำของครู จะทำให้นักเรียนไม่นำเอา เวลาว่างไปทำสิ่งที่เป็นโทษหรือ ประพฤติตน เกเร และสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและโรงเรียน

10. เพื่อความ เพลิดเพลินและสนุกสนานสำหรับเด็ก เป็นการพักผ่อน คลายความตึงเครียด กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะทำให้นักเรียนได้ เปลี่ยนบรรยากาศจากการเรียน ในบทเรียน เปลี่ยนอิริยาบถ ทำให้เกิดความตื่น เต็ม เพลิดเพลิน เช่น การศึกษานอกสถานที่และ ทำให้เกิดนิสัยรักการสะสม

11. เป็นการฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักอดทน จากการที่ นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม ฯลฯ

นอกจากนี้ จิตรา พงษ์กัจจรงค (2517 : 12) ได้กล่าวว่า กิจกรรมเสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น ถ้าครูสังคมศึกษาสามารถจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ย่อมจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่าง ๆ คือ

1. ช่วยส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการให้กว้างขวางสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ทำให้ได้ประสบการณ์ตรง ได้เข้าใจสิ่งที่เรียนจากแบบเรียนแจ่มชัดขึ้น
2. ช่วยส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียนปรับตัว เข้ากับสังคมได้
3. ส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียน เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย โดยการทำงานร่วมกันคิดและรับผิดชอบ รู้จักการ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา
4. ช่วยปลูกฝังการทำงานเป็นหมู่คณะ อันจะช่วยส่งเสริมความสามัคคี ในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น
5. ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนเองยิ่งขึ้น
6. ช่วยส่งเสริมความสามารถ เฉพาะตัว หรือความถนัดของแต่ละบุคคล
7. ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์และคิดอย่างมีเหตุผล
8. ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และ เกิดความ เพลิดเพลินในการที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ
9. ช่วยให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกและ เรียบร้อย

เพราะนักเรียนมีโอกาสปกครองกันเอง และมีหนทางระบายความคิดเห็นโดยผ่านกิจกรรมบางอย่างในโรงเรียน

10. ช่วยเหลือชุมชนให้มีโอกาสได้รับความรู้และความสนุกสนาน เพลิดเพลินกับกิจกรรมบางอย่างของนักเรียนไปด้วย เพราะนักเรียนจะเปิดโอกาสให้ประชาชน ชมกิจกรรมของตน เสมอ

จากคุณค่าและประโยชน์ของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะเป็นสิ่งช่วยนักเรียนได้เป็นอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพให้มีความรอบรู้ ได้ทำงานในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฉะนั้นในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ครูสังคมศึกษาจึงควรสนใจและรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำเป็นต้องจัดประสมการณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างให้การเรียน เนื้อหาวิชาได้ผลดี และที่สำคัญที่สุดช่วยให้นักเรียนได้มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและการดำเนินชีวิตในสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักรับผิดชอบและรู้จักควบคุมตนเอง มีอิสระในการตัดสินใจด้วยการวางแผนงาน ดำเนินการ และประเมินผลงานที่ทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะช่วยได้เป็นอย่างมาก

2.6 การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ก็คือการรวบรวมข้อเท็จจริง การลงความเห็นสรุปตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่โรงเรียนวางไว้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาว่ามีปัญหาและข้อบกพร่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาต่อไป สำหรับในประเทศไทยในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาก็มีหลักในการประเมิน เช่นเดียวกับการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาอื่น ๆ ดังเช่น ประดับ นิลหังงา (2524: 188-189) และ ประดิษฐ์ ชวบเจริญ (2528: 173-174) ได้กล่าวถึงหลักการที่ดีในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ สรุปได้ดังนี้คือ

1. การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะต้องทำให้ตรงเป้าหมายที่วางไว้ ต้องทำการประเมินผลหลาย ๆ ด้าน เมื่อได้ผลแล้วก็เอามาประมวลเข้าด้วยกันและตีแผ่ผลส่วนรวมออกมาและดูว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไร

2. การประเมินผลกิจกรรม เสริมหลักสูตรจะต้องประเมินทุกด้าน ต้องพิจารณา ข้อดีและข้อเสีย เช่น การบริหารโปรแกรมกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำของ ครูที่ปรึกษา ก็ต้องนำมาประเมินผลด้วย

3. ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะต้องช่วยกันประเมินผล เช่น นักเรียน ครู ผู้บริหารการศึกษา พ่อแม่ และบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนรู้เห็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

4. ควรใช้วิธีการประเมินหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ได้ผลที่แน่นอนและถูกต้อง เช่น ควรใช้เครื่องมือประเมินผลอย่างเป็นทางการ เช่น การใช้แบบสอบถามการวิจัย การให้ ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ เครื่องมืออย่างไม่เป็นทางการ เช่น การได้ถาม การอภิปราย การสังเกต เป็นต้น

5. การประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพจะต้องประเมินอย่างตรงไปตรงมา ต้องค้นหาข้อเท็จจริง เพราะความจริงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องการรู้ ผู้บริหารจะต้องเป็นคนใจกว้าง และยอมรับฟังคำติ คำชม ด้วยความเต็มใจ

6. ข้อมูลทั้งหลายที่รวบรวมได้จะต้องนำมาวิเคราะห์ แล้วทำเป็นข้อ เสนอแนะ ออกมาโดยอาศัยข้อมูลเหล่านั้น ผู้มีหน้าที่ทำการประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด เข้าด้วยกัน แล้วเอามาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบ แล้วจึงทำข้อเสนอแนะภายหลังโดยอาศัย ข้อมูลเหล่านั้น

7. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประเมินผลจะต้องเก็บรวบรวมไว้ สิ่งเหล่านี้ เป็นข้อมูลและหลักฐานอันสำคัญของการจัดทำกิจกรรม ผู้บริหารจะต้องเก็บรักษาไว้และ ใช้สิ่งเหล่านี้ ให้เกิดประโยชน์

8. การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต้องทำต่อเนื่องกันไป จะต้อง เริ่มทำตั้งแต่ เดือนแรกของปีการศึกษาหนึ่ง ๆ แล้วทำติดต่อกันไปจนสิ้นปีการศึกษานั้น

จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ อ้างจาก พนัส ทัศนาคินทร์ 2528: 279-281) ได้วางระเบียบเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลและการตัดสินผลการ เข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรโดยให้ใช้อักษรแสดงผลการเรียนที่มีเงื่อนไขในแต่ละรายวิชาดังนี้คือ

พ หมายถึง เข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมด
ที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน หรือหมายถึง ผ่าน

มพ หมายถึง เข้าร่วมกิจกรรมไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัด
กิจกรรมของแต่ละภาคเรียน หรือหมายถึง ไม่ผ่าน

ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละ
ภาคเรียนให้ถือว่า ผ่าน และให้ใช้อักษร "พ" ในกรณีที่ผู้เรียน เข้าร่วมกิจกรรมไม่ถึงร้อยละ 80
ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน ให้ใช้อักษร "มพ"

การเปลี่ยน "มพ" เป็น "พ" สถานศึกษาอาจพิจารณาผลงานหรือกิจกรรม
ในสัปดาห์ที่นักเรียนมิได้เข้าร่วมให้ปฏิบัติ เพื่อประเมินผลตามจุดประสงค์: หลักการ และกระบวนการ
ของกิจกรรมนั้น

และนอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2528: 255) ยังได้วางระเบียบแบบแผนการ
ประเมินผลกิจกรรม เสริมหลักสูตรแต่ละโครงการไว้ ซึ่งการประเมินผลกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชา
สังคมศึกษาก็ใช้แบบการประเมินนี้ เช่น เดียวกันดังนี้คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินผลกิจกรรมแต่ละโครงการ

โปรดกรอกข้อความหรือใส่เครื่องหมาย ลงในช่องว่าง

ชื่อ ชั้น

สมาชิกชุมนุม ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

สัญลักษณ์ของชุมนุมคือ จำนวนสมาชิกทั้งหมด คน

ข้าพเจ้าสมัครเข้าชุมนุมนี้ ด้วยความสมัครใจ เลือกตามเพื่อน อื่น ๆ

ระบุ

การเข้าร่วมกิจกรรมข้าพเจ้า กิจกรรม ทุกครั้ง เกือบทุกครั้ง อื่น ๆ

ระบุ

ความรู้สึกต่อโครงการ (ชื่อโครงการ)

ข้าพเจ้าเห็นว่า

เป็นโครงการที่มีประโยชน์ ยังต้องปรับปรุงในเรื่อง

.....

เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม โรงเรียนจัดให้ 1 คาบต่อสัปดาห์

จัดมากกว่า 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยการเพิ่ม เวลา

คือ

เกี่ยวกับสถานที่ ๆ จัดกิจกรรมชุมนุม เหมาะสม ไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

ดังนี้

กิจกรรมที่จัดขึ้น นักเรียนมีบทบาทมากกว่าครูที่ปรึกษา

ครูที่ปรึกษามีบทบาทมากกว่านักเรียน

จากการประเมินผลการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้นก็เหมือนกับการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาอื่น ๆ กล่าวคือถือว่าการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลจากการประเมินจะชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายหรือไม่มากนักเพียงไร เพื่อได้ใช้เป็นแนวทางแก้ไขการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมต่อไป การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ดีจะต้องกระทำหลาย ๆ วิธี เช่น อาจใช้แบบสอบถาม สังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ อภิปราย แสดงความคิดเห็น การประเมินผลควรใช้หลักเกณฑ์และวิธีการที่รัดกุม ประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านเนื้อหาที่นักเรียนได้รับ ทักษะ รวมทั้งเจตคติที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่ เป็นจริงมากที่สุด

2.7 บทบาทของครูสังคัมศึกษาในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา

เนื่องจากวิชาสังคัมศึกษา เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ การที่ครูสังคัมศึกษาจะสอน โดย เน้นทางด้านวิชาการอย่างเดียว นั้น อาจไม่สามารถทำให้ การศึกษาบรรลุ เป้าหมายได้ ครูสังคัมศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างให้การ เรียน เนื้อหาวิชาได้ผลดีและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในสังคัม และครอบครัวได้อย่างแท้จริง ครูสังคัมศึกษาจึงควรสนใจและรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาด้วย ดังเช่น เกล เอ็ม อินโลว์ (Gail M. Inlow 1963: 35-36) ได้ย่ำถึงความรับผิดชอบของครูสังคัมศึกษาในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาว่า "ครูสังคัมศึกษานั้น นอกจากจะมีความรับผิดชอบในด้าน เนื้อหาวิชาการ การแนะแนวและการบริหารแล้ว ครูยังต้องมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครูสังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงต้องมีความรู้ทางด้านวิชาการ การบริหาร และมีความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น เป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสามารถในด้านความเป็นผู้นำ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จัดขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรมิใช่แต่จะอาศัยความสามารถของครูเท่านั้น จะต้องอาศัยความรับผิดชอบจากทางโรงเรียน ความรับผิดชอบของนักเรียน ตลอดจนความเป็นผู้นำของนักเรียนเช่นกัน ครูสังคัมศึกษาควรมีความรับผิดชอบที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความสนใจและความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทั้งในกลุ่มและกับกลุ่มอื่น ๆ มากขึ้น การสร้างความสัมพันธ์ในกิจกรรม เสริมหลักสูตรควร เป็นความร่วมมือของทุกฝ่าย"

จันทร์พร ท่วงเจริญ (2516 : 153) ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาไว้ว่า

1. ครูผู้สอนสังคัมศึกษาควร เข้าใจความมุ่งหมายของวิชาสังคัมศึกษา และ เห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาที่มีต่อการ เรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา การนำไปใช้ประโยชน์ของนักเรียน รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมอย่างแท้จริง

2. ครูผู้สอนสังคัมศึกษาควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ประกอบบทเรียนต่าง ๆ มีการตั้งวัตถุประสงค์ในการจัด ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ผลงานความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมกิจกรรมให้นักเรียนทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝัง เจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาให้แก่ นักเรียน และมีการวัดผลและติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

3. ครูผู้สอนสังคมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ของชุมชน ควรเป็นผู้มีความรู้กว้างขวาง ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการ หรือจากผู้ที่มิประสบความสำเร็จมากกว่า ทั้งด้านวิชาการและการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อนำมาปรับปรุงใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของตนให้ดียิ่งขึ้น

4. ครูผู้สอนสังคมศึกษา ควรมีความเต็มใจที่จะให้คำปรึกษา แนะนำ ในเรื่องการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ยินดีทำงานนี้ด้วยความเสียสละอย่างจริงจัง และในการ ให้คำปรึกษาหารือควร เป็นแบบประชาธิปไตย เช่น จัดให้มีการอภิปราย เรื่องที่จะจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงตามความ สนใจด้วย

จิตรา พงษ์กิจมงคล (2517 : 91) ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงบทบาทของครู สังคมศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่สอดคล้องกับ จันทรพร พ่วงเจริญ หลายประเด็นดังนี้

1. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ควรจะมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับวิชาสังคม ศึกษาและพยายามจัดบทเรียนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงของสังคมในปัจจุบัณ และต้อง จัดให้ เหมาะกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และความสนใจของผู้เรียนด้วย เพื่อการเรียนการสอนวิชา นี้จะได้บรรลุผลตามที่วางไว้

2. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาควร เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นร่วมวางแผนและจัดกิจกรรมให้มากที่สุด เพราะกิจกรรมจะบรรลุจุดมุ่งหมาย หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนด้วย ครูควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้คำ แนะนำในสิ่งที่นักเรียนสงสัยหรือ เป็นปัญหา เท่านั้น ไม่ควรทำตน เป็นคนมีอำนาจ เหมือนนักเรียน จนเกินไป

3. กิจกรรมที่จะจัดจะต้องสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนส่วนใหญ่ โดย เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความสามารถ ความคิด สร้างสรรค์ ความรู้จักหน้าที่การรับผิดชอบ และส่งเสริมความสามัคคีและอยู่ดีดีในสังคม ตลอดจน ให้มีประสบการณ์ตรงและความรู้เพิ่มขึ้น เช่น การอภิปราย โต้วาที การเชิญวิทยากรมา บรรยาย การศึกษานอกสถานที่ การทำงานเป็นกลุ่ม การพัฒนาชุมชน การจัดนิทรรศการ ต่าง ๆ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึง เวลาและความประหยัดด้วย

4. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาควรแนะแหล่งวิชาการและจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อให้นักเรียนได้ยืมและใช้บ้าง เพื่อจะได้ร่วมกันจัดกิจกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

5. ครูและนักเรียนควรร่วมมือกันจัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป และครูควรบันทึกผลงานการจัดทุกครั้ง เพื่อจะได้ศึกษาและหาทางแก้ไขและเสนอต่อผู้บริหาร ในอันที่จะศึกษาและสนับสนุนให้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่อไป

ศิริพันธ์ ศรีอุทอง (2517 : 39-40) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงบทบาทของครูสังคมศึกษา ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. ครูสังคมศึกษาทุกคนควรร่วมมือกันจัดชุมนุมสังคมศึกษาขึ้น ชี้แจงให้นักเรียน เห็นความสำคัญของการ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุม นอกจากนั้นครูควรแนะนำให้ นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมทางวิชาการอื่น ๆ และชุมนุมสหนาการต่าง ๆ แต่ต้องควบคุมไม่ให้นักเรียน เป็นสมาชิกชุมนุมต่าง ๆ มากเกินกว่า 2-3 ชุมชน เพราะอาจเป็นผลเสียต่อการเรียนในชั้นได้

2. ควรมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ระหว่างครูสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ในระดับเดียวกัน และสังเกตการจัดกิจกรรมของโรงเรียนต่าง ๆ

3. พยายามชี้แจงหรือแสดงให้นักเรียน เห็นประโยชน์ของการ เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การเรียนแล้ว ยังนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

4. ครูผู้สอนควรทำบันทึกรายงานผลงานของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อแสดงถึงประโยชน์และสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้จะใช้เป็นหลักฐานให้ผู้บริหาร ได้สนับสนุนและแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ พิรุณ ขำเลิศ (2529 : 111) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครูสังคมศึกษา ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. ครูควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้กว้างขวางทันสมัยอยู่เสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งด้าน เหตุการณ์ปัจจุบันและความก้าวหน้าทางวิชาการ

2. ครูควรนำเอาเทคนิควิธีสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ร่วมกับสื่อการสอนหลาย ๆ ประเภท รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์

ตรง โดยอาศัยความร่วมมือจากแหล่งวิทยาการในชุมชน

3. ควรวัดผลและประเมินผลเป็นระยะโดยสม่ำเสมอเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ในทุกด้าน โดยเน้นด้านเจตคติและพฤติกรรมให้มากที่สุด

4. ควรร่วมมือกับครูในสายวิชาอื่น ๆ ในด้านการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ที่ปลูกฝังและพัฒนาเจตคติ

5. ควรร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน โดยการสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาส เข้าร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น

จะ เห็นได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของครูสังคัมศึกษา ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

1. ครูสังคัมศึกษาควร เข้าใจความมุ่งหมายของวิชาสังคัมศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวิชาสังคัมศึกษา และ เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา

2. ครูสังคัมศึกษาควร เอาใจใส่และสนใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางในวิชาสังคัมศึกษา เต็มใจและ เสียสละในการให้คำปรึกษาหารือกับนักเรียน ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา

3. ครูสังคัมศึกษามีหน้าที่ในการคอยให้คำปรึกษาหารือแนะนำแก่นักเรียน ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา ไม่ใช่เป็นผู้ลงมือกระทำเสียเอง เพราะกิจกรรม เสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมของนักเรียน เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นส่วนใหญ่

4. ครูสังคัมศึกษามีหน้าที่คอยชี้แนะให้นักเรียน เห็นประโยชน์และคุณค่าของการ เข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา และนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การเรียนแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

3. เจตคติ

3.1 ความหมายของ เจตคติ

เจตคติตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า attitude เดิมใช้คำว่าทัศนคติ ต่อมา คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของราชบัณฑิตยสถานให้ใช้คำว่า เจตคติ และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ใช้คำนี้มาตลอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคำว่า

เจตคติ นั้น เป็นส่วนที่เกี่ยวกับสภาพทางด้านจิตใจ ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะท่าที ความคิดเห็น หรือความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ แต่เนื่องจากความสนใจเกี่ยวกับ เรื่อง เจตคติมีอยู่ กว้างขวาง จึงได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของ เจตคติไว้ดังนี้

ทีโอดอร์ เอ็ม นิวคอมบ์ (Theodore M. Newcomb 1954 : 128) กล่าวถึง ความหมายของเจตคติว่าเจตคติเป็นความรู้สึก เอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจจะ มากหรือน้อยก็ได้ อาจแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ

1. เจตคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะ หวังพอใจและ เห็นด้วยหรือชอบจะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. เจตคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่ หวังพอใจ ไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลเกิดความ เบื่อหน่าย ซิงซัง อยากหนีห่างจาก สิ่งนั้น

แอล แอล เฮอร์สโตน (L.L. Thurstone 1967 : 479) อธิบายว่า เจตคติ เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาสอดหนึ่ง ที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย แต่เป็นความโน้ม เียง ทางจิตภายใน แสดงออกให้เห็นได้โดยเป็นพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เจตคติ เป็น เรื่องของความชอบ ความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก และ ความเชื่อมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

แฮร์รี ซี ไทรแอนดิส (Harry C. Triandis 1971 : 6-7) ได้สรุปว่า เจตคติมีความหมาย 2 ประการ คือ

1. เจตคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะตอบสนอง
2. เจตคติ หมายถึง ความสม่ำเสมอในการตอบสนองต่อสภาพการณ์ ต่าง ๆ ทางสังคมของบุคคล

คาร์ล ซี แกร์สัน และโรเบิร์ต แมกกูน (Karl C. Garrison and Robert Magoon 1972 : 405) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนอง ต่อวัตถุ สัญลักษณ์ มโนทัศน์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิถีทางที่แน่นอน

จาก Dictionary of Education ซึ่ง คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1973 : 59) เป็นบรรณาธิการ ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ คือ ความโน้มเอียงของบุคคลที่ตอบสนองต่อวัตถุหรือสถานการณ์ โดยมากจะมีความรู้สึกและอารมณ์ประกอบด้วย

คลิฟฟอร์ด ที มอร์แกน และริชาร์ด เอ คิง (Clifford T. Morgan and Richard A. King 1975 : 376) อธิบายว่า เจตคติของบุคคลไม่สามารถเห็นได้โดยตรง บุคคลจะมีเจตคติไปทางใดนั้น จะรู้ได้จากพฤติกรรมและการกระทำที่แสดงออก และเจตคติมีอิทธิพลต่อความชอบ ความไม่ชอบและพฤติกรรมของบุคคล

แอน อนาสตาซี (Anne Anastasi 1976 : 453) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกทางชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปหาได้จากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษาได้

ซิมบาร์โด อีบเซน และ คริสตินา มาสแลช (Zimbardo Ebbesen and Christina Maslach 1977: 19-20) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า เจตคติ หมายถึง ความพึงพอใจ ไม่พอใจ ความชอบ และไม่ชอบ ที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่น กลุ่มสังคม สถานการณ์ วัตถุ หรือแนวความคิด ถ้ามีสถานการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น บุคคลเพียงแต่มีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นโดยไม่ต้องร่วมมือก็ได้ชื่อว่ามีเจตคติต่อสิ่งนั้น

โรเบิร์ต เอ็ม กาเย (Robert M. Gagné 1977 : 231) อธิบายว่า เจตคติ คือ สภาวะความพร้อมของจิต และประสาท อันเกิดจากประสบการณ์ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อวัตถุหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

แอล ดับบลิว เฟอร์กูสัน (L. W. Ferguson 1981 : 81) อธิบายว่า เจตคติ เป็นการแสดงออกเกี่ยวกับความเชื่อว่าอะไรถูกอะไรผิด ชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือปฏิเสธ

สตีเฟน พี โรบบินส์ (Stephen P. Robbins 1983 : 55) อธิบายว่า เจตคติ คือ การประเมินวัตถุ บุคคลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในทางที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา ซึ่งจะแสดงถึงการที่บุคคลมีความรู้สึกต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ

สำหรับนักการศึกษาไทย ได้กล่าวถึงความหมายของเจตคติไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2519 : 14) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ท่าที ความคิดเห็น ความรู้สึก เอนเอียงทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภายหลังจากการที่บุคคลได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้น พฤติกรรมเช่นนี้อาจไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสังเกตและวัดได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อสิ่งนั้น โดยแสดงออกให้เห็นได้ในลักษณะ ความเชื่อ ท่าทาง ความคิดเห็น ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เจตคติเชิงนิมมาน เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบ สนับสนุน ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ
2. เจตคติเชิงนิเสธ เป็นการแสดงออกในลักษณะตรงข้ามกับเจตคติเชิงนิมมาน เช่น ไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ยินดี ไม่ร่วมมือ ไม่ทำตาม
3. เจตคติที่เป็นกลาง เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ไม่เป็นทั้งเจตคติเชิงนิมมาน และเจตคติเชิงนิเสธ แต่อยู่ระหว่างกลางไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง เช่น รู้สึกเฉย ๆ ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียด เป็นต้น

ศรัณย์ คำวิสุทธิ (2520 : 50-51) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เจตคติก็นิยามจากจิตใจของคนซึ่งบังคับหรือชี้ช่องทางให้คนมีปฏิกริยาอย่างหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ที่มีเจตคติเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ความเห็น เป็นการแสดงออกโดยคำพูด เขียน ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเจตคติถ้าเรามีความเห็นที่ไม่ดีต่ออะไร เราก็จะแสดงออกในทางต่อต้านและในบางกรณีความเห็นกับเจตคติ อาจจะไม่ตรงกันเสมอไปก็ได้ เจตคติอาจจะเป็นอย่างหนึ่ง ความเห็นอาจจะเป็นอย่างหนึ่ง
2. ความสนใจ ถ้าเรามีเจตคติที่ดีต่ออะไร ก็จะเกิดความสนใจต่อสิ่งนั้น ๆ เช่น มีเจตคติที่ดีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็มักจะสนใจในระบอบการปกครองแบบนี้ เจตคติก็น่าจะไปทางเดียวกันและเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด
3. อุปนิสัย คือ บุคลิกภาพทางจิตใจของคนเรา คนเราจะมีความคิดเห็นหรือเจตคติอย่างไร มักจะแสดงออกทางอุปนิสัยอย่างนั้น

สุภาพ วาดเขียน (2525 : 210) กล่าวว่า เจตคติเป็นขบวนการทางความคิดที่สะสมต่อเนื่องกันในเชิงศักยภาพของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และพร้อมที่จะแสดงออกเป็นพฤติกรรม เมื่อถึงโอกาสที่จะกระทำหรือกระทำกิจกรรมนั้น ๆ ตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยกฎเกณฑ์จากประสบการณ์เดิม สถานการณ์ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน และความคาดหวังที่ดีกว่า น่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้

พรณี ช. เจริญ (2528 : 288) อธิบายว่า เจตคติเป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งที่พอใจและไม่พอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันไป บุคคลจะมีเจตคติดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งใดนั้น บุคคลรอบข้างมีอิทธิพลอย่างยิ่ง เจตคติของบุคคลมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนนั้น

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความพร้อมของบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เช่น พอใจ ไม่พอใจ สนับสนุนหรือคัดค้าน เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

3.2 ลักษณะของเจตคติ

เจตคติของบุคคลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีเจตคติไปในทางใดมักจะมีพฤติกรรมไปทางนั้น ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

จัม ซี นันแนลลี (Jum C. Nunnally 1959 : 312) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติ สรุปได้ดังนี้

1. เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการ เรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หาใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. เจตคติ เป็นสภาพการณ์ทางจิตที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก เพราะเป็นส่วนประกอบที่กำหนดแนวทางไว้ว่า ถ้าบุคคลประสบสิ่งใดแล้วบุคคลนั้นจะมีท่าทีต่อสิ่งนั้น ในลักษณะจำกัด
3. เจตคติ เป็นสภาพการณ์ทางจิตที่มีแนวโน้มค่อนข้างจะถาวร ทั้งนี้เป็นเพราะแต่ละบุคคลได้สั่งสมประสบการณ์ การรับรู้และผ่านการเรียนรู้มามาก แต่อย่างไรก็ตามเจตคติอาจมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ นั้น ๆ

นอกจากนี้ จัม ซี นันแนลลี (Jum C. Nunally 1959 : 300-301)

ยังกล่าวไว้ว่า เจตคติเกิดได้ 2 ลักษณะ คือ

1. เจตคติทางบวก (Positive) หรือ เชิงนิมาน เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ หรืออยากเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. เจตคติทางลบ (Negative) หรือ เชิงนิเสธ เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ซิงซัง หรือต้องการหนีให้ห่างจากสิ่งนั้น

มาร์วิน อี ชอร์ และแจ๊ค เอ็ม ไรท์ (Marvin E. Shaw and Jack M. Wright 1967 : 6-10) ได้กล่าวถึงลักษณะของ เจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติ เป็นผลจากการที่บุคคลประ เหม็นผลจากสิ่งเร้าแล้วแปรเปลี่ยน มาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม
2. เจตคติของบุคคลจะแปรค่าได้ทั้ง ในด้านคุณภาพและความเข้ม โดยจะครอบคลุมช่วงของ เจตคติในด้านบวกไปจนถึงด้านลบ
3. เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการ เรียนรู้มากกว่าที่จะมีมาแต่กำเนิดหรือ เป็นผลมาจากการพัฒนาการจากส่วนประกอบของร่างกายและวุฒิภาวะ
4. เจตคติขึ้นอยู่กับสิ่ง เร้าเฉพาะอย่างทางสังคม
5. เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะคงที่และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

นอร์แมน แอล มูนน์, ดอดจ์ เฟอร์นาลด์ จูเนียร์ และปีเตอร์ เอส เฟอร์นาลด์ (Norman L. Munn, Dodge Fernald, and Peter S. Fernald 1969 : 610-611) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติ สรุปได้ดังนี้

1. เจตคติอาจ เป็นไปได้ทั้งทางบวก (Positive) และทางลบ (Negative) หรือในทางที่ดีหรือไม่ดี
2. เจตคติสะสมมาตั้งแต่เด็ก โดย เรียนรู้จากพ่อแม่และบุคคลรอบข้าง และ เมื่อเติบโตขึ้นก็มักจะ เลียนแบบ เจตคติจากกลุ่ม เพื่อนและสื่อมวลชนต่าง ๆ
3. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้

คลิฟฟอร์ด ที มอร์แกน และริชาร์ด เอ คิง (Clifford T. Morgan and Richard A. King 1975: 376-377) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติสรุปได้ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้
2. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม หรือเจตคติดี้อิทธิพลต่อความชอบ ความไม่ชอบ และพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีเจตคติไปในทางใดมักจะมีพฤติกรรมไปในทางนั้น
3. เจตคติของบุคคล เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ
4. เจตคติของบุคคลไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง บุคคลจะมีเจตคติไปในทางใด จะรู้ได้จากพฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออก

ทิดยา สุวรรณะชญ (2520 : 602-603) ได้อธิบายว่า เจตคติดี้อิทธิพลที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. เจตคติ เป็นสภาวะก่อนมีพฤติกรรมโต้ตอบ (Predisposition to Respond) ต่อเหตุการณ์หนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะเรียกว่า เป็นสภาวะพร้อมที่จะมีพฤติกรรมจริง
2. เจตคติจะมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (Persistent Overtime) แต่ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง
3. เจตคติเป็นตัวแปรแฝง ที่นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับความรูสึกนึกคิด ไม่ว่าจะ เป็นในรูปของการแสดงออกโดยวาจาหรือการแสดงความรู้สึกตลอดจนการที่จะต้องเผชิญ หรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. เจตคติดี้อิทธิพลของแรงจูงใจ ในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินและเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย

สวนา พรพัฒน์กุล (2521 : 329-330) ได้สรุปคุณลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติดี้อิทธิพล เป็นสภาวะทางจิต ที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำ มีผลให้บุคคลมีท่าทีในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าไปในทางใดทางหนึ่ง
2. เจตคติ เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่ได้มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้อง
3. เจตคติของบุคคลไม่ว่าในเรื่องใด ๆ มีทิศทางไม่ได้ ไม่ในทางบวกก็ เป็นไปในทางลบ
4. เจตคติดี้อิทธิพลอย่างอ้อมถึงบุคคลและสิ่งของเสมอ คือ เจตคติเกิดจากสิ่งที่มีตัวตนสามารถอ้างอิงได้

5. การวัด เจตคติ วัดจากลักษณะสามมิติ คือ มิติด้านทิศทาง ซึ่งวัดได้ ในทางบวกหรือทางลบ มิติด้านปริมาณมีตั้งแต่ เจตคติในด้านความพอใจมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด มิติด้านความเข้ม ซึ่งได้แก่ ความมั่นคงของจิตใจ ที่มีต่อ เจตคติใดมากน้อยเพียงไร

6. เจตคติที่มีลักษณะมั่นคงและถาวร ยากแก่การที่จะเปลี่ยนแปลงไป ได้ในทันทีทันใด แต่จะต้องอาศัย เวลาและมีขบวนการในการ เปลี่ยนด้วย

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 45) ได้กล่าวถึงลักษณะของ เจตคติว่า "เจตคติ เป็นพฤติกรรมเชิงภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical Construct) เพราะไม่สามารถ สังเกตหรือวัดได้โดยตรงอย่างชัดเจน เหมือนพฤติกรรมประเภททักษะหรือมโนทัศน์ การจัดลักษณะ เจตคติดีมีการพัฒนาอาศัยการประ เภินที่สลับซับซ้อนและสรุปสันนิษฐาน (Inference) เอาจาก การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การเลือกของบุคคลหรือพฤติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง และ เจตคติ เกิดจากการเรียนรู้ มิใช่ติดตัวมาแต่กำเนิดตามที่บางคน เข้าใจ"

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2525 : 94-96) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติ สรุป ได้ดังนี้

1. เจตคติ เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของ บุคคลเจริญวัยขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เมื่อเติบโต เป็นผู้ใหญ่ ก็จะได้รับ การปลูกฝังในสิ่งที่ดีงาม ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดี เป็นความรู้ ที่ได้รับไว้ ต่อมาก็จะเกิดความรู้สึกและแสดงพฤติกรรมออกมา นับว่า เป็น เจตคติที่ดี เป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงกันข้าม เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เมื่อโตขึ้นก็อาจมีเจตคติที่ไม่ดี

2. เจตคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลใน การกล่อมเกลานุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นก็ได้รับการสะสมความรู้สึกในด้าน ต่าง ๆ ไว้ เช่น ความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ ความรู้สึกที่ถูกข่มเหงน้ำใจจากพ่อ เลี้ยงหรือแม่ เลี้ยง ความรู้สึกของเด็กที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน บรรดาความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ เด็กจะ เก็บ สะสมไว้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นความรู้สึกหรือเจตคติในเรื่องนั้น ๆ สักแน่นอยู่ในบุคคล ดังกล่าว

3. เจตคติ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรม ของบุคคล ย่อมมีสาเหตุหรือเหตุผลเสมอ ในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีเหตุผลและ สาเหตุแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเจตคติอีกด้วย เพราะเจตคติดีมีส่วนสำคัญในการกำหนด พฤติกรรมของบุคคล เช่น เด็กที่มีเจตคติที่ดีต่อครูและโรงเรียน ก็อยากจะมาโรงเรียน ในบาง ครั้งผู้ปกครองให้หยุดเรียนก็ไม่ยอม

4. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เมื่อบุคคลอยู่รวมกัน เป็นกลุ่ม มีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธ์สภาพต่อกัน ก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถ ถ่ายทอดเจตคติไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น บิดามารดาถ่ายทอดเจตคติของตนให้แก่บุตร ครูถ่ายทอดเจตคติของครูให้แก่นักเรียน เป็นต้น

5. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ เจตคติอาจเปลี่ยนแปลงได้ถ้าได้รับข้อมูล และสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น เด็กที่มีเจตคติว่าโตขึ้นจะเป็นพยาบาล แต่สอบคัดเลือกผู้อื่น ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่พยายามสอบมาแล้ว 2 ครั้ง ก็เลยเปลี่ยนเจตคติว่าไม่เป็นพยาบาลก็ได้ ขอ เป็น ครูดีกว่า เป็นต้น

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528 : 231) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติ สรุป ได้ดังนี้

1. เจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการ เรียนรู้หรือการได้รับประสบการณ์ มิใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. เจตคติ เป็นดัชนีที่จะชี้แนวทางในการแสดงพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้า มีเจตคติที่ดีก็มีแนวโน้มที่จะ เข้าหาหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ตรงกันข้ามถ้ามีเจตคติที่ไม่ดีก็มีแนวโน้มที่จะไม่เข้าหา โดยการถอยหนีหรือต่อต้านการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น เด็กชอบครูสอน ทำให้อยากเรียนวิชาที่ครูสอน ถ้าเด็กไม่ชอบวิชานั้น ๆ หรือไม่ชอบครูคนนั้น ก็พยายามหลีกเลี่ยง ไม่เรียนวิชานั้น เป็นต้น
3. เจตคติสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นได้ เช่น บิดา มารดาไม่ชอบบุคคลหนึ่งย่อมมีแนวโน้มทำให้เด็กไม่ชอบบุคคลนั้นด้วย
4. เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากเจตคติ เป็นสิ่งที่ได้รับจากการ เรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ถ้าการเรียนรู้หรือประสบการณ์นั้น เปลี่ยนแปลงไป เจตคดีย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น เดิมมีสิดที่เข้ามาเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษา อาจไม่ชอบ วิชานี้เลย เรียกว่า เจตคติทางลบ แต่เมื่อเรียนไปได้สักครึ่งหนึ่งของบทเรียน มีความรู้สึกรู้ว่า เป็นวิชาที่มีประโยชน์ จึง เปลี่ยนแปลงแนวความคิดจากความไม่ชอบ เป็นความชอบ คือ เปลี่ยน เจตคติทางบวกแทน

จากแนวคิด เกี่ยวกับลักษณะของ เจตคติของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งไทย และต่างประเทศ สรุปได้ว่า นักจิตวิทยาและนักการศึกษามีความ เห็น เกี่ยวกับลักษณะของเจตคติ สอดคล้องกันดังนี้

1. เจตคติไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับ ซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบ
2. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีเจตคติไปในทางใด มักจะมีพฤติกรรมไปในทางนั้น เพราะฉะนั้นเจตคติของบุคคลจึงไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่รู้ได้จากพฤติกรรม
3. เจตคติสามารถถ่ายทอดหรือเลียนแบบจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่งได้ เช่น เด็กเรียนรู้เจตคติในสิ่งต่าง ๆ จากพ่อ แม่ ครู อาจารย์ เมื่อโตขึ้นก็อาจจะเลียนแบบจากกลุ่มเพื่อนหรือสื่อมวลชนต่าง ๆ
4. เจตคติดีมีลักษณะมั่นคงและถาวร แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น

3.3 องค์ประกอบของเจตคติ

เจตคติดีมีลักษณะ เป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล ที่บุคคลได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม บุคคลมีพฤติกรรมอย่างไรหรือทำสิ่งใดลงไป เจตคติจะเป็นเครื่องกำหนด เจตคติดีจึงเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติดีสอดคล้องกันไว้ดังนี้

วิลเลียม เจ แมคกายร์ (William J. McGuire 1969 : 155-156)
 แฮร์รี ซี ไทรแอนดิส (Harry C. Triandis 1971 : 2-3) และ คลิฟฟอร์ด ที มอร์แกน
 และริชาร์ด เอ คิง (Clifford T. Morgan and Richard A. King 1975 : 376-377)
 ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติดีไว้ 3 ส่วน คือ

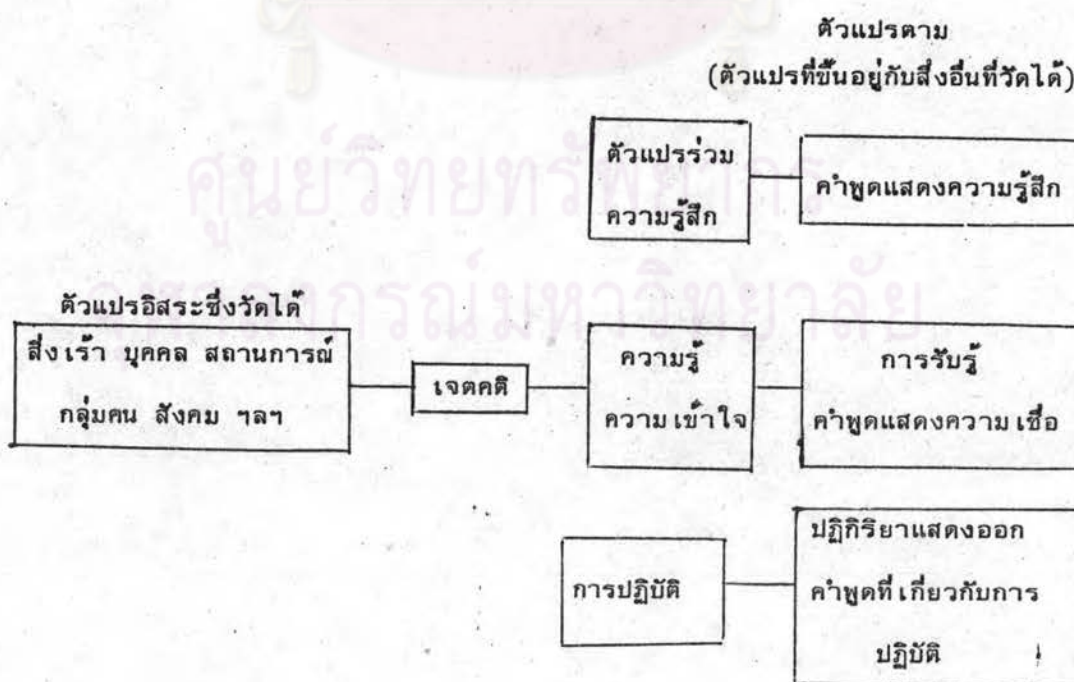
1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้เกิดเจตคติและสามารถบอกได้ว่า สนใจหรือไม่สนใจ ชอบหรือไม่ชอบ
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Feeling Component) เป็นลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่จะคล้อยตามความคิด เมื่อมีความรู้ความเข้าใจแล้ว จะเกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ
3. องค์ประกอบด้านการกระทำ (Action Tendency Component) เป็นองค์ประกอบด้านการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ 1 และ 2

นอกจากนี้ แอล ดับบลิว เฟอริจสัน (L.W. Ferguson 1981 : 81) กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นการแสดงออกเกี่ยวกับความเชื่อว่าจะไรถูกอะไรผิด ชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือปฏิเสธ การแสดงออกดังกล่าวเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความคิดความเข้าใจ (Cognitive Component)
เจตคติจะแสดงออกมาในลักษณะของความเชื่อว่าจะไรถูกอะไรผิด
2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component)
เจตคติจะแสดงออกมาในลักษณะของความชอบหรือไม่ชอบ
3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)
เป็นความพร้อมที่จะกระทำ เจตคติจะแสดงออกในลักษณะการยอมรับหรือปฏิเสธ

องค์ประกอบทั้งสาม คือ องค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านการกระทำ ที่ทั้งนักจิตวิทยา นักการศึกษา ได้อภิปรายไว้ว่า ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนั้น สรุปเป็นแผนภูมิประกอบได้ดังนี้

องค์ประกอบของเจตคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3-4) กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดนี้อาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า
2. องค์ประกอบทางด้านทำที่ความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก จะเป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่ง ถ้าบุคคลมีภาวะความรู้สึกดีหรือไม่ดี ในขณะที่คิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะออกมาในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน ดีและไม่ดี แสดงว่าบุคคลนั้น มีความรู้สึกในด้านบวก (Positive) และความรู้สึกในด้านลบ (Negative) ตามลำดับต่อสิ่งนั้น
3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสม จะเกิดการปฏิบัติหรือปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 45-46), สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 94) และ สุชา จันทน์เอม (2527 : 242-243) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ดังนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบอะไรก็ตาม จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครู
2. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร จะต้องอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ว่าเคยรู้จักหรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลไม่อาจจะกำหนดความรู้สึกหรือทำที่ว่าชอบหรือไม่ชอบได้ เช่น บุคคลที่จะบอกว่าชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครูนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่า ครูมีบทบาทอย่างไร มีรายได้เท่าไร และจะก้าวหน้าเพียงไร มิฉะนั้นไม่อาจบอกถึงเจตคติของคนได้
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร ให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม ถึงแม้พฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติ แต่ยังคงมีความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก เพราะในบางครั้งบุคคลกระทำไปโดย

ขัดกับความรู้สึก เช่น ยกมือไหว้และกล่าวคำสวัสดิ แต่ในความรู้สึกจริง ๆ นั้น อาจมิได้เลื่อมใสศรัทธาเลยก็ได้

องค์ประกอบทั้งสาม คือ องค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ที่กล่าวมาต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังสรุปแผนภูมิได้ดังนี้

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับองค์ประกอบของ เจตคติ สรุปได้ว่า นักวิชาการทั้งหลายได้แบ่งองค์ประกอบของ เจตคติไว้สอดคล้องกัน โดยแบ่งองค์ประกอบของ เจตคติออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้ 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก และ 3) องค์ประกอบด้านการกระทำ องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปของความพอใจ-ไม่พอใจ ชอบ-ไม่ชอบ ฯลฯ ซึ่งความรู้สึกก็จะมีผลต่อการแสดงออกของบุคคลหรืออาจกล่าวได้ว่า เจตคติเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีเจตคติไปในทางใด ก็มักจะมีพฤติกรรมไปในทางนั้น

3.4 ประโยชน์ของ เจตคติ

เจตคตินั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึง เพราะการมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ย่อมจะทำให้เกิดผลต่าง ๆ ตามมา เช่น ถ้ามีเจตคติที่ดี ย่อมก่อให้เกิดความสนใจ ความพอใจ ความรัก ในสิ่งนั้น ๆ และในทางตรงกันข้าม ถ้ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งใด ย่อมก่อให้เกิดความเกลียด ความไม่ชอบ ไม่สนใจ คือ มองสิ่งนั้น ๆ ในแง่ไม่ดี ฉะนั้นการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดแก่ผู้เรียน จึง เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ เป็นอย่างมาก ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของ เจตคติไว้สรุปได้ดังนี้

แฮร์รี ซี ไทรแอนดิส (Harry C. Triandis 1971 : 4) ได้กล่าวถึง
ประโยชน์ของ เจตคติไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เจตคติช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือ
จัดระบบของสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา
2. เจตคติช่วยให้มีการเข้าข้างตนเอง โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยง
สิ่งไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งทำให้ความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. เจตคติช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งการ
มีปฏิริยาตอบโต้หรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้หรือ
เป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
4. เจตคติช่วยให้บุคคลแสดงออกถึงค่านิยมพื้นฐานของตนเอง

ประกา เพ็ญ สุวรรณ (2520 : 4-5) ได้สรุปถึงประโยชน์ของ เจตคติไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือระบบ
สิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขา
2. ช่วยให้มีการเข้าข้างตนเอง (Self-Esteem) โดยช่วยให้บุคคล
หลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งการมี
ปฏิริยาโต้ตอบหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้
หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่า
เจตคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 63-64) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของ เจตคติไว้
ดังนี้คือ

1. เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลได้บรรลุเป้าหมายอย่างที่ต้องการ จะเห็นได้
จากกรณีที่เราต้องการจะทำงานชิ้นหนึ่งให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพ ก็จะต้องสร้าง เจตคติเชิง
นิยามค่องานชิ้นนั้น จึงจะมีโอกาสได้สำเร็จตามความประสงค์ ดังนั้น เจตคติบางอย่างจึงจะมี
ประโยชน์ในการช่วยให้บุคคลได้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือช่วยให้บุคคลปรับตัว เข้ากับกลุ่ม
และสถานการณ์ได้
2. ช่วยให้บุคคลมีหลักการและมีกฎเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรม หรือ
กล่าวได้ว่า เจตคติช่วยพัฒนาค่านิยมให้กับบุคคล การที่บุคคลมีเจตคติต่อผู้อื่น เหตุการณ์

สถานการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ในสังคม จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้คุณจะสามารถประเมินและตัดสินใจได้ว่า คุณจะเลือกและยึดถือหลักการประหัตปฏิบัติคนอย่างไร จึงจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น

3. เป็นสื่อหรือช่องทางที่จะช่วยให้คุณบุคคลได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้คนและสิ่งต่าง ๆ ถ้าเราไม่มีเจตคติต่อผู้คน เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ใด ๆ เราก็จะไม่ใส่ใจกับผู้คน เหตุการณ์ หรือสถานการณ์นั้น ๆ เมื่อไม่ได้ใส่ใจก็ไม่ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ หรือได้น้อยกว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเร้าใส่ใจ และเป็นที่ยุติหมายของเจตคติของเรา

4. ช่วยป้องกันตนเองจากความคับข้องใจ คนบางคนหลีกเลี่ยงความจริงที่ทำให้เขาไม่สบายใจ ด้วยการพัฒนาเจตคติไปในทางที่จะช่วยให้ทนต่อความคับข้องใจได้ดีขึ้น เช่น คนที่ได้ทราบว่าตนคดียกกว่าเพื่อน ๆ ในชั้น ก็จะช่วยสร้างเจตคติเชิงนิเสธต่อคนอื่น โดยคิดว่ายังมีคนอื่นอีกมากที่คดียกกว่าตน เพื่อจะได้สบายใจว่าตนไม่ได้ต่ำคดียกมากจนเกินไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของเจตคติที่นักการศึกษากล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า เจตคตินั้นมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อนได้ ช่วยให้คุณคนมีหลักการและมีกฎเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และนอกจากนี้ยังช่วย เป็นสื่อหรือช่องทางที่จะช่วยให้คุณบุคคลได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้คนและสิ่งต่าง ๆ และยังช่วยป้องกันตนเองจากความคับข้องใจต่าง ๆ ด้วย

3.5 การวัดเจตคติ

3.5.1 วิธีวัดเจตคติ

การวัดเจตคติทำให้เราเข้าใจถึงความคิด ความเข้าใจและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยดูได้จากพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลนั้น ซึ่งนักวิชาการได้เสนอรูปแบบและวิธีการวัดเจตคติไว้พอสมควรดังต่อไปนี้

อัลเลน อี เอ็ดเวิร์ด (Allen E. Edward 1967 : 3-16)

ได้เสนอวิธีวัดเจตคติ สรุปได้ดังนี้

1. โดยการสัมภาษณ์หรือซักถามโดยตรง วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายและตรงไปตรงมามากที่สุด ที่ผู้ถามจะได้ทราบความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

แต่มีข้อเสียที่ว่าผู้ถามอาจจะไม่ได้รับคำตอบที่จริงใจจากผู้ตอบ หรือผู้ตอบอาจบิดเบือนคำตอบ เพราะผู้ตอบอาจเกิดความเกรงกลัวต่อการแสดงความคิดเห็น วิธีแก้ที่ดีที่สุดคือ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้ตอบรู้สึก เป็นอิสระ และต้องให้ผู้ตอบแน่ใจว่าคำตอบของเขา เป็นความลับ

2. โดยการสังเกตพฤติกรรม ถ้าต้องการทราบว่า ใครมีความคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งใด ก็ให้สังเกตพฤติกรรมของเขาต่อสิ่งนั้น แต่วิธีนี้มีข้อจำกัด คือ ในกรณีที่ทำการศึกษาวิจัยมาก ๆ นั้น ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมได้หมดทุกคน นอกจากนี้ เจตคติ เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ที่จะมีอิทธิพลต่อบุคคล ในการที่จะตัดสินใจว่ามีพฤติกรรมอะไร ดังนั้นเราจะคาดหวังพฤติกรรมของบุคคล โดยพิจารณาจากเจตคติอย่างเดียวไม่ได้ และในทำนองเดียวกันก็จะนำเอาพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมาตัดสินว่า เขามีเจตคติอย่างไรก็ไม่ได้ เช่นเดียวกัน

3. สร้างข้อความที่เป็นข้อคิดเห็นต่อสิ่งเราที่เราต้องการวัดเจตคติ เป็น เครื่อง เราให้คนที่เราต้องการให้ เขาแสดงเจตคติต่อสิ่งนั้นตอบในเชิงเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น ๆ การวัดเจตคติวิธีนี้จะออกมาในรูปของแบบวัดเจตคติหรือ เครื่องมือวัดเจตคติ ซึ่งเหมาะที่จะใช้ในด้านการศึกษา งานอุตสาหกรรมและงานวิจัย เพราะสะดวกและรวดเร็วต่อการที่จะต้องการทราบค่ามัธยฐาน เลขคณิตของ เจตคติต่อเรื่องใด เรื่องหนึ่งของบุคคลกลุ่มใหญ่

สมบูรณ์ สุริยวงศ์ (2521 : 2) อธิบายว่า เจตคติเป็นพฤติกรรมภายใน มีลักษณะ เป็นนามธรรม จึงไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่อาจวัดทางอ้อมได้ ซึ่งอาจทำได้ 3 วิธีดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นการวัดพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตไปอนุมานว่า บุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ เป็นอย่างไร

2. การฉายภาพ (Projective Technique) เป็นการวัดเจตคติโดยการสร้างจินตนาการจากภาพ ภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมาและสามารถสังเกตได้ บุคคลจะมีความคิดเห็นหรือความรู้สึกอย่างไรต่อภาพขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เขาได้รับ เป็นประการสำคัญ

3. การให้เล่าความรู้สึก (Self-Report) เป็นวิธีวัดที่ให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมา ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดของเขาตามประสบการณ์และความสามารถของเขาว่าดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบอย่างไร จากการเล่านี้สามารถที่จะกำหนดค่า

คะแนน เจตคติได้ วิธีการวัดแบบนี้ ได้แก่ วิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคิร์ต (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และออสกู๊ด (Osgood) คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบนี้ จะแบ่งเป็นช่วง ๆ ในแต่ละช่วงจะมีขนาดเท่า ๆ กัน สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของเจตคติได้ วิธีนี้เป็นที่นิยมใช้ในการวัดเจตคติกันมาก โดยเฉพาะการวิจัยทางการศึกษา

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 : 96) อธิบายว่า การวัดเจตคติของบุคคล อาจทำได้ดังนี้

1. ใช้วิธีการสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เช่น สังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่พูดภาษาอังกฤษบ่อย ๆ อ่านและฟังเทปภาษาอังกฤษเสมอ อาจสรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ เป็นต้น
2. ใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) การวัดเจตคตินอกจากใช้วิธีการสังเกตแล้ว อาจใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถามก็ได้ ซึ่งมีอยู่หลายแบบ เช่น แบบของเทอร์สโตน แบบของกัทท์แมน เป็นต้น
3. ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) การวัดเจตคติวิธีนี้เป็น การสัมภาษณ์และสนทนากัน การสัมภาษณ์กิตติ การสนทนากิตติ ย่อมจะช่วยให้มองเห็นเจตคติของผู้ถูกสัมภาษณ์หรือคู่สนทนาได้

นอกจากวิธีการวัดเจตคติที่กล่าวมาแล้ว ในการวัดเจตคดียังมีสิ่งที่จะต้องพิจารณาอีก เพื่อให้การวัดเจตคติเป็นไปโดยสมบูรณ์ ดังที่ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2527 : 118-119) ได้กล่าวถึงสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวัดเจตคติ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหา (Content) เนื้อหาหรือสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ เป็นอันดับแรกในการวัดเจตคติ สิ่งเร้าที่จะใช้ไปกระตุ้นให้แสดงกิริยาท่าทีออกมา นั้น จะต้องมีการสร้างกำหนดแน่นอน เป็นตัวแทนของเจตคติที่ต้องการวัด
2. ทิศทาง (Direction) การวัดเจตคติโดยทั่วไป กำหนดให้เจตคติมีทิศทาง เป็น เส้นตรงและต่อเนื่องกันในลักษณะ เป็นชาย-ขวา หรือบวกกับลบ กล่าวคือ จะมีกิริยาท่าทีเห็นด้วยอย่างยิ่งและลดความเห็นด้วยลงเรื่อย ๆ จนถึงมีความรู้สึกเฉย ๆ และลดต่อไปเป็นไม่เห็นด้วย และเพิ่มความไม่เห็นด้วยขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ลักษณะการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนี้ ถือว่าเป็น เส้นตรงเดียวกันและต่อเนื่องกัน
3. ความเข้ม (Intensity) กิริยาท่าทีหรือความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้า นั้น ถือว่ามีปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน ถ้าความเข้มสูงไม่ว่าจะไปในทิศทาง

ใดก็ตาม จะมีความรู้สึกหรือกริยาทำที่รุนแรงมากกว่าที่มีความ เข้มที่เป็นกลาง

3.5.2 หลักในการสร้าง เครื่องมือวัด เจตคติ

ในการสร้างเครื่องมือวัด เจตคตินั้น จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ในการสร้าง เพื่อให้เครื่องมือมีประสิทธิภาพและใช้วัดเจตคติของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังที่ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 81-82) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ที่ควรคำนึงในการสร้างข้อความวัดเจตคติไว้ดังนี้

1. ควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง
2. ควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่เกี่ยวข้องอดีต
3. ไม่ควรใช้ข้อความที่สามารถตีความได้หลายแง่หลายมุม
4. ไม่ควรใช้ข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการวัด
5. ไม่ควรใช้ข้อความที่ผู้ตอบสามารถตอบได้หรือ เลือกตอบ

ได้เหมือนกันหมดหรือตอบไม่ได้เลย

6. ควร เลือกข้อความที่เป็นตัวแทนหรือครอบคลุมความรู้สึก

ความ เชื่อและความพยายามที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

7. ภาษาที่ใช้ต้องชัดเจน ง่าย และไม่อ้อมค้อม
8. ถ้อยคำกระชับรัด ใช้คำไม่เกิน 20 คำ
9. ข้อความหนึ่งควรมีความคิดเดียวและเป็นประโยชน์
10. ไม่ควรใช้คำว่าทั้งหมด ทัวไป ไม่มีเลย
11. การใช้คำว่าเท่านั้น ควรใช้อย่างระมัดระวังที่สุด
12. ไม่ควรใช้ประโยคที่เป็นปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ
13. ควรประกอบด้วยข้อความที่เป็นทั้งด้านบวกและด้านลบ

นอกจากนี้ วิลเลียม เอ สก๊อต (William A. Scott 1968 : 206-210) ได้เสนอข้อคิดไว้ว่าการศึกษา เพื่อสร้าง เครื่องมือวัด เจตคติ จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะของ เจตคติดังนี้คือ

1. ทิศทางของเจตคติ เจตคติแสดงออกได้ 2 ทิศทางได้

คือ

1.1 เจตคติเชิงนิมมานหรือเจตคติทางบวก (Positive)

เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ในทางชอบ พึงพอใจ คล้อยตาม หรือเห็นด้วย ทำให้บุคคลแสดงออกหรือปฏิบัติในทางที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ

1.2 เจตคติเชิงนิเสธหรือเจตคติทางลบ (Negative)

เป็นความโน้มเอียงทางอารมณ์ในลักษณะไม่พึงพอใจ เกลียศ หรือต่อต้านไม่เห็นด้วย ทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย หนีให้ห่างจากวัตถุนั้น หรือสถานการณ์นั้น ๆ

2. ระดับของเจตคติ (Magnitude) หมายถึง การที่บุคคล

แสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจมีความรู้สึกผิวเผิน เล็กน้อย หรือลุ่มลึก เจตคติระดับผิวเผิน จะไม่มีความคงที่ เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ส่วนเจตคติที่อยู่ระดับลุ่มลึก จะคงทนถาวรและเปลี่ยนแปลงยาก

3. ความเข้มของเจตคติ (Intensity) หมายถึง ปริมาณ

ของความรู้สึกหรือความคิด เห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะปรากฏในรูปของความรู้สึกต่อสิ่งนั้นมากหรือน้อยเพียงใด

3.5.3 การสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ

ในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคตินั้น จะมีการสร้างมาตราส่วนประเมินค่าวัดเจตคติออกมาเป็นตัวเลขต่าง ๆ หลายแบบ แต่ที่แพร่หลายและนิยมใช้กันมากในปัจจุบัน ได้แก่ การสร้างมาตราวัดเจตคติตามวิธีของ เฮอร์สโตน และการสร้างมาตราวัดเจตคติตามวิธีของ ลิเคิร์ท

1. การสร้างมาตราวัดเจตคติตามวิธีของ เฮอร์สโตน

(Thurstone Type Scale)

เชดสคักดี ไชวาลินธ์ (2522 : 98-103) ได้กล่าวถึงการสร้างมาตราวัดเจตคติตามวิธีของ เฮอร์สโตน มีหลักเกณฑ์ในการสร้างดังนี้

1. รวบรวมข้อความที่ต้องการวัดเจตคติให้มากที่สุด โดยให้ครอบคลุมมาตราวัดเจตคติที่ต้องการวัด จากด้านที่ยอมรับมากที่สุด จนถึงด้านที่ไม่ยอมรับมากที่สุด

2. นำข้อความที่รวบรวมไว้นั้นไปให้ผู้ตัดสิน ผู้มีความรู้ความสามารถในการวัดเจตคติ เป็นผู้กำหนดน้ำหนักของข้อความ หรือกำหนดว่าข้อความ

นั้นควรอยู่ตำแหน่งใดในมาตราวัดเจตคติ โดยจัดแบ่งข้อความออกเป็น 11 พวก จากกลุ่มข้อความที่ไม่ชอบเลยไปจนถึงกลุ่มข้อความที่ชอบมากที่สุดต่อเรื่องนั้น

3. นำผลการตัดสินทั้งหมดมาแจกนับว่าข้อความหนึ่ง ๆ จะถูกจัดอยู่ในพวกใด ก็ครั้ง แล้วหาค่าของข้อความ (Scale Value) โดยคิดจากคะแนนมาตรฐาน (Median) ของข้อความนั้น ส่วนการเลือกข้อความ ก็คือ การหาค่าควอไทล์ (Q-Value) แล้วเลือกข้อความที่มีค่า ควอไทล์ (Q-Value) น้อย ประมาณ 20-30 ข้อความมาใช้เป็นแบบวัดเจตคติ ข้อความต่าง ๆ เหล่านี้ จะเป็นตัวแทนของระดับความคิดเห็นต่าง ๆ กัน ผู้ถูกทดสอบจะต้องแสดงให้เห็นว่า เขาเห็นด้วยกับข้อความใดบ้าง ค่าของข้อความ (Scale Value) จะเริ่มจาก 0.0 ซึ่งเป็นข้อความที่พึงพอใจมากที่สุดเรื่อย ๆ ไปจนถึง 5.5 สำหรับข้อความที่มีความรู้สึกเป็นกลาง (Neutral Statement) จนกระทั่งถึง 11.0 ซึ่งมีค่าสูงสุดสำหรับข้อความที่ไม่พึงพอใจมากที่สุด

ตัวอย่างการสร้างแบบทดสอบตามวิธีการของ เฮิร์ส โคน
เพื่อวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูของนิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(สวัสดิ์ ประทุมราช และสุภาพ วาด เข็มน 2525 : 73-84)

เลขที่	ข้อความ	
1	ข้าพเจ้าศรัทธา ในอาชีพครูและรักความเป็นครู	1.39
2.	ครูสามารถสร้างความก้าวหน้าให้กับตัวเองได้ตลอดเวลา	2.84
3	บุคคลที่เป็นครูมักจะมีรายได้ไม่มากนัก	5.42
4	อาชีพครูกำลังจะหมดความสำคัญลงไปทุกวัน	7.68
5	อาชีพครูมีฐานะต่ำกว่าอาชีพอื่นในวงสังคม	8.86
6	คนที่มาเป็นครูมักจะ เป็นคนที่ล้มเหลวในอาชีพอื่นมาก่อน	10.20

ฯลฯ

2. การสร้างมาตราวัด เจตคติตามวิธีของลิเคิร์ท

(Likert-Type Scale)

กระบวนการวัด เจตคติชนิดประเมินค่าของลิเคิร์ท

(The Method of Rating of Likert Method) นั้น เป็นการวัดเจตคติทางอ้อมวิธีหนึ่ง และใช้กันแพร่หลาย โดยการสร้างข้อความขึ้นมาหลาย ๆ ข้อความให้ครอบคลุมหัวข้อที่จะศึกษา การตอบมีข้อให้เลือกตอบ 5 ข้อ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง การให้คะแนนขึ้นกับชนิดของข้อความว่าเป็นนิยามหรือนิเสธ

นอกจากนี้ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 28-29)

และ เชิดศักดิ์ ไชวาสินธุ์ (2522 : 102-108) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบวัด เจตคติของ ลิเคิร์ท สรุปได้ดังนี้

1. พิจารณาว่าจะวัด เจตคติของใคร ที่มีต่ออะไร และให้ความหมายของ เจตคติและสิ่งที่จะวัดให้แน่นอน
2. เมื่อตีความสิ่งที่จะวัดแน่นอนแล้วก็สร้างข้อความในแต่ละข้อความนั้น ๆ โดยให้คลุมเนื้อหาในหัวข้อเหล่านั้น และในขณะที่เดียวกันก็ให้พิจารณาว่าข้อความเหล่านั้น เป็นข้อความที่ตามเกี่ยวกับความรู้สึกหรือความเชื่อของผู้ตอบ สำหรับหลักในการสร้างข้อความนั้นได้กล่าวไว้ดังนี้
 - 2.1 จะต้องมีทั้งข้อความที่เป็นนิยาม (Positive) และนิเสธ (Negative) คละกันไป
 - 2.2 ข้อความควรจะ เขียนในแง่ความรู้สึก ความเชื่อหรือความตั้งใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ใช่เป็นข้อเท็จจริง
 - 2.3 แต่ละข้อความจะต้องสั้น เข้าใจง่าย ชัดเจน ไม่กำกวมหรือมีความหมายเป็นสองนัย
3. ตรวจสอบข้อความที่รวบรวมได้เพื่อดูความเหมาะสมและรัดกุมของข้อความ
4. นำไปทดลองใช้โดยกำหนดคนนำหน้าในการตอบตัวเลือกต่าง ๆ แต่ละข้อความ วิธีที่นิยมมากคือ วิธีที่นำข้อความที่จะใช้วัด เจตคติไปให้ผู้ตอบลงความเห็นว่ามีความรู้สึกต่อข้อความนั้นอย่างไรบ้าง เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้คะแนน 5, 4, 3, 2 หรือ 1 คะแนน ในกรณีที่มี เจตคติ

ทางบวก และให้คะแนน 1, 2, 3, 4 หรือ 5 คะแนน ตามลำดับ ในกรณีที่มีเจตคติทางลบ

5. นำผลที่ได้จากการทดลองมาใช้วิเคราะห์
ข้อกระทบ (Item Analysis) เพื่อหาอำนาจจำแนกแล้วคัดเลือกข้อที่มีอำนาจจำแนกสูงไว้ใช้
เป็นแบบวัดเจตคติต่อไป

ตัวอย่างการสร้างแบบทดสอบตามวิธีการของ ลีเคิร์ท
เป็นแบบสำรวจเจตคติในการเรียนของ บราวน์ และโฮลซ์แมน (Brown and Holtzman-
Form H.) (Brown Holtzman 1967 : 5-27 อ้างถึงใน ขจรสุตา เทลิกเพชร 2522 :
109-113)

ลำดับที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	วิธีที่ง่ายที่สุดที่จะได้คะแนนดี คือ เห็นด้วยกับทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ครูพูด					
2	ครู เครื่องครัดกับระเบียบภายใน ห้องเรียนมากเกินไป					
3	บุคลิกภาพการแต่งกายหรือน้ำ เสียงของครูบางคน เป็นสาเหตุ ให้การเรียนน่าเบื่อ					
4	ครูมักจะดูถูกนักเรียนที่เรียน อ่อนและชอบหัวเราะเยาะ ข้อ ผิดพลาดของนักเรียน					
	ฯลฯ					

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการวัดเจตคติ หลักในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ และการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การวัดเจตคตินั้นทำได้ยาก เพราะเจตคติเป็นพฤติกรรมภายใน มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การวัดเจตคติก็น่าจะสามารถทำได้โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การฉายภาพแล้วให้บุคคลจินตนาการตามภาพนั้น การให้ตอบแบบสอบถาม วิธีการของ เดอร์สไคน และวิธีของลิเคิร์ท เป็นต้น

3.6 การพัฒนาเจตคติ

3.6.1 การเกิดเจตคติ

การเกิดเจตคติเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น เกิดขึ้นได้หลายวิธี เช่น เกิดจากการเลียนแบบบุคคลที่เคารพยกย่องหรือนิยมชมชอบ เกิดจากประสบการณ์ที่นำความพอใจหรือไม่พอใจมาให้ จากการสังเกตการกระทำของบุคคลอื่นและดูผลว่าจะเกิดอะไรขึ้น จากการได้รับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากเพื่อนในกลุ่มวัยเดียวกันหรือจากการได้รับฟังความคิดเห็น จากประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มิใช่มีมาแต่กำเนิด เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ทั้งสิ้น ฉะนั้นในการปลูกฝัง เพื่อให้เกิดเจตคติ จึงมีนักวิชาการได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ดังนี้

คลิฟฟอร์ด ที มอร์แกน และริชาร์ด เอ คิง (Clifford T. Morgan and Richard A. King 1975 : 383-385) ได้ให้ข้อคิดว่า เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ในช่วงชีวิตของเด็กจนถึงวัยรุ่นใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงอายุระหว่าง 12-30 ปี เป็นช่วงชีวิตที่สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้าง เสริมหรือการพัฒนาเจตคติของบุคคล เป็นอันมาก บุคคลจะได้รับการปลูกฝัง เจตคติจากสิ่งแวดล้อมต่อไปนี้

1. บิดามารดา โดยเฉพาะในวัยต้น ๆ ของชีวิต ซึ่งเด็กจะมีเวลาอยู่กับครอบครัวเป็นส่วนมาก บิดามารดามักจะถ่ายทอดความรู้สึนึกคิดต่าง ๆ ให้แก่บุตร
2. เพื่อน เมื่อเด็กเติบโตอยู่ในระหว่างวัยรุ่น มักจะใช้เวลาส่วนมากไปทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มเพื่อน จึงได้รับเจตคติจากกลุ่มเพื่อนมาประพฤติกรรมให้เหมือน ๆ กัน เพื่อให้กลุ่มยอมรับตน
3. สื่อมวลชนต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ บรรดาสื่อมวลชนดังกล่าว จะมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังเจตคติให้แก่เด็กเป็นอันมาก เพราะเด็กอยู่ในวัยชอบสิ่งใหม่ ๆ และชอบเลียนแบบ

4. การศึกษาเล่าเรียน สถาบันการศึกษามีหน้าที่ในการให้ความรู้และ เสริมสร้าง เจตคติที่สังคมต้องการจะปลูกฝังให้แก่ นักเรียน นักศึกษาในระดับต่าง ๆ

ปราณี รามสูตร (2528 : 187-188) ชี้ให้เห็นว่า เจตคติของบุคคลเกิดได้จากสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูในวัย เด็กหรือวัยรุ่น ๆ ของชีวิต
2. การศึกษาเล่าเรียน
3. ประสบการณ์ครั้งแรก ๆ ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล
4. วัฒนธรรมภายในสังคม เช่น ความเชื่อทางศาสนา แนวคิดหรือหลักในการดำรงชีวิตของสังคมนั้น ๆ การให้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ฯลฯ
5. รับถ่ายทอดมาจากบุคคลอื่นหรือจากสังคมที่บุคคลนั้น ๆ เข้าไป เป็นสมาชิกอยู่
6. สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เป็นต้น
7. เจตคติแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจะออกมาในรูปใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนตัวหรือบุคลิกภาพของผู้นั้น เองด้วย คือ ถ้าเป็นคนที่คล้อยตามคนอื่นได้ง่าย ไม่เป็นตัวของตัวเอง สิ่งแวดล้อมก็ย่อมมีอิทธิพลต่อเจตคติของเขามาก แต่ถ้า เป็นคนที่ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร เอาแต่ใจตัวเองเป็นตัวของตัวเองมาก สิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลต่อเจตคติของเขาน้อย คือ เจตคติของเขา มักโน้มเอียงไปตามความคิดเห็นดั้งเดิมของตัวเอง เช่น ถ้าเป็นคนมองโลกในแง่ดีชอบมีไมตรีกับคนทั่วไป ก็มักจะมีเจตคติที่ดีกับเพื่อนหรือบุคคลที่อยู่รอบข้าง เป็นต้น

3.6.2 การเสริมสร้างและการพัฒนาเจตคติ

เจตคติของบุคคลสามารถที่จะสร้างหรือพัฒนาได้ เพราะเจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับ มิใช่มีมาแต่กำเนิด เจตคติของบุคคลมีการพัฒนาเริ่มตั้งแต่วัยทารก จนตลอดชีวิตของมนุษย์ เจตคติบางอย่างเกิดขึ้นในวัยเด็ก เจตคติบางอย่างจะไม่เกิดจนกว่าจะ เข้าสู่วัยรุ่นและมีความพร้อมที่จะเกิดเจตคติ ซึ่งนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ได้เสนอแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติของบุคคลไว้ดังต่อไปนี้

การ์ดเนอร์ ลินซี และอีเลียท เอโรสัน (Gardner Linzey and Elliot Aronson 1960 : 175-176) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเจตคติไว้ดังนี้ คือ

1. การแนะนำ ในการแนะนำนี้จะต้องทำบ่อยครั้ง ในวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น การบรรยายถึงลักษณะ ตลอดจนคุณสมบัติของวัตถุสิ่งนั้น จนทำให้ผู้ที่ได้รับการแนะนำ เปลี่ยน เจตคติไปตามที่ตนต้องการ
2. การได้รับแรงกดดันจากกลุ่ม จะทำให้เกิดการปฏิบัติตาม ความเชื่อหรือบรรทัดฐานของกลุ่ม แม้ว่ากลุ่มจะไม่แสดงให้เห็นอย่างแน่ชัดก็ตาม
3. การอภิปรายกัน เป็นกลุ่ม จะ เป็นการ เปิดโอกาสให้สมาชิก ภายในกลุ่ม เสนอความคิดเห็นของตน ซึ่งจะ ทำให้ทุกคนได้ทราบรายละเอียดของสิ่งนั้น ๆ เพิ่มขึ้น และผลสรุปที่ได้ก็ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
4. การชักชวน การให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อที่จะทำให้ผู้ได้รับคำชักชวน สรุป ลงความเห็น เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ใหม่
5. การสั่งสอนอย่างใกล้ชิด สำหรับในกรณีที่คนบางคนมี เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมากและมั่นคง การที่จะ เปลี่ยน เจตคตินั้น จึงต้องพยายามชี้แจงให้ทราบถึงบรรทัดฐานการประพฤติปฏิบัติตนให้ เป็นตัวอย่าง ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ เพิ่มเติม รวมทั้งการจัดให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับสิ่งนั้นบ่อย ๆ ก็เป็นแนวทางที่จะทำให้เจตคติต่อสิ่งนั้น เปลี่ยนแปลงได้

เอรอน ควิน ซาเทิน (Aaron Quinn Sartin 1973 : 115-122) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเจตคติไว้ดังนี้ คือ

1. การได้รับประโยชน์เฉพาะในการที่คนเราได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ เพียงครั้งเดียว อาจจะทำให้เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น เป็นอย่างมากก็ได้ เช่น ชายผู้หนึ่งขาดทุน เป็นจำนวนมวกจากการกักคุณสินค้า ซึ่งจากประสบการณ์ที่เขาได้รับเพียงครั้งเดียวนี้เอง ทำให้เขามีเจตคติไม่ติดต่อการกักคุณสินค้า
2. การพบปะพูดคุยกับคนอื่น ๆ เจตคติของคนส่วนใหญ่มักเกิดขึ้น เมื่อได้พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ เช่น การที่เด็กได้ยินได้ฟังผู้ใหญ่คุยกันถึงเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นรายได้จากการทำธุรกิจเกี่ยวกับอัญมณี จะทำให้เด็กเกิด เจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ ตามที่ได้ยินได้ฟังมา ในทำนองเดียวกัน เด็กวัยรุ่นก็จะเกิด เจตคติหรือได้รับ เจตคติหลังจากที่ได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนและในที่นี้รวมไปถึงสิ่งที่ให้ความบันเทิงแก่เขาด้วย เช่น การฟังวิทยุ การชมรายการ

โทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

3. การทำตนเป็นตัวอย่าง เจตคติของคนบางครั้งจะได้มาจากการเลียนแบบบุคคลอื่นที่แสดงพฤติกรรมซึ่งเขาชอบใจ หรือหึงพอใจบุคคลนั้นอาจจะ เป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนหรือบุคคลอื่นก็ได้

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน เจตคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากสถาบัน เช่น โรงเรียน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นจะพบว่าในเวลาต่อไปโบสถ์ คนจะเลือกใช้เสื้อผ้าที่เรียบร้อย

5. ทฤษฎีภาวะสมดุล หมายถึง เจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นอยู่ในภาวะที่สมดุลแล้ว จะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้ามีสิ่งอื่น ๆ เช่น การได้รับข้อมูลเพิ่มเติม หรืออิทธิพลจากเพื่อน เข้ามา เป็นสิ่งเร้า ทำให้เจตคติต่อสิ่งนั้น เสียภาวะสมดุลไป บุคคลผู้นั้นก็จำเป็นต้องปรับ เพื่อให้เจตคติต่อสิ่งนั้นอยู่ในภาวะสมดุล ซึ่งเป็นเหตุให้เจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ เปลี่ยนไป

6. การได้แรงกดดันจากกลุ่ม แรงกดดันจากกลุ่มสามารถที่จะเปลี่ยนหรือสนับสนุน เจตคติของสมาชิกภายในกลุ่มได้ เช่น ถ้าเจตคติของบุคคลเหมือนกับเจตคติของกลุ่ม ก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เขามีเจตคติต่อสิ่งนั้นมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าเจตคติของบุคคลแตกต่างจากกลุ่ม เขาก็จำเป็นต้องปรับเจตคติของตนเอง เพื่อให้กลุ่มยอมรับ วิธีปรับความขัดแย้งทางด้านเจตคติของบุคคลกับกลุ่มมี 4 แบบ คือ

6.1 ปฏิเสธบรรทัดฐานของกลุ่มทั้งหมดและยึดมั่นในเจตคติเดิม เมื่อเรามีความรู้สึกพอใจและเชื่อถือกลุ่มอื่นอย่างมากและมั่นคง

6.2 ไม่เปลี่ยนความเชื่อและเจตคติไปจากเดิม แต่ยอมรับที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่ม เพราะถูกกดดันจากกลุ่ม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงยึดถือเจตคติเดิมของตนที่แตกต่างไปจากคนอื่น

6.3 เราอาจจะยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มแต่เพียงผิวเผิน แต่ในส่วนลึกของจิตใจยังคงรักษาเจตคติเดิมไว้ เมื่ออยู่ในกลุ่ม เราก็จะประพฤติเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่ม และเมื่อเราแยกจากกลุ่ม เราจะทิ้งแนวความคิดของกลุ่มไปใช้เจตคติเดิมที่เคยมีอยู่

6.4 ยอมรับเอาความคิดของกลุ่ม เข้ามา เป็นความคิด และเจตคติของตนเองทั้งหมด

7. การโฆษณาชวนเชื่อ เจตคติของบุคคลบางคนอาจได้รับการโฆษณา ซึ่งสื่อที่ใช้ในการโฆษณามีหลายชนิดด้วยกัน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ วารสาร และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

เฮอริเบิร์ต เจ. เคลาส์แมร์ (Herbert J. Klausmeir : 1975 : 361-363) ได้เสนอวิธีการปลูกฝังและพัฒนาเจตคติของนักเรียน ซึ่งจะสรุปได้ดังนี้

1. การใช้กระบวนการกลุ่ม เจตคตินั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมาก ถ้าหากครูกระทำโดยใช้กระบวนการกลุ่ม นักเรียนเต็มใจที่จะรับเจตคติ ค่านิยม จากกลุ่ม เพื่อนมากกว่าครูสอน ข้อดีของการใช้วิธีนี้คือ นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากปราศจากการใช้อำนาจบังคับ นักเรียนมักจะยอมรับเจตคติได้อย่างรวดเร็ว เพราะเหตุผลที่ว่า เจตคตินั้นเกิดจากความรู้ความคิดของตนเอง กลวิธีการใช้กระบวนการกลุ่ม มี 3 วิธีคือ 1) การอภิปรายร่วมกัน 2) การใช้กลุ่มร่วมกันตัดสินใจ 3) การใช้บทบาทสมมติ

ความสำเร็จของการใช้กระบวนการกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับครู ซึ่ง เป็นผู้ดำเนินภาระ จะต้องรู้จักดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ คือ

1. กำหนดประเด็นและวางขอบข่ายของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น
2. จัดเตรียมตัวแบบซึ่งอาจเป็นข่าวสารข้อมูล ตัวบุคคล สถานการณ์ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับนักเรียน
3. ช่วยนักเรียนหาข้อสรุป และคาดคะเนผลที่จะได้รับ หลังจากแสดงพฤติกรรมนั้น
4. สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนคิดหาเหตุผลหรือสาเหตุจริงใจ ที่กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมนั้น
5. เสนอผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ เนื่องจากการแสดงพฤติกรรมนั้น พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข
6. ให้แรงเสริมแก่นักเรียนที่แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่คาดหวัง

2. การฝึกทักษะการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิธีการฝึกนี้สามารถจะกระทำได้ตลอดเวลา โดยครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดหาสาเหตุและ

เหตุผลมาประกอบพฤติกรรมที่ตนแสดงออกโดยการใช้คำถามว่า "ทำไม" แล้วจัดให้มีการอภิปราย เป็นรายบุคคลเกี่ยวกับผลที่คาดว่าจะ เป็นไปได้ ภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียน เกิดความรู้สึกตระหนัก รับผิดชอบระวาง ในพฤติกรรมที่เคยแสดงออก

ขั้นตอน ในการฝึกทักษะการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมี

วิจาร์ณญาณมีดังนี้ คือ

1. ให้นักเรียนระบุว่าตัว เขามี เจตคติหรือค่านิยม ต่อเรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ครูกำหนดขึ้นอย่างไร โดยการใช้ภาษาของตนเองพร้อม กับให้ยกตัวอย่างการกระทำที่คิดว่าสอดคล้องกับ เจตคติหรือค่านิยมนั้น ๆ
2. ให้นักเรียนระบุว่า เพราะสาเหตุใดจึงแสดง พฤติกรรม เช่นนั้น
3. ให้นักเรียนระบุว่า ผลที่คาดหวังว่าจะ เกิดขึ้น ต่อตัว เขาหรือบุคคลอื่น จากพฤติกรรมทั้งที่ตัว เขาและบุคคลอื่นได้กระทำ
4. ให้นักเรียนระบุว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์อย่าง หนึ่งขึ้นมา อัน เป็นผลจากการกระทำในข้อ 3 แล้ว ตัว เขารวมทั้งบุคคลอื่นได้กระทำขึ้น
5. ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันว่า สมควรแก้ ปัญหาอย่างไรหรือการ เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้น โดยตรงให้มากยิ่งขึ้น ควรจะกระทำ อย่างไร

ในการนี้ครูจะต้องคอยสนับสนุน ในการพัฒนาทักษะการแก้ ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ ด้วยการตั้งคำถามให้หาคออภิปราย รวมทั้งช่วยสรุปความคิด เห็น คำตอบของนักเรียนแต่ละคน

3. การใช้ประสบการณ์ตรง การพัฒนาเจตคติที่ได้ผลยิ่งขึ้นคือ การให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งครูสามารถจัดกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้ นาฏกรรม จินตลีลา การแสดงละคร ทัศนศึกษา การได้มีโอกาสพบปะบุคคลที่ทรงคุณวุฒิ บุคคล ที่มีชื่อเสียง หรือการใช้สื่อการสอนประกอบการ เรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นต้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่งถ้าครูสามารถจัดหาตัวแบบอย่างที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน บุคลิกภาพของครูเองจะ เป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลคือ เจตคติและพฤติกรรมของนักเรียน ฉะนั้นครูจะต้องกระทำ ตนให้ เป็นผู้ที่มีความน่า เชื่อถือ

4. จัดประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจทางอารมณ์ ครูจะต้องแสดงความเป็นมิตร แสดงความสนใจค่อนักเรียน สามารถปลุกความกระตือรือร้นใคร้อยากศึกษาเรียนรู้ และรู้จักหาทางให้นักเรียนแต่ละคนมีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียน รู้สึกพอใจต่อบทเรียน สภาพแวดล้อม บรรยากาศในชั้นเรียน รวมทั้งบริเวณภายในโรงเรียนทั้งหมด

ซิค รูบิน และเอลตัน บี แมคเนล (Zick Rubin and Eltion B. McNeil 1981 : 564-570) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเจตคติไว้ดังนี้ คือ

1. การชักชวน หมายถึง การพูดชักชวนให้ทำหรือมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การชักชวนนี้จะสามารถ เปลี่ยน เจตคติของคนได้มากน้อย เพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้น เห็นความสำคัญของสังคมและยอมรับสังคมมากน้อยเพียงไร

2. ข้อมูลที่ได้รับในการพบปะติดต่อกันนั้น ข่าวสารหรือข้อมูล ก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้บุคคล เปลี่ยน เจตคติไปได้

3. การได้ข้อมูล เพิ่ม เติมจากการฟังคนบางคนก็ใจกว้างพอที่จะเชื่อถือสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการฟังหรือการอ่าน นอกจากนั้นการที่ได้รับคำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัยไม่เข้าใจ ก็เป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตคติได้

4. สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร ในการถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ นั้น จะได้ผลดีมากเมื่อส่งโดยตรงระหว่างผู้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสาร แต่ในบางครั้งก็อาจมีการส่งข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ในการถ่ายทอดข่าวสารผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ นั้น ถ้าเป็นข่าวทั่ว ๆ ไปไม่ใช่เรื่องราว นั้นมีความสลับซับซ้อนแล้ว ควรใช้วิธีการเขียนจะได้ผลที่ชัดเจนดีกว่า เพราะผู้อ่านสามารถที่จะอ่านซ้ำ ๆ และพิจารณาตามไปได้

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 54-56) ได้กล่าวถึง การสอน เพื่อสร้าง เสริมเจตคติ ดังต่อไปนี้

ในการสอน เพื่อสร้าง เสริมเจตคติ ผู้สอนก็ควรดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ โดยอาจยึดข้อเสนอแนะต่อไปนี้ เป็นหลักในการดำเนินงาน

1. มีการวิเคราะห์จำแนกแจกแจง เจตคติที่ต้องการสร้าง เสริมให้ชัดเจน เพื่อดึงความมุ่งหมายในการสอน

เนื่องจากมีเจตคติอันเป็นที่ต้องการอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมและในการศึกษา นอกจากนั้นยังมีการเน้นความสำคัญหรือความต้องการผันแปรไปตามเวลาและสภาพสังคมด้วย ดังนั้นงานสำคัญของผู้สอนในเรื่องนี้ จึงควรเริ่มด้วยการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า มีเจตคติใดบ้างที่ต้องการสร้างเสริม เมื่อได้ลักษณะเจตคติที่ต้องการแล้ว ผู้สอนควรได้สร้างเกณฑ์พฤติกรรม (Criterion Behavior) ขึ้นว่าในการสร้างเสริมเจตคติแต่ละอย่างนั้น ผู้เรียนจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมอย่างไรบ้าง โดยที่เกณฑ์พฤติกรรมครอบคลุมทั้งการแสดงออกด้วยวาจา ความคิดเห็น และการปฏิบัติจริง

2. จัดสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมให้อำนวยโอกาสที่ผู้เรียนจะได้เกิดประสบการณ์ในการสร้างเสริมเจตคติที่ต้องการ เช่น ถ้าต้องการสร้างเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ ก็ต้องจัดสภาพในโรงเรียน ห้องเรียน และสิ่งเร้าพวกบทเรียน กิจกรรม วัสดุอุปกรณ์การศึกษาให้ผู้เรียนได้รับได้มีส่วนร่วมด้วยตนเอง

3. จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับผลพึงพอใจเป็นการเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement) จัดประสบการณ์ซึ่งให้ผลย่อมก่อให้เกิดเจตคติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยยึดหลักว่าประสบการณ์ซึ่งให้ผลพ้อใจย่อมก่อให้เกิดเจตคติในด้านดีต่อสิ่งนั้น ในขณะที่ผลอันไม่พึงพ้อใจย่อมก่อให้เกิดเจตคติในทางตรงข้าม เช่น ถ้าจะสร้างเสริมเจตคติที่ดีคือความร่วมมือและความสามัคคี ก็จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในกลุ่มที่ร่วมมือกัน คำชมและการสนับสนุนให้กำลังใจ ก็เป็นการเสริมแรงที่ใช้ได้ผลมากในเรื่องนี้

4. จัดและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับตัวอย่างและข้อมูลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างได้แก่ ตัวอย่างจากชีวิตจริง เช่น ผู้นำคนสำคัญของประเทศ ของโลก คนที่ทำประโยชน์ นักกีฬา ปุชนิยบุคคล คนในครอบครัว เพื่อน รวมทั้งตัวครูเอง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลมาก และตัวอย่างจากประวัติศาสตร์ เช่น วีรบุรุษ วีรสตรี ฯลฯ ซึ่งผู้สอนอาจจัดคัดเลือกแนะนำความสนใจ และให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจถึงลักษณะสำคัญของตัวอย่างเหล่านั้น ในเชิงที่จะสร้างเสริมเจตคติที่ต้องการได้

5. การใช้เทคนิควิธีการกระบวนการกลุ่ม (Group Processes) จากการยึดหลักให้

5.1 ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีบทบาทโดยตรงในการสร้างหรือเปลี่ยนเจตคติ

5.2 อาศัยอิทธิพลของกลุ่ม จึงได้มีการสนับสนุนการ

ใช้เทคนิค กระบวนการกลุ่มในเรื่องนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เพราะในการอภิปรายกลุ่มบุคคลมีโอกาสดูแลมีส่วนร่วมโดยตรง ได้มีการยอมรับการตัดสินใจและการผูกพันร่วมกัน ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นตัวประกอบสำคัญในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงคคคคและวิธีการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) โดยให้บุคคลแสดงบทบาทที่ตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกับเจตคติของตน

การใช้เทคนิควิธีการกระบวนการกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวนับว่าอาจช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ความคิด ทำความเข้าใจ ใช้เหตุผลวิเคราะห์วิจารณ์และประเมินค่าเจตคติต่าง ๆ ได้กว้างขวาง ซึ่งจะช่วยให้การสร้างหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติของเขาเป็นไปอย่างมีเหตุผลและยั่งยืนขึ้น

สุณีย์ อีรดากร (2524 : 152-153) อธิบายถึง การสร้างหรือพัฒนาเจตคติให้แก่เด็ก ดังนี้

1. ให้เกิดการเรียนรู้โดยการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ครูต้องการให้เด็กมีเจตคติต่อสิ่งนั้น ๆ ข้อมูลที่ให้ความรู้ควรมีการวางแผนอย่างดี
2. จัดประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจให้แก่เด็ก เช่น จะสอนเรื่องอะไร ก็ควรจัดกิจกรรมประกอบการสอนให้เด็กรู้สึกสนุกสนาน และมีส่วนร่วมกิจกรรมการสอนของครู เกิดการประทับใจในทางที่ดีทั้งตัวครู บุคลิกภาพของครู วิธีสอน กิจกรรมการสอน
3. ครูต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพราะเด็กมักจะทำตามบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น ครูหรือผู้ใหญ่ในสังคม เช่น เด็กเห็นผู้ใหญ่สูบบุหรี่ ดื่มเหล้าก็อยากทำตามบ้าง เพราะคิดว่าเป็นผู้ใหญ่ต้องสูบบุหรี่และดื่มเหล้าเป็น ดังนั้นครูควรทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ทั้งในด้านการปฏิบัติตน การมีวินัยในตนเอง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยอมรับและครูจะต้องปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้ เป็นกันเองกับเด็กให้เด็กรู้สึกไว้วางใจ และกล้าที่จะมาขอคำปรึกษาเวลามีปัญหาเกิดขึ้น นอกจากนั้นการปลูกฝังเจตคติใดให้แก่เด็ก ครูจะต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างก่อน เช่น ห้ามดื่มสุราและเล่นการพนัน เพราะเป็นสิ่งไม่ดี ครูก็ควรจะปฏิบัติตาม
4. ในการสอน ครูควรจะให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน โดยการจัดแบบฝึกหัดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เพราะถ้าเด็กประสบความสำเร็จในการเรียน ก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน

พรณี ช. เจนจิต (2528 : 288) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้าง
เจตคติในโรงเรียน ดังนี้

1. เขียนรายชื่อเจตคติที่ต้องการจะปลูกฝัง
2. พยายามทำอย่างดีที่สุดในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ซึ่งจะช่วยสร้างเจตคติ เช่น

2.1 การฝึกให้เด็กมีมานะพากเพียรด้วยการที่ครูวาง
โครงการไว้ตลอดปี โดยในระยะต้นปีให้เด็กทำโครงการ ซึ่งเป็นลักษณะง่ายและปลายปีให้
โครงการที่ยากขึ้น

2.2 ถ้าต้องการฝึกให้เด็กมีนิสัยรักทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ให้ เน้นถึงความสำคัญของการรักษาทรัพย์สินสมบัติ

2.3 กระตุ้นให้เด็กสนใจการเรียนรู้ด้วยการสอนให้รู้จัก
เก็บรวบรวมผลงานที่ทำ เพื่อให้ทราบถึงการพัฒนาในการทำงานของตน

3. ใช้เหตุการณ์ประจำวันแทรกเกี่ยวกับเจตคติ เช่น

3.1 ถ้าเด็กทำของผู้อื่นเสียหาย ให้ถามถึงความรู้สึก
ของเด็ก ถ้ามีใครมาทำของ ๆ คนเสียหาย ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการต้องคำนึงถึงทรัพย์สิน
สมบัติของผู้อื่น

3.2 แนะนำให้เด็กอ่านหนังสือเกี่ยวกับการสร้างเจตคติ
เช่น หนังสือชุดเกี่ยวกับสัตว์

4. นำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์
ที่พึงพอใจ เข้ากับทฤษฎีที่ต้องการจะ เน้น พยายามทำขั้นเรียนให้น่าอยู่ ให้เด็กรู้สึกว่าการเรียน
เป็นสิ่งที่น่าสนุก น่าสนใจ พร้อมกันนี้แทรกสิ่งที่ต้องการจะปลูกฝัง

5. จัดหาตัวอย่างที่ดีให้เป็นแบบอย่าง เด็กเป็นผู้พร้อมที่จะ
เลียนแบบ โดยเฉพาะครู ฉะนั้นครูจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี

6. รู้จักควบคุมอารมณ์อย่าให้เด็กเห็นถึงอคติต่าง ๆ ที่ครูมี
มิฉะนั้นแล้ว เด็กจะรับความคิดนั้นไป เป็นของตน

7. ครูที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน คือ ผู้ที่มีค่านิยม
ประจำตัวและแสดงออกอย่างเปิดเผย ทั้งเป็นคนที่มีลักษณะเป็นมิตร อ่อนน้อม เป็นกันเอง ครูที่ต้องการ
การจะมีอิทธิพลต่อเด็กในเรื่องค่านิยม จะต้องแสดงความคิดออกมาอย่างอิสระ ในขณะที่เดียวกัน

กระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดของคนออกมาอย่างอิสระในสภาพของชั้นเรียนที่มีลักษณะอบอุ่นเป็นกันเอง ทั้งนี้เพื่อครูจะได้ทราบถึงความคิดของเด็ก เพื่อจะได้แนะได้ถูกต้อง

นอกจากนี้ ปราณี รามสูต (2528 : 192-193) ยังได้เสนอแนะแนวคิดในทางสร้างเจตคติในทางที่ถูกที่ควรให้แก่เด็กดังต่อไปนี้

1. ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในสิ่งที่ครูต้องการให้เด็กมีเจตคติที่พึงปรารถนาในเรื่องนั้น ๆ
2. ให้เด็กมีโอกาสคบเพื่อนที่ดีให้ได้ เป็นสมาชิกของสังคมซึ่งมีเจตคติในทางที่ถูกที่ควร
3. หัดให้เด็กรู้จักใช้วิจารณญาณ เลือกรับแต่สิ่งที่ดีจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น แนะนำให้เด็กรู้จักเลือกฟังรายการวิทยุที่ดี ดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ให้ได้ อ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่มีสาระประโยชน์ เป็นต้น
4. ครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันจัดประสบการณ์ที่น่าจะมีส่วนในการปลูกฝังเจตคติที่พึงปรารถนาให้เด็ก เช่น จัดงานประเพณีในโอกาสอันควร พาไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน หรือต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ไปร่วมห้ร่วมชมหรือร่วมกิจกรรมการสัมมนา ใ้ควาที อภิปรายหรือการบรรยายที่น่าสนใจและมีประโยชน์ เป็นต้น

จากวิธีการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาเจตคติของนักเรียนที่นักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ข้างต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ต่อไปนี้คือ

1. ควรให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ครูต้องการให้เด็กมีเจตคติในเรื่องนั้น ๆ ข้อมูลที่ให้ควรเป็นข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม
2. ควรจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาเจตคติตามที่ต้องการ จัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้เด็กรู้สึกสนุกสนานอยากมีส่วนร่วมับกิจกรรมการสอนของครู เกิดความประทับใจในทางที่ดีกับตัวครู รวมทั้งวิธีสอน
3. จัดสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้อ่านวยต่อการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ในการสร้างเสริมและพัฒนาเจตคติ เช่น จัดป้ายนิเทศ นิทรรศการเกี่ยวกับเจตคติที่ต้องการปลูกฝัง

4. จัดและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับตัวอย่างและข้อมูลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะครูจะต้อง เป็นแบบอย่างที่ดี โดยถือคิดว่าตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่า คำสอน เพราะครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง คือการสร้าง เสริมและพัฒนา เจตคติของเด็ก ส่วน การให้ข้อมูลนั้นอาจจัดได้อย่างกว้างขวางโดยอาศัยแหล่งความรู้และสื่อการสอนต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด (หนังสือ) ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น

5. ใช้กระบวนการกลุ่มในการสร้าง เสริมและพัฒนา เจตคติของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) และวิธีการแสดงบทบาท สมมติ (Role Playing) การใช้กระบวนการกลุ่มดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาส ใช้ความคิด ทำความเข้าใจ ใช้เหตุผล วิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินค่า เจตคติต่าง ๆ ได้ อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะช่วยให้การสร้างเสริม และพัฒนา เจตคติของผู้เรียน เป็นไปอย่างมี เหตุผล

6. ฝึกหัดให้เด็กรู้จักใช้วิจารณญาณ เลือกประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่ง ที่ดี ตามตัวอย่างที่ดีในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์)

7. ในการสอนครูควรให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน โดยการจัดให้ทำแบบฝึกหัด ใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เพราะถ้าเด็ก ประสบความสำเร็จในการเรียนแล้ว ก็มักจะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน

8. ครูและผู้ปกครองควรร่วมมือกันจัดประสบการณ์ที่น่าจะมีส่วนใน การปลูกฝัง เจตคติที่พึงปรารถนาให้เด็ก เช่น จัดงานประเพณีในโอกาสอันควร พาไปบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อชุมชน หรือต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ไปร่วมฟังร่วมชมหรือร่วมกิจกรรมการ สัมมนา ใ้ว่าที่ อภิปราย หรือการบรรยายที่น่าสนใจ และมีประโยชน์ เป็นต้น

9. ครูควรให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง โดยการพาไปทัศนศึกษา ในสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการเสริมสร้างและพัฒนา เจตคติ จัดแสดงละคร การได้มีโอกาสพบปะพูดคุย หรือสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำคัญ มีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน หรืออาจใช้สื่อการสอนประกอบการ เรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อ ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความ เข้าใจ ในเรื่องที่ยากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิด เจตคติที่ดีต่อวิชา ที่เรียน เป็นต้น

3.7 เจตคติที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา

การเรียน การสอนในปัจจุบันนี้สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึง ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้าน เนื้อหาวิชาให้การ เรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ ของการเรียนการสอนก็คือ เจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาที่เรียน เพราะถ้านักเรียนเกิดเจตคติ ที่ดีต่อวิชาที่เรียนย่อมทำให้เกิดความสนใจและตั้งใจเรียนในวิชานั้น แต่ถ้านักเรียนมีเจตคติที่ไม่ ดีต่อวิชาที่เรียน ย่อมก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจเรียน ทำให้ผลการเรียนตกต่ำไม่เป็นที่ น่าพอใจ ดังเช่น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ นิยดา ศรีจันทร์ (2522: 2) กล่าวไว้ว่า "เจตคติต่อวิชาที่เรียนมีบทบาทสำคัญมากในอันที่จะส่งเสริมหรือสกัดกั้นการเรียนรู้ในวิชานั้น ๆ" โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เกี่ยวกับชีวิตและความ เป็นอยู่ของมนุษย์ การเรียนการสอน จะต้องใช้ความจำและความเข้าใจ รวมทั้งการสังเกต เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นครูผู้สอนสามารถ สร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนได้ ย่อมมีส่วนช่วยในการ เรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาของผู้เรียนประสบความสำเร็จมากขึ้น และยังส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน วิชาสังคมศึกษาด้วย ดังเช่น ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักการศึกษาหลายท่านดังนี้

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis 1972: 246-249) ได้ชี้ให้เห็นถึงยุทธวิธีในการพัฒนาเจตคติของนักเรียน ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. ครูต้องเป็นแบบอย่างในเจตคติที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็ก เพราะเด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของครูอย่างรวดเร็ว แล้วรับมาเป็นความคิดของตน
2. นำนักเรียนมาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น ร่วมงานพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา หรือบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน เป็นต้น
3. จัดแนะแนวหรือให้คำแนะนำแก่นักเรียน เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม
4. ใช้วิธีสอนที่จะสามารถพัฒนาเจตคติของเด็กได้โดยง่าย เช่น การสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ หรือการแสดงละคร

เอดวิน เฟนตัน (Edwin Fenton 1976: 11) อธิบายไว้ว่า "วิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในการสืบสอบการใช้ความคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ พัฒนาเจตคติ และค่านิยม และพัฒนาความสามารถในการค้นคว้าแสวงหาความรู้

โรเบิร์ต ดี บาร์ (Robert D. Barr 1977: 69) ได้อธิบายถึงวิชา
สังคมศึกษาว่า วิชาสังคมศึกษาจะเป็นวิชาที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการที่จะปลูกฝังและ เปลี่ยนแปลง
เจตคติ ค่านิยม ความคิด ความเข้าใจ ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเองและสังคม พร้อมทั้ง
ส่งเสริมคุณลักษณะและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นอันจะเป็นการพัฒนาให้เยาวชน เป็นบุคคลที่มี
ประสิทธิภาพ เป็นพลเมืองที่ดีที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะวิชา
สังคมศึกษาเป็นวิชาที่รวบรวมผสมผสานประสบการณ์และความรู้ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างพลเมืองดีให้แก่สังคม

จำรัส น้อยแสงศรี (2519: 152-154) ได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชา
สังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคการศึกษา 9 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิชาสังคมศึกษาในด้านการสอนของครู ประโยชน์
และข้อเสนอแนะการปรับปรุง แกไขการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมของโรงเรียน ครูและผู้
ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความ
เห็นว่าเนื้อหาของหลักสูตรสังคมศึกษาน่าสนใจมาก และควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการเมือง การ
ปกครอง ปัญหาการเมืองและพรรคการเมือง จิตวิทยา ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาสังคมระหว่างประเทศ
ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และบทบาทของนักเรียนเกี่ยวกับการเมือง สำหรับวิธีสอนนักเรียน
ชอบวิธีที่ครูอธิบายขยายความรู้เพิ่มเติมในแบบเรียน โดยเฉพาะการนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบัน เข้า
มาเกี่ยวข้อง ชอบให้ใช้อุปกรณ์ ชอบให้จัดทัศนศึกษา เขียววิทยากรบรรยาย ไม่ชอบให้ครูสอน
โดยอธิบายแสดงความคิดเห็น เพียงผู้เดียว นักเรียนเสนอแนะว่า การสอนของครูควรใช้อุปกรณ์
ทุกครั้ง ควรปรับปรุงวิธีการสอนอยู่เสมอ ครูควรมีวุฒิและประสบการณ์ทางด้านการสอน สามารถ
ฝึกฝนให้นักเรียน มีทักษะทุกๆ ด้าน เกี่ยวกับประโยชน์ของวิชาในหมวดสังคมศึกษาในชีวิตประจำวัน
นักเรียนเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองมีประโยชน์มากที่สุด และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ได้มาก รองลงมาคือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลธรรมนักเรียนเห็นว่ามิประโยชน์น้อยที่สุด

นอกจากนี้ ทิบูลศรี วาสนสมลสิทธิ์ (2526: 51) ได้ให้ข้อคิดว่า การสอน
สังคมศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และเจตคติ การพัฒนา
ความรู้ความเข้าใจคือ การเรียนถึงหลักเกณฑ์ข้อเท็จจริงจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา การพัฒนา
เจตคติ คือการปลูกฝังค่านิยมและอุดมคติ การพัฒนาทักษะ คือการพัฒนาความสามารถทั้งทางด้าน
วิชาการ และความสามารถในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ทั้งเนื้อหาสาระ และความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา เน้นความสำคัญของการสร้างและการพัฒนา เจตคติทาง สังคมศึกษาควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ อันเป็นความสามารถพื้นฐานของพลเมืองดี ครู สังคมศึกษาจึงมีภาระหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาเยาวชนในระยะวัยรุ่นให้มีความพร้อมที่จะเป็น ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคต และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา ครู สังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้าง เจตคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา ให้กับนักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้สนใจ เอาใจใส่ในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งจะมีส่วนเป็นอย่างมากที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ง่ายขึ้น และยังส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาอีกด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรม เสริมหลักสูตร

4.1.1 งานวิจัยในประเทศ

ยุทธวีวัลย์ วณิชจินดา (2513: 3-4) วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้น มัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจากครูสอนสังคมศึกษา จำนวน 30 คน และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในจังหวัดพระนคร จำนวน 8 โรงเรียน สุ่มประชากรอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่จัดมาก ได้แก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ จัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับ สังคมศึกษาและข่าวสำคัญ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามีผลต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษามาก

อมรา มนัสวานิช (2513: 141-147) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา ปัญหาการสอนสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนรัฐบาลในเขตการศึกษา 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสภาพของครูและนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน แบบเรียน อุปกรณ์ การจัดกิจกรรม และการวัดผลวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเพื่อสำรวจ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู 60 คน และนักเรียน 475 คน สุ่มประชากรอย่างง่าย ผลการวิจัย พบว่า ครูมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัย ครูและนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

การสอนวิชาสังคมศึกษา แต่การเรียนการสอนยังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดแหล่ง
 วิทยาการ ขาดอุปกรณ์และหนังสือ หลักสูตรไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และไม่สามารถนำ
 ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในด้านการวัดผลครูส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบแบบปรนัย และมักจะให้กำบ้าน
 โดยวิธีให้นักเรียนรายงานข่าวและเหตุการณ์ประจำวันที่สำคัญ นอกจากนี้ครูมีความคิดเห็นว่า
 ข้อสอบที่ควรนำมาใช้ในการวัดผลนั้น ควรเป็นข้อสอบที่ออกโดยครูผู้สอนวิชานั้น ๆ ในด้านกำหนด
 เวลาในการทดสอบนั้น ครูส่วนมากมีความคิดเห็นว่าควรทำการทดสอบทุกครั้งเมื่อจบบทเรียน
 หนึ่ง ๆ

อัมพร ศิลารังษี (2515: 5) ได้วิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดกิจกรรม
 เสริมหลักสูตรสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิต" โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงาน ประเภทกิจกรรม รวมทั้งการร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา
 ของครูสังคมศึกษา และนักเรียนโรงเรียนสาธิต รวบรวมและเปรียบเทียบแนวความคิดเห็น
 เจตคติ และข้อเสนอจากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา ทั้งของครูและนักเรียนโดยใช้แบบ
 สอบถามในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างจากครูสังคมศึกษาจำนวน 23 คน และนักเรียน
 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิต 4 แห่ง จำนวน 600 คน เลือกตัวอย่างประชากร
 โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สะดวก และความร่วมมือของโรงเรียน ผลของการวิจัยพบว่า
 ทั้งครูและนักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา การ
 ดำเนินงานของครูมีการปรับปรุงในระดับปานกลาง และสม่ำเสมอทุก ๆ ฝ่ายให้ความร่วมมือใน
 การจัดกิจกรรมดีพอสมควร กิจกรรมที่นิยมจัดมากที่สุดได้แก่ ชุมนุมสังคมศึกษา โดยใช้ห้องสมุด
 เป็นเครื่องมือช่วยการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่าครูมีความพอใจในผลงานของตน และยังต้องการ
 ปรับปรุงต่อไป ในการร่วมกิจกรรมพบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู เข้าใจ เห็นประโยชน์ใน
 การเข้าร่วมกิจกรรม และเห็นว่าควรจัดกิจกรรมในโอกาสที่สำคัญ ๆ กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม
 บ่อยครั้งที่สุดคือ การจัดนิทรรศการตามวันและเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทั้งครูและนักเรียนมีความเห็นว่า
 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา ได้แก่ เวลาในการจัดกิจกรรมมี
 น้อยเกินไป และเสนอแนะให้เพิ่มเวลา อุปกรณ์ การเงิน รวมทั้งการปรับปรุงสถานที่จัดกิจกรรม
 ให้สะดวกยิ่งขึ้น

จันทร์พร พ่วงเจริญ (2516: 131-136) ได้วิจัยเรื่อง กิจกรรม
 เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

ประเภท วิธีการจัด การเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะของอาจารย์และ นักศึกษาในการปรับปรุงกิจกรรม เสริมหลักสูตรสังคมศึกษาให้ดีขึ้น โดยใช้แบบสอบถาม ตัวอย่าง ประชากรคือ อาจารย์ผู้สอนสังคมศึกษา 59 คน และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา จำนวน 700 คน สุ่มประชากรอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าประเภทกิจกรรมที่นิยมจัดคือ กิจกรรมทบทวนวิชาและ กิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ ชุมนุมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาคือ ชุมนุมสังคมศึกษา โดยมีห้องสมุด เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม การจัดกิจกรรมของอาจารย์และชุมนุมต่าง ๆ มีน้อย นักศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมน้อย นิยมจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวันหยุดราชการ และวันหยุดพิเศษ อาจารย์ และนักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตรสังคมศึกษา และมีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรสังคมศึกษา คือ เวลาในการจัดมีน้อย ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัด เพิ่มงบประมาณ เวลา อุปกรณ์ และหนังสือใหม่ ๆ ให้มากขึ้น

สิริวรรณ สุวรรณอาภา (2516: 124-128) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการ สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคใน การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในด้านวิธีสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมและการ วัดผล ตลอดจนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตร หนังสือ แบบเรียน วิธีสอน อุปกรณ์การสอน การจัดกิจกรรม และการวัดผลในวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดย ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนจากโรงเรียน 10 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร รวม 480 คน สุ่มประชากรอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความเห็นว่าเวลาที่กำหนดให้น้อย ไป ไม่ได้สัดส่วนกับเนื้อหาวิชา แต่นักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาเหมาะสม ครูมีความเห็นว่าครุคร มีส่วนในการจัดทำประมวลการสอนด้วย ทั้งครูและนักเรียนมีความเห็นว่าแบบเรียนไม่ชัดเจนและ ไม่เหมาะสมกับนักเรียน วิธีสอนไม่ได้ผลเพราะใช้การบรรยาย ขาดอุปกรณ์ และมีกิจกรรมน้อย ด้านการวัดผล ข้อสอบที่ใช้ส่วนมากเป็นแบบอัตนัยและปรนัยคู่กัน และได้เสนอแนะให้มีการวัดผลที่ ไม่เน้นความจำอย่างเดียว

จิตรา พงษ์กิจมงคล (2517: 81-82) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนกับความสนใจในกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิชาสังคมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู 5 แห่ง และศึกษาความ

สัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสนใจในกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา 42 คน นักศึกษา 366 คน ในวิทยาลัยครู 5 แห่ง สุ่ม ประชากรอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสนใจในกิจกรรม เสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นคือ ชุมนุมวิชาการต่าง ๆ และ กิจกรรม เสริมหลักสูตรแต่ละหมวดวิชา นักศึกษาเห็นว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาคือ ห้องสมุดและห้องโสตทัศนศึกษา ความบ่อยในการเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษาของอาจารย์อยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษายังร่วมกิจกรรมไม่มากนัก ปัญหาและ อุปสรรคของการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของอาจารย์คือ ไม่สามารถจัดกิจกรรม ได้เต็มที่ เนื่องจากต้องทำการสอนและมีหน้าที่พิเศษมาก ตลอดจนการขาดอุปกรณ์และความสะดวก เกี่ยวกับสถานที่ในการจัด ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสนใจ ในกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของวิทยาลัยครู 3 แห่ง ไม่สัมพันธ์กัน ส่วนอีก 2 แห่ง สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศิริพันธ์ ศรีอุทอง (2517: 36-37) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับสัมฤทธิ์ผลในการ เรียน วิชาสังคมศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับสัมฤทธิ์ผล ในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาของนัก เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 35 คน นักเรียน 350 คน จากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ รวม 8 โรงเรียน สุ่มประชากรอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ที่ครูนิยมจัดเป็นส่วนมากคือ ให้นักเรียนอ่านนิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ การจัดทำป้าย ประชาศ บ้ายนิเทศเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา และข่าวสำคัญ รวมทั้งการพานักเรียนไปศึกษานอก สถานที่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับ สัมฤทธิ์ผลในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนไม่สัมพันธ์กัน แสดงว่าการ เข้าร่วมกิจกรรม เสริม หลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับสัมฤทธิ์ผล ในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาของนัก เรียนไม่สัมพันธ์กัน

ประสิทธิ์ ปริกขิตตานนท์ (2518: 102-115) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ความสนใจและความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมอาชีวศึกษาที่มีต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ครูผู้สอนสังคมศึกษา 37 คน และนักเรียนมัธยมอาชีวศึกษา 600 คน จากโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง 10 แห่งในกรุงเทพมหานคร สุ่มประชากรอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า ในโรงเรียนมัธยมอาชีวศึกษามีการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาน้อย กิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ส่ง เสริมการเรียนการสอนสังคมศึกษาคือ กรรมการนักเรียนของโรงเรียนและชุมนุมสังคมศึกษา

วสันต์ พรหมบุญ (2522: 153-165) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครในด้านความมุ่งหมาย วิธีการจัดประเภทกิจกรรม การเข้าร่วม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ อาจารย์ และนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ประเภทละ 250 คน สุ่มประชากรอย่างง่าย ผลของการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายในการจัดที่สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ ผู้ริเริ่มในการจัดกิจกรรมได้แก่ ฝ่ายบริหารการเงินที่นำมาจัดได้จากงบประมาณและเรี่ยไรจากนักเรียน เวลาที่ดำเนินการขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรมที่จัดซึ่งมี 9 ประเภทคือ กิจกรรมส่งเสริมความเป็นผู้นำและการปกครองตนเอง การบำเพ็ญประโยชน์และสังคมสงเคราะห์ ศาสนาและประเพณี ลูกเสือและเนตรนารี วิชาการ ปัญหาในการจัดกิจกรรมคือ อาจารย์บางคนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร อุปสรรคไม่เพียงพอ ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตรเท่าที่ควร นักเรียนก็ไม่ให้ความสนใจ ไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตร

สันตติ สัตยายุทธ์ (2528: 307-309) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนประถมศึกษา ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทกิจกรรม เสริมหลักสูตร วิธีการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ผลการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน

ประถมศึกษา ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร หรือผู้ช่วยผู้บริหาร และครูผู้ช่วยที่มีส่วนร่วมหรือได้รับมอบหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 181 โรงเรียน รวม 362 คน โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสำรวจกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดในโรงเรียนแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมประเภทกีฬาและนันทนาการ การบำเพ็ญประโยชน์ ลูกเสือยุวกาชาด การปกครองและการประชุมอบรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีอยู่ในระดับดีมาก ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีปัญหาคือ ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจ ขาดข้อมูลและแหล่งข่าวสารที่ดีสำหรับนำมาใช้ในการวางแผน เวลาที่ใช้ในการวางแผนมีจำกัด ครูที่ปรึกษาหรือผู้ควบคุมที่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมมีไม่เพียงพอ สถานที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีจำกัด

เจริญ จิตวารินทร์ (2527: 295-298) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภท วิธีการจัด ผลการจัด และปัญหาอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูทั้งหมด ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดและเทศบาล จำนวน 269 โรงเรียน รวม 538 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือแบบสำรวจเกี่ยวกับประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตร แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการจัด ผลการจัดและปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรม แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดในโรงเรียนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2527 มี 10 ประเภทคือ กิจกรรมการปกครองและการประชุมอบรม กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมศาสนาและสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมสังคม ศิลป และวัฒนธรรม กิจกรรมนาฏศิลป์ ดนตรีและการรื่นเริง กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และงานอดิเรก กิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด ในด้านวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนมากโรงเรียนมีการวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมโดยผู้บริหารและคณะครูประชุมร่วมกันจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของนักเรียนและการเรียนการสอนตามหลักสูตร เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับ

การประเมินผล มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบกิจกรรม เป็นผู้ประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง โดยวิธีการสังเกตในการให้ความสนใจของนักเรียนและมีการแจ้งให้นักเรียนทราบด้วยว่าจา ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ ขาดงบประมาณ ขาดอุปกรณ์ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม เวลามีน้อย สถานที่ไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือสนับสนุนอย่างจริงจังจากครู อาจารย์ และขาดแหล่งข้อมูล และแหล่งข่าวสาร ประกอบการวางแผน

4.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

โรเบิร์ต ดี ฮัมฟรีย์ (Robert D. Humphrey 1960: 125-135)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship of Participation in out-of School Activities to School Achievement" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียน กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน โดยได้ส่งแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ นักเรียนชาย หญิง ผู้ปกครอง ครู และเจ้าของโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 600 คน นักเรียนที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากรกำลังเรียนอยู่ในระดับ 5 จากโรงเรียน 8 แห่ง โดยเลือกนักเรียนที่มีฐานะทางครอบครัวเท่าเทียมกัน ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมนอกโรงเรียนที่นิยมจัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมด้านสังคม การท่องเที่ยว ด้านศิลปะ ทางการอ่าน การทำงานบ้าน การร้องเพลง การทำงานนอกบ้าน ด้านงานฝีมือ และงานอดิเรกอื่น ๆ กิจกรรมทางด้านศาสนา การดูโทรทัศน์ ตลอดจนการดูภาพยนตร์ ซึ่งผู้ปกครองส่วนมากเห็นว่าเด็กของตนมีความสนใจในกิจกรรมนอกโรงเรียนมาก เด็กชายมักชอบรวมกลุ่มทำกิจกรรมมากกว่าเด็กหญิง เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนมักใช้เวลาในการทำงานเพื่อครอบครัว หรือเพื่อตัวเองมากกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เด็กหญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางหรือสูงจะเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงจะใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมทางการอ่านหนังสือ ศิลปะ และด้านสังคมในขณะเดียวกัน เด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำก็จะใช้เวลาในการร่วมกิจกรรมเช่นกัน แต่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ การร้องเพลง และการเล่นเกมต่าง ๆ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน วิชาเกี่ยวกับการอ่านและภาษาอังกฤษ กิจกรรมนอกโรงเรียนจะมีค่าเป็นบวก แต่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในวิชาอื่น ๆ ยกเว้นภาษาอังกฤษกับการดูโทรทัศน์มีค่าเป็นลบ เด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง และจะมีสัมฤทธิ์ผล

ทางการเรียนสูงมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในด้านความแตกต่างระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กหญิงและเด็กชาย พบว่าไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน กิจกรรมที่นักเรียนใช้เวลาในการดูมากกว่าปกติคือ การดูโทรทัศน์อันเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนอกหลักสูตรเช่นกัน

ฟลอยด์ แฮร์ริสัน สตีเยร์วอลท์ (Floyd Harrison Stierwalt 1967: 4057-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Relationship of Involvement in School Activities to the Academic Achievement of Junior High Students" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษากับชนิดของกิจกรรมนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีภูมิลำเนาทางสังคม เศรษฐกิจแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนจำนวน 365 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 11 แห่ง ในโอกลาโฮมา ซิตี้ โดยใช้แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผล California Achievement Test กับนักเรียนที่เข้าเรียนภาคแรกในระดับเกรด 2 เป็นเกณฑ์ตัดสินสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมหรือชุมนุมต่าง ๆ ของนักเรียนตามวัตถุประสงค์ และจัดประเภทนักเรียนออกเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม 2 ชนิด หรือมากกว่านี้ กับกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมใดเลย และแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มตามเวลาที่ใช้ในกิจกรรมชนิดต่าง ๆ และตามฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงอาชีพ และการศึกษาของบิดามารดาของนักเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าคะแนนของนักเรียนมีความแตกต่างกันก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ตามแม้ว่าคะแนนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมจะมากกว่าคะแนนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมก็ตาม ก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าความแตกต่างในสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาเนื่องมาจากการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนั้นยังพบว่าชนิดของกิจกรรมซึ่งนักเรียนมีส่วนร่วมไม่ปรากฏว่ามีผลสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของนักเรียน แต่เมื่อเปรียบเทียบฐานะทางสังคม เศรษฐกิจของนักเรียน 2 กลุ่ม พบว่าสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษามีความแตกต่างกันมาก

โรเจอร์ เดวิส แฮร์โรลด์ (Roger Davis Harrold 1967: 2782-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา เรื่อง "The Control of Student Extracurricular Life in American Higher Education" ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Library Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ค้นหาหลักเกณฑ์ที่จะสร้างมโนภาพด้านการควบคุมกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ถาวรขึ้น วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ประชุมปรึกษากับนักศึกษา คณะครูและผู้บริหารต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ ความคิดเห็นที่บุคคลเหล่านี้แสดงออกในการประชุมปรึกษา ใช้เป็นเครื่องมือในการสังเคราะห์ความคิดเห็น โดยคำนึงถึงการควบคุมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษา เป็นเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันคือ การปลูกฝัง พัฒนา การเรื่องบุคลิกภาพทุกด้านของนักศึกษา โดยนโยบายด้านการควบคุมและตัดสินของสถาบัน ควรขึ้นอยู่กับเหตุผลด้านศีลธรรมและภูมิหลังทางการศึกษา ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย เนื่องจากนักศึกษามีความแตกต่างกันด้านวิถีภาวะ การควบคุมกิจกรรมควรกำหนดขอบเขตไว้กว้าง ๆ และยืดหยุ่นมาก การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษา เป็นเพียงบทบาทอย่างหนึ่งในบทบาทหลาย ๆ อย่างที่นักศึกษามีอยู่ มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้การศึกษาก่อสังคม จึงเห็นสมควรที่จะแสดงให้เห็นคุณค่าทางการศึกษาในด้านการวิพากษ์วิจารณ์ การโต้แย้ง และเสรีภาพในการแสดงออกและในประการสุดท้าย มหาวิทยาลัยต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านค่านิยมของนักศึกษาและสังคมด้วย อันจะทำให้การควบคุมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โจเซฟ เอ็ดเวิร์ด ดูฮาน (Joseph Edward Doohan 1969: 2146-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Current Practices and Problems in Student Activities in Four Maine Public Secondary Schools" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาโปรแกรมกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยม 4 แห่ง ในรัฐ เมน เพื่อศึกษาปัญหาและการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละโรงเรียน และชุมชน และลักษณะที่คล้ายคลึงกันของโรงเรียนในเมืองในรัฐเมน พร้อมกันนี้เพื่อประเมินผลกิจกรรมด้วย คำเนินการวิจัยโดยพิจารณาลักษณะที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และประถมศึกษา รวมทั้งได้ศึกษาชุมชน สัมภาษณ์ สังเกต และให้นักเรียน ครู และที่ปรึกษากิจกรรมทุกคนตอบแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง ใช้สุ่มตัวอย่างให้ตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้นำโรงเรียน และชุมชน และเลือกสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ รวมทั้งนักเรียนด้วย การวิจัยนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า โปรแกรมกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนแตกต่างกันไปตามความสนใจของนักเรียน ความแตกต่างของครู และสังคม ข้อค้นพบจากการวิจัยนั้นนอกจากจะนำไปใช้ในโรงเรียนที่ทำการวิจัยแล้ว ก็อาจนำไปใช้ในโรงเรียน

ต่าง ๆ ที่อยู่ในชนบทของรัฐเมนไค ปัญหาที่พบคือ นักเรียนจำนวนมากจำเป็นต้องมีรถรับส่งมาโรงเรียน ในทางปฏิบัติมีการจัดรถรับส่งนักเรียนที่สนใจร่วมกิจกรรมหลังเลิกเรียน มีปัญหาเรื่องครูที่ปรึกษากิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจากครูมีน้อยแต่ความสนใจของนักเรียนกว้างขวาง เพราะเท่าที่เป็นอยู่ครูทุกคนได้รับมอบหมายให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอย่างน้อย 1 กิจกรรม

โรเบิร์ต ออริจิน กิลบอลท์ (Robert Origeine Guilbault 1971: 305-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparison of Student Activity Programs in Three Types of Connecticut Middle Schools" โดยมีจุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการจัดโปรแกรมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน ในโรงเรียน 3 ระดับคือ ระดับเกรด 6-7-8 7-8 และ 7-8-9 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียน ระดับเกรด 6-7-8 ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น แบบสอบถามจะเกี่ยวข้องกับแนวความแตกต่างในการจัดกิจกรรมในระดับเกรดต่าง ๆ การร่วมกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในระดับต่าง ๆ กัน ศึกษาขอบเขต ประเภท ตลอดจนความร่วมมือในการร่วมกิจกรรม เช่น สถานักเรียน ชุมชนต่าง ๆ ว่ามีความแพร่หลายเป็นที่ยอมรับของผู้บริหารและนักเรียนเพียงใด นอกจากนี้ยังศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนเกี่ยวกับการมองเห็นความสำคัญของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนในระดับเกรด 6-7-8 ให้มากที่สุด ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในรัฐคอนเนตทิคัท จำนวน 45 โรงเรียน แบ่งเป็นระดับเกรด 6-7-8 เกรด 7-8 และเกรด 7-8-9 เป็นระดับชั้นละ 15 โรงเรียน สัมภาษณ์ผู้บริหาร 45 โรงเรียน และนักเรียนจำนวน 400 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้จากการคัดเลือกข้อมูลจากเอกสารและวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ การทดสอบความแม่นยำใช้ค่า ไคร้สแควร์ (Chi-Square) และค่าทดสอบนัยสำคัญเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม รวมทั้งแนวความคิดที่เป็นข้อเสนอแนะ หรือข้อควรปรับปรุงต่าง ๆ ผลของการวิจัยพบว่า มีกิจกรรมเพียง 2-3 ประเภทที่นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนส่วนใหญ่ก็มีไม่มากนัก ผลการร่วมกิจกรรมที่น้อยลงมาจากผลการเรียนของนักเรียนที่ไม่ดี จึงไม่อาจทำให้นักเรียนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างได้ ในด้านความแตกต่างของตัวนักเรียนยังพบว่า ในเกรด 6-7-8 และ 7-8-9 มีความสนใจด้านการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนน้อยกว่า

เด็กในระดับเกรด 7-8 ส่วนนักเรียนในระดับเกรด 6-7-8 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเห็นว่าสนุกเพลิดเพลินมากกว่าเด็กในระดับเกรดอื่น ๆ ที่นำมาเปรียบเทียบในการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรม เสริมหลักสูตรทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า มีทั้งส่วนที่คล้ายกันและส่วนที่แตกต่างกัน ส่วนที่คล้ายกันก็คือการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เสริมหลักสูตรกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ความคิดเห็นเจตคติของผู้บริหาร ครูใหญ่ ครูและนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตร โปรแกรมการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร รวมทั้งการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ในส่วนที่แตกต่างกันคือ งานวิจัยในต่างประเทศ เป็นการศึกษากิจกรรมที่จะส่งเสริมและพัฒนาตัวเด็ก โดยให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม เสริมหลักสูตรด้วยตัวของตัวเองเป็นสำคัญ เช่น ในการวางแผนการจัดกิจกรรม การจัดโปรแกรม กิจกรรม เสริมหลักสูตร รวมทั้งการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม เป็นต้น ส่วนงานวิจัยในประเทศเป็นการศึกษาขอบเขต ความรู้ ปัญหาในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร และในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นส่วนใหญ่ ผู้บริหาร ครูใหญ่ ครูจะเป็นผู้วางแผนดำเนินการ และจัดกิจกรรม รวมทั้งการวัดและประเมินผลเองเกือบทั้งหมด ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว กิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้น เป็นส่วน เสริมการเรียนการสอนตามประมวลการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น บรรดานักการศึกษาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจัดให้มีกิจกรรม เสริมหลักสูตรชนิดต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียนเพราะจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก เพราะความรู้ที่ได้จากกิจกรรม เหล่านี้ไม่เพียงแต่จะเสริมความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเท่านั้น ยังช่วยให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การจัดตั้งสถานักเรียน ชุมนุมสังคมนศึกษา จะทำให้นักเรียนเข้าใจวิถีทางแห่งประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้บริหารงานเอง โดยการเลือกตั้งผู้แทนนักเรียน การศึกษานอกสถานที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง มีความรู้ในเรื่องภูมิประเทศ การคมนาคมและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จะนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรม เสริมหลักสูตรจะช่วยส่งเสริมความฉลาด ความสามารถและให้ประสบการณ์ในสังคมแก่นักเรียน แต่ทั้งนี้ การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งโรงเรียน ผู้บริหารและครู รวมทั้งความมีลักษณะ เป็นผู้นำของนักเรียนด้วย ครู เป็นเพียงที่ปรึกษาของชุนนุมต่าง ๆ ซึ่งมีความรับผิดชอบที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจ และความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควรให้นักเรียนมีอิสระพอที่จะจัดกิจกรรมภายใต้การควบคุมของครู

ควรให้นักเรียนได้เป็นผู้ริเริ่ม และดำเนินการจัด รวมทั้งการวางแผนการจัดกิจกรรมเอง และพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ซึ่งถ้าเป็นไปดังนี้แล้วจะทำให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประสบความสำเร็จ ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนด้วย

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติ

4.2.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพโรจน์ คารามาศ (2524: 53-55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสังคมศึกษา โดยวิธีสอนแบบซินติเคท กับการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521" กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสองพี่น้องวิทยา อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน นักเรียนกลุ่มทดลองเรียนโดยวิธีสอนแบบซินติเคท นักเรียนกลุ่มควบคุมจากการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 22 คาบ คาบละ 20 นาที เท่ากัน และใช้เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเหมือนกัน ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ความเชื่อมั่น .8833) และแบบสอบถามวัดเจตคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ความเชื่อมั่น .9332) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธวัชชัย แสงจักร์ (2525: 50-53) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษา เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสามชุกรัตน-โกคาราม อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน 80 คน กลุ่มทดลองสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มควบคุมสอนโดยวิธีสอนที่ใช้สอนตามปกติ ระยะเวลาที่ใช้ใน

การทดลอง กลุ่มละ 21 คาบ คาบละ 50 นาที โดยทั้งสองกลุ่มใช้บทเรียนเดียวกัน
 ดำเนินการสอนโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control-Group Pretest-
 Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
 สังคมศึกษา เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย มีค่าความเชื่อมั่น 0.6706 และ
 แบบสอบถามทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษา เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย มีค่า
 ความเชื่อมั่น 0.7807 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน
 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทัศนคติต่อวิชา
 สังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01 และทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัย
 สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อวยชัย โชคบุญยประสิทธิ์ (2525: 52-54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 "การศึกษาผลสัมฤทธิ์และทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษา เรื่องการพัฒนาประเทศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
 โดยการเรียนเป็นทีม" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชา
 สังคมศึกษา เรื่อง "การพัฒนาประเทศ" ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนเป็นทีม
 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม เขตราชบุรี รมะ
 จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง
 45 คน และกลุ่มควบคุม 45 คน นักเรียนกลุ่มทดลองเรียนโดยการเรียนเป็นทีม และกลุ่มควบคุม
 เรียนจากการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 15 คาบ ๆ ละ
 50 นาที เท่ากัน และใช้เนื้อหาในการทดลองเหมือนกัน ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัย
 แบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการ
 รวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ค่าความเชื่อมั่น .9898)
 และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษา (ค่าความเชื่อมั่น .6444) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
 t-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง
 และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการทดสอบก่อนเรียนและหลัง
 เรียนในกลุ่มทดลองพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทัศนคติต่อวิชา
 สังคมศึกษาของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรณอร อุฎฎภาพ (2527: 80 - 84) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ในโรงเรียนของรัฐบาล เขตการศึกษา 3 ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของครู และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เปรียบเทียบทัศนคติของครูที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ตามตัวแปรต่อไปสี่คือ เพศ อายุราชการ และ วุฒิต่างการศึกษา เปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ตามตัวแปรต่อไปนี้คือ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา อาชีพของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง และระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และเปรียบเทียบทัศนคติของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นครูที่สอนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) จำนวน 44 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 723 คน ในโรงเรียนของรัฐบาล เขตการศึกษา 3 ปีการศึกษา 2527 การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามวัดทัศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ t-test, One-way Analysis of Variance, Studentized Range Statistics และอัตราส่วนร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีเพศ อายุราชการ และวุฒิต่างการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีเพศผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองต่างกัน มีทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูและนักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สม เกียรติ สุริยะกุล (2527: 58-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิธีสอนในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการใช้คู่มือแนวการสอนของหน่วย

ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา" การวิจัยครั้งนี้ใช้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นเนื้อหาในการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เจตคติต่อวิธีสอนและการเปลี่ยนแปลง เจตคติต่อวิธีสอน โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มนักเรียนที่เรียนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2526 ของโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 83 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 41 คน กลุ่มควบคุม 42 คน กลุ่มทดลองเรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มควบคุมเรียนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ คาบละ 50 นาที โดยทั้งสองกลุ่มใช้เนื้อหาเดียวกัน ในการดำเนินการสอนครั้งนี้ใช้แผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาชนิดแบบเลือกตอบ เรื่องการผลิตรายการโทรทัศน์ การแบ่งสรร และการแลกเปลี่ยน การเงินและการธนาคาร เศรษฐกิจภาครัฐบาล ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7449 และแบบทดสอบเจตคติต่อวิธีสอนวิชาสังคมศึกษาที่มีค่าความเชื่อมั่น .8185 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่า t-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องการผลิตรายการโทรทัศน์ การแบ่งสรรและการแลกเปลี่ยน การเงินและการธนาคาร เศรษฐกิจภาครัฐบาลสำหรับนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมในด้านเจตคติต่อวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา และพบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิธีสอนสังคมศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิรุณ ขำเลิศ (2529: 102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ชนิดมาตราส่วนประเมินค่า และชนิดปลายเปิด จำนวน 1 ชุด ใช้สอบถาม

ครูสังคมศึกษา จำนวน 230 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 95 คน นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยมาก ว่าบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงานโดยการสอนในห้องเรียนคือ สอนเรื่องการประหยัดพลังงานสอดแทรกในหมวดวิชาสังคมศึกษา เมื่อสามารถจะเชื่อมโยงหรือสอดแทรกได้ ตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนให้เน้นการสร้างค่านิยมในทางปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาพลังงาน จัดเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการใช้เหตุผลและให้นักเรียนเห็นตัวอย่างของการกระทำใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา เลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ สติปัญญา และประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน วัตถุประสงค์และประเมินผล โดยใช้คะแนนกิจกรรมที่มอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติ ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารเห็นว่าควรร่วมวางแผนและร่วมกันจัดกิจกรรมกับนักเรียน ครูทำหน้าที่เป็นแบบอย่างในการประหยัดพลังงาน ทำการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกับการประเมินผลวิชาสังคมศึกษา ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผล และประเมินผลโดยให้นักเรียนอภิปรายกลุ่ม

4.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ดาเนียล ซี นีล, นีโกล จิล และ เวอร์เนอร์ ทิสเมอร์ (Daniel C. Neale, Neol Gill and Werner Tismer 1970: 232-237) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Relationship Between Attitude Toward School Subject and School Achievement" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน เกรด 6 ชาย 105 คน หญิง 110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ The Semantic Differential Instrument, The Large Thorndike Intelligence Test Level II และ The S.R.A. Achievement Series เมื่อเปิดเรียนสัปดาห์แรกให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบทั้ง 3 ฉบับ และเมื่อสิ้นปีการศึกษาให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบทดสอบทัศนคติต่อวิชาที่เรียนและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งมีเนื้อหาคล้ายคลึง

กับแบบทดสอบที่ทำในครั้งแรก ผลการวิจัยปรากฏว่า ทักษะคิดต่อวิชาที่เรียนมีความสัมพันธ์อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา เรขาคณิต และ วิทยาศาสตร์ ในเพศชาย สำหรับเพศหญิงนั้นมีความสัมพันธ์กับวิชาการอ่าน

มอนเต พูวิก เชปเลอร์ (Monte Purvic Shepler 1971: 3303-A) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มี ต่อความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของนิสิตใหม่ในมหาวิทยาลัย โดยใช้กลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตใหม่ คณะศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จำนวน 200 คน ใช้แบบวัดบุคลิกภาพออมนิบัส (Omnibus Personality Inventory) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร ทำแบบวัดบุคลิกภาพ 2 ครั้ง ในตอนปฐมนิเทศครั้งหนึ่ง และสิ้นเทอมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษาว่า มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ทางด้านกิจกรรมนักศึกษา มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงของนิสิตใหม่มากกว่า ประสบการณ์ด้านการเรียน

วอลเตอร์ ฮิวส์ คลาร์ (Walter Hughes Klar 1971: 3693-A) ได้วิจัยเรื่อง "An Inquiry into the Knowledge of and Attitudes Toward the Law on the Part of Public School Students in Connecticut" โดยมี วัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาขอบเขตความรู้ในทางกฎหมายทัศนคติต่อกฎหมายของนักเรียนที่อยู่ในเมือง ชานเมือง และในชนบท ในรัฐคอนเนคติกัต (Connecticut) วิธีดำเนินการวิจัย ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 993 คน เป็นนักเรียนในระดับชั้น 6 ชั้น 9 และชั้น 12 ที่มาจากแหล่งชุมชน 11 แห่ง จากเมือง 2 เมือง จากชนบท 2 แห่ง สุ่มมาโดยวิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกมีจำนวน 38 ข้อ สำหรับวัดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายของนักเรียน ตอนที่ 2 มี 37 ข้อ วัดทัศนคติต่อกฎหมายของนักเรียน รวบรวมข้อมูลโดยการวัดทัศนคติ และวัดความรู้ทางกฎหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ทางกฎหมายของนักเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุสูงขึ้น นักเรียนระดับชั้น 12 มีความรู้มากที่สุด นักเรียนระดับชั้น 6 มีความรู้น้อยที่สุด
2. นักเรียนไม่ชอบกฎหมายมากขึ้น เมื่อเขามีอายุสูงขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากที่สุด ในระหว่างเรียนอยู่ในระดับชั้น 9 และ 12

3. นักเรียนหญิงในแต่ละระดับชั้น ที่อาศัยอยู่ในเมือง ชานเมือง และชนบท มีความรู้ทางกฎหมายมากกว่านักเรียนชาย และ

4. นักเรียนที่อยู่ในชนบทมีความรู้ทางกฎหมายมากกว่านักเรียนที่อยู่ในเมืองและชานเมือง

ริชาร์ด ซี เรมี (Richard C. Remy 1972: 591-7) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction" มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า นักเรียนมีความพอใจเพียงไร เกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครองในปัจจุบัน ต้องการให้มีการปรับปรุงการสอนอย่างไรบ้าง นักเรียนต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรนอกเหนือจากหลักสูตรที่กำหนดไว้บ้าง และต้องการทราบว่านักเรียนชอบอุปกรณ์การสอนอย่างไรที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้ได้ทำการส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสหรัฐอเมริกาทั้ง 50 รัฐ ทั้งชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน เป็นนักเรียนผิวขาวประมาณ 92% ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน จะต้องเรียน วิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครองมาอย่างน้อย 1 รายวิชา ซึ่งมีถึง 74% และ เคยเรียนมากกว่า 2 รายวิชาประมาณ 26% ส่วนมากนักเรียนเหล่านี้กำลังเรียนอยู่ชั้นเกรด 9 ถึงเกรด 12 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายต่อวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เนื่องจากการจัดเนื้อหา วิธีสอนของครู ไม่คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน การสอนของครู มักสอนไปตาม เนื้อหาวิชาในแบบเรียน สอนแต่หลักการซึ่งนักเรียนไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่สามารถเข้าใจสภาพปัญหาทางการเมืองและการปกครองอย่างถ่องแท้ ครูมักจะใช้หนังสือหรือคำราเพียงเล่มเดียว นักเรียนต้องการให้ครูจัดกิจกรรมที่จะเพิ่มพูน ประสบการณ์แบบประชาธิปไตย และการศึกษาอย่างมีเหตุผล ต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมืองการปกครองในปัจจุบันมาอภิปรายเสมอ ผู้วิจัยสรุปว่า การจัดการเรียนการสอนของครูควรมุ่งให้เด็กได้รับประโยชน์มากที่สุด และจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็ก เป็นประการสำคัญ

เบลวา ลัฟลิน เจนเซน (Belva Laughlin Jensen 1978: 3524 A - 3525 A) ได้วิจัยเรื่อง "A Comparison of Two Methodologies Used with Elementary School Teachers to Develop Attitudes Toward Contemporary Energy Problems" การวิจัยครั้งนี้สืบเนื่องมาจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งและการอนุรักษ์ทรัพยากรประเภทพลังงาน รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมเมื่อปี 1977 โดยจัดให้แก่ครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษาที่ The Charles Country Community College ครั้งหนึ่ง และจัดให้แก่บุคคลทั่วไปทั้งที่อยู่และไม่อยู่ในวงการศึกษา The Potomac Electric Power Company อีกครั้งหนึ่ง เครื่องมือและวัสดุที่ใช้ประกอบด้วย วิดีโอเทป พร้อมทั้งเอกสารหลักสูตร คู่มือการจัดอภิปราย คู่มือนิยามศัพท์ที่จัดขึ้น เป็นพิเศษสำหรับใช้ร่วมกับวิดีโอเทป ผู้วิจัยได้นำเอาเครื่องมือจากการอบรมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 ครั้ง ดังกล่าวมาใช้เพื่อทดลองเปรียบเทียบวิธีสอน 2 แบบ เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเจตคติต่อปัญหาพลังงานปัจจุบันแก่ครูที่ทำการสอนในระดับประถมศึกษา โดยกลุ่มทดลองจะใช้อุปกรณ์วิดีโอเทปและจัดอภิปราย โดยครูผู้ฝึกพิเศษที่เตรียมสำหรับเป็นผู้นำการอภิปรายส่วนกลุ่มควบคุมใช้เพียงวิดีโอเทปอย่างเดียว สมมติฐานของการวิจัยคือ กลุ่มทดลองจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติอย่างมีนัยสำคัญมากกว่ากลุ่มควบคุม สำหรับการวัดการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้น ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบทดสอบก่อนและหลังขึ้นใหม่โดยอาศัยเค้าโครงแบบทดสอบของ National Assessment of Educational Progress ในแบบทดสอบจะใช้วัดการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวกับปัญหาพลังงาน 6 ด้าน โดยแต่ละด้านจะเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้ค่าสถิติ t-test ซึ่งกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่ดีขึ้น และการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการเปลี่ยนแปลงเจตติระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่างที่ระดับ .05

อัล เบิร์ด เพอร์รี พรูเอทท์ (Albert Perry Pruett 1978: 7064-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "High School Students' Knowledge and Attitudes Toward Law" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาลักษณะความรู้และทัศนคติต่อกฎหมายของนักเรียน ดำเนินการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมจำนวน 800 คน กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมดได้รับการทดสอบจากแบบวัด "ความรู้และทัศนคติต่อกฎหมาย (A Knowledge of Attitudes Toward Law) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความแปรปรวน (Variance) ตามแบบวัดของ นิวแมน เคิลส์ (Newman-Keuls Procedure Inventory) และค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ของเพียร์สัน (The Pearson Product Moment Correlation Procedure) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความรู้

ทางกฎหมายและทัศนคติต่อกฎหมายมีมากพอที่จะปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางกฎหมายของนักเรียนและทัศนคติต่อกฎหมายของนักเรียน นักเรียนที่มีความรู้ด้านกฎหมายมากที่สุด มีทัศนคติต่อกฎหมายมากที่สุดด้วย

โอเบิร์ต อี คิง (Robert E. King 1979: 4166 A - 4167 A)

ได้วิจัยเรื่อง "The Impact on Knowledge, Attitudes, and Achievement Motivation Scores of Various Sequences of Field Trip and Classroom Instruction Using Selected Energy Education Concepts" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงคคิ ความสามารถในการตอบแบบทดสอบ The Junior Index of Motivation Scale และความพึงพอใจต่อประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีต่าง ๆ

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับเกรด 8 จำนวนทั้งสิ้น 619 คน เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้เกี่ยวกับพลังงานที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 วิธีคือ

1. ทัศนศึกษาเมื่อจบการเรียน ในชั้นเรียนปกติ
2. เรียนในชั้นเรียนตามปกติหลังจากไปทัศนศึกษา
3. เรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว
4. ทัศนศึกษาอย่างเดียว

นอกจากนี้ยังใช้ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนระดับเกรด 9 จำนวนทั้งสิ้น 240 คน เพื่อวิจัยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3 วิธีคือ

1. ทัศนศึกษาเมื่อจบการเรียนในชั้นเรียนปกติ
2. เรียนในชั้นเรียนตามปกติหลังจากไปทัศนศึกษา
3. เรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว

สำหรับรายละเอียดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้คือ

ในการไปทัศนศึกษาจะมีผู้บรรยายที่ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีมาโดยเฉพาะ มีสัดส่วนผู้บรรยาย 1 คนต่อนักเรียน 10 คน ใช้เวลาครั้งละ 2 ชั่วโมง โดยนำชมโรงไฟฟ้า โรงงานพลังงานนิวเคลียร์ และห้องทดลองวิศวกรรมไฟฟ้า ส่วนการเรียนในชั้นเรียนปกติคือ การเรียน

การสอนโดยครูประจำวิชาใช้เวลาทั้งสิ้น 10 คาบ มีการแนะนำให้อ่านหนังสือและชมภาพยนตร์ ประกอบ นำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ t-test, variance, covariance และ chi square ผลการวิจัยพบว่า

1. หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับพลังงาน ทั้ง 4 วิธี แล้วได้ทำการทดสอบหลังเรียน พบว่า นักเรียนระดับเกรด 8 ทำคะแนนจากการทดสอบได้สูงขึ้น
2. นักเรียนระดับเกรด 8 กลุ่มที่ใช้วิธีทั้งการไปทัศนศึกษาและการเรียนในชั้นเรียนปกติ ได้คะแนนจากการทดสอบสูงกว่ากลุ่มที่ใช้วิธีทัศนศึกษาหรือการเรียนในชั้นเรียนปกติเพียงอย่างเดียว
3. นักเรียนระดับเกรด 9 ทำคะแนนการทดสอบหลังเรียนได้สูงกว่านักเรียนระดับเกรด 8 และสำหรับนักเรียนระดับเกรด 9 พบว่า การไปทัศนศึกษาก่อนเข้าชั้นเรียนปกติได้ผลสัมฤทธิ์สูงสุด รองลงมาคือ การเข้าชั้นเรียนก่อนแล้วไปทัศนศึกษา และการไปทัศนศึกษาอย่างเดียวได้ผลสัมฤทธิ์ต่ำสุด
4. ในด้านการเปลี่ยนเจตคตินั้นไม่ปรากฏความแตกต่างระหว่างกลวิธีการเรียนการสอน และไม่ปรากฏความแตกต่างระหว่าง เกรด 8 และเกรด 9
5. สำหรับกลุ่มที่มีการใช้กลวิธีทัศนศึกษาร่วมกับการสอนในชั้นเรียนปกติหรือใช้วิธีทัศนศึกษาอย่างเดียว จะพบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านพลังงานกับเจตติต่อการประหยัดพลังงานเท่ากับ .30 ถึง .45 ถ้าได้คะแนนความรู้สูงจะมีเจตติในทางบวกต่อการประหยัดพลังงานสูงทั้งในระดับเกรด 8 และระดับเกรด 9 ส่วนกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในห้องเรียนอย่างเดียวจะมีค่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับเจตติเท่ากับ .18 ในระดับเกรด 8 และ .25 ในระดับเกรด 9
6. หลังจากนักเรียนระดับเกรด 8 ได้ทำแบบทดสอบ The Junior Index of Motivation Scale พบว่าได้คะแนนด้านเจตติต่อพลังงานในด้านบวกสำหรับกลุ่มที่ใช้กลวิธีทัศนศึกษาร่วมกับการสอนในชั้นเรียนปกติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตติ จะเห็นได้ว่างานวิจัยในประเทศนั้นจะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการทดลอง เปรียบเทียบวิธีสอนที่จะสามารถ เสริมสร้างและพัฒนาเจตติของนักเรียน การเปลี่ยนแปลงเจตติ และบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนา

เจตคติของนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า การพัฒนาเจตคติของนักเรียนจะสามารถทำได้โดยวิธีการใช้กระบวนการกลุ่ม รวมทั้งให้นักเรียน เห็นตัวอย่างที่ดีใน เจตคติที่ต้องการจะปลูกฝังให้กับนักเรียน โดยเฉพาะตัวผู้สอนเอง จะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีและน่าเชื่อถือในเจตคติที่ต้องการจะปลูกฝังให้กับนักเรียนด้วย นอกจากนี้งานวิจัยในประเทศไทยยัง เป็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษา กับเจตคติที่มีต่อวิชาในหมวดสังคมศึกษาอีกด้วย เช่น วิชากฎหมาย วิชาหน้าที่พลเมือง วิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งการวิจัย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อวิธีสอนในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า เจตคติจะมีผลต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาใดแล้ว ผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนจะสูงตามไปด้วย

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติในต่างประเทศนั้น จะ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับเจตคติต่อวิชาที่เรียนกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติในประเทศ และผลจากการวิจัยก็พบว่า เจตคติมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังให้ข้อเสนอแนะว่าการเสริมสร้างและปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อนักเรียนนั้น จะสามารถทำได้โดยจัดประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน เช่น การจัดทัศนศึกษา ให้นักเรียนได้ดูได้ชมของจริง การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเสริมบทเรียน การใช้สถานการณ์จำลอง และมีการอภิปรายร่วมกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย